SOSYALİST POLİTİKA

ÜÇ AYLIK KİTAP DİZİSİ Mart 1996 Sayı: **8**

Seçimler ve ÖDP

Türkiye Gündeminden Sosyalistlerin Gündemine

Seçim Ardından Serbest Bir Yazı
Metin ÇULHAOĞLU

İşçi Sınıfı Profili Üzerine Bazı İpuçları
Ceyda IŞIK

Eski Sosyalist Ülkelerde Seçimler:
Yükselenler ve Düşenler
Ergin ERKİNEL

Sınıf, Parti, Sosyalizm
Sol Blok

SOSYALİST
POLİTİKA

SOSYALİST POLİTİKA KİTAP DİZİSİ 8

Sarmal Yayınevi
Babıali Cad Pak Han No: 16/4 Cağaloğlu-İstanbul

Ankara:
Konur Sokak No: 12/27 Kızılay
Tel: (312) 418 39 50

İÇİNDEKİLER

OKURLARA...

"-Herşey çok güzel başladı ama öyle bitmedi; eğer öğrenciler 'olaysız' bir biçimde yürüyüşlerini tamamlamış olsalardı..."

Bu sayının bütün yazılarını düzenleyip baskıya hazır hale getirdiğimiz sırada öğrencilerin öğrenim harçlarına ilişkin protesto gösterileri, televizyon kanallarından yukarıdakine benzer ifadelerle duyuruluyordu. Bu ifadeler, sistemin herşeye içselleştirmeye çalıştığı söylemin ve etik'in özeti olarak değerlendirilebilir. "Olaysız tepki gösterin", "olaysız örgütlenin", "olaysız mücadele verin" vb.

'Yönetenler', tahakkümlerini kalıcılaştırmaya olanak veren tüm araçlar ile 'vizyon değerler' oluşturmak istiyor ve bunu organize ediyorlar. Yaşanan tüm olayları, bu olayların ardındaki sınıfsal gerilimleri kendi yönetimlerine tehdit olmaktan geçici olarak alıkoymakla yetinmeyip, iktidarlarının kalıcılaşmasına hizmet ettirmek konusunda da yetkinliklerini sergiliyorlar. Bu yetkinliğin sultası altında silikleşmiş bir kimlik ile toplumun 'içi' boşalırken, onun en dinamik ve dönüştürücü kesimi olan işçi sınıfı, kendisine 'işlevsizleştiği' vurgusunu yapanları da cesaretlendiren edilginliğini sürdürüyor. Bu, nesnelliğin 'realite'si oluyor.

Son dönemde gerek ülkenin genel siyasal ortamında gerekse sosyalistlerin kendi cephelerinde yaşadığı olağandışı hareketlilik, geçen sayımız ile bu sayı arasındaki üç aylık sürecin ana gündemini oluşturmaktadır: Solun bir kısmının tüm enerjisini yoğunlaştırarak katıldığı 24 Aralık seçimlerinin, seçim süreci ve sonuçları bakımından yarattığı ortam; sosyalist eğilimli bir parti (BSP), sol tandanslı kitlesel bir parti girişimi (GBK) ve bunlara yakın birey ya da çevrelerin biraraya gelerek oluşturdukları Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin oluşum sürecinde yaşananlar/yaşadıklarımız gündemi yoğunlaştıran iki ana konu olarak beliriyor.

Sosyalist politikaya, nesnelliğin işleyişi içinde daha anlamlı ve işgörüsel bir yer açabilmek, söz konusu yoğunluğun damıtılmasını gerektiriyor.

Bu sayımız işte bu işlevleri yüklenen, buna katkı sağlayan yazıların ağırlık kazandığı yeni bir **Sosyalist Politika**. Sekizinci sayının özgül gündemi, yukarıda belirtilen iki ana konudan oluşmakla birlikte bunlarla doğrudan ilintili olmayan ancak tartışmaya çağıran, ön açıcı yazılar da her zaman olduğu gibi, bu sayıda yer aldı. Elinizdeki derginin içinde yer alan yazıların içerikleri ise şöyle:

Okurlar, **Sosyalist Politika** imzalı ilk iki yazıda, ağırlıklı olarak seçimler ve ÖDP sürecine ilişkin değerlendirmelerimizi bulacaklar.

"Türkiye'nin Gündeminden Sosyalistlerin Gündemine" başlıklı yazı, Gümrük Birliği, 24 Aralık seçimleri ve ÖDP'nin kuruluşu süreçleri ve diğer güncel politik gelişmeler konusunda **Sosyalist Politika**'nın değerlendirme ve yorumlarını taşıyor.

İkinci yazıda ise Yeniden dergisinin Ocak ayı içerisinde yayınlamış olduğu "Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm İçin Yeniden Devrim" başlıklı teorik ek üzerine görüş ve eleştirilerimiz yer alıyor. ÖDP içerisinde birlikte yer aldığımız bir harekete ait bu derginin sunduğu verilerin, aramızdaki teorik, politik 'mesafe'yi netleştirme ve birbirimizi daha iyi tanıma anlamında oldukça yararlı olduğu söylenebilir.

Metin Çulhaoğlu, "Seçimin Ardından Serbest Bir Yazı" adlı çalışmasında, seçimlerin daha da net biçimde açığa çıkardığı, toplumun genel sağa kayışını, Türkiye toplumunun siyasal davranış biçimleri ve solun bu konudaki genel eğilimleri çerçevesinde irdeliyor.

Ceyda Işık da "İşçi Sınıfı Profili Üzerine Bazı İpuçları" başlığını taşıyan yazısında, ampirik verilerden yola çıkarak son derece önemli ve boyutlu bir konuyu, işçi sınıfının siyasal tercihlerini ele alarak yorumluyor.

BSP'nin son konferansı ve ÖDP'de birleşme süreci, ilginç ve iyice değerlendirilmesinde yarar olacak enstantanelere sahne oldu. Ekin Kanar yazısında, sürecin ortaya koyduğu genel tabloyu irdeliyor.

Buraya kadar genel olarak Türkiye'nin son üç ayda yaşadığı sıcak olayların ve solun birliğine ilişkin tartışmaların bir çeşit dosyası niteliğinde olan sayı, bu yazıların ardından daha bağımsız yazılarla sürüyor.

Engin Erkiner'in yazısı eski sosyalist ülkelerin son dönemde yaşadığı seçim sürecinin bir özeti niteliğinde.

F. Tikveşli'nin 'sanal gerçeklik' kavramından yola çıkarak hazırladığı kısa yazı, burjuva ideolojisinin gerçeklikleri örten yapısını deşifre etme çabası olarak okunmalı.

Anarşist yönelimli bir kitap üzerinde, Türkiye'de son yıllarda anarşizmin popülerliğini de sorgulatan A. İlker Ege'ye ait çalışma da bu sayıda yer alıyor.

Daha önce sınırlı sayıda dağıtım yapılan ve BSP'den ÖDP'ye uzanan süreçte **Sosyalist Politika** olarak içinde yer aldığımız **Sol Blok'**a ait bildirgeye de bu sayıda yer vermeyi uygun gördük. 'Sınıf, Parti, Sosyalizm' başlıklı bildirge, BSP süreci içerisinde marksist eksenli parti perspektifini taşıyan Sol Blok'un, yeni kurulan partide de aynı ilkelerle duracağını gösteren temel bir metin.

Başka bir **Sosyalist Politika** sayısında, üç ay sonra yeniden buluşmak umuduyla...

TÜRKİYE GÜNDEMİNDEN SOSYALİSTLERİN GÜNDEMİNE

Son yıllarda siyasal süreçlere ilişkin çözümlemeler yapılırken sol-sosyalist kesimlerin hemen hemen tümü tarafından iki kavram sıklıkla kullanılmakta: "Kriz ve çözülme (ya da çöküş)". Bir olguyu değerlendirirken ya da açıklarken kavramların önemine ve açıklayıcılık özelliğine itiraz edilmesi mümkün değil. Ancak, her türden kavramlaştırmanın bir arkaplana yaslanması gerektiğini ve bu özelliği ile de perspektif açıcı bir yan taşıdığını unutmamak gerekiyor.

Bu iki kavramın, yani "burjuvazinin derinleşen krizi" ve "burjuvazinin egemenlik aygıtlarındaki çözülme ve çöküşü" çözümlemelerinin, siyasal süreçleri değerlendirirken ve buradan siyasal perspektif üretirken önemli oldukları kuşkusuz. Ne var ki, sosyalist siyaset açısından, kavramların büyüleyiciliğinin yanısıra, yapılan çözümleme ve ulaşılan kavramlaştırma ile yaşanılan gerçeklik arasında nesnelliği veri alan bir ilişki kurulması da zorunludur. Örneğin, "burjuvazinin derinleşen krizi" ya da "çözülüyor, çöküyor" çözümlemeleri, kulağa hoş gelen büyüleyici kavramlardır. Ancak, kendi kendiyle ve kapitalizmin yasallıklarıyla çelişen krizin sosyalist mücadele açısından sonuç alınabilecek derecede önemli bir olgu olmadığını bilmek gerekir. O nedenle sosyalist siyasi mücadelede, yaşanılan gerçeklikle ilişkilendirilmeden, itekleyici (hatta belirleyici) öznesi olmadan, kriz ya da çöküş kavramlarının söylem düzeyinde sıkça kullanılması kavramların büyüleyicilik etkisinin azalmasına ve zamanla bıkkınlığa neden oluyor. Daha açık bir deyişle derinleşen kriz, güçlü bir sınıf dinamizmiyle ve bu dinamizmi sürükleyecek öncü özneyle devrimci yönelişin zemini haline getirilemiyorsa; yani kriz, sosyalizmin iktidarına zemin hazırlayacak bir doğrultuda derinleştirilemiyorsa sonuç açıktır. Derinleşen kriz kendi iç devinimleriyle yeni yeni krizler üretirken dönemsel "çözümlerini" de üretir. Burjuvazi; egemenlik aygıtları çözülürken, kitlesel bir hareket yaratıp bunu taşıyabilecek bir irade, devrimci özne yoksa, kurumlarını ve ideolojisini stabilize eder, çözülüş ve çöküş sürecini yeni tahkim araçlarıyla örer. Bu nedenle, "kriz derinleşiyor", "çözülüyor, çöküyor" söylemi kulağa ne kadar hoş gelirse gelsin, nihai hedef ekseninde dönemin ideolojik-teorik-siyasal görevleri saptanıp yerine getirilemiyorsa tam boy bir apolitizme ve edilgenliğe zemin hazırlar. Tabii, bunun tersi de

risk barındırır. Yani, kriz ve çöküş nesnelliğinde düzeniçi önermelerle, düzene tutunarak mesafe katetmeye çalışmak sığıntıcılıktır, bilinen adıyla reformizmdir. Türkiye'de sosyalist siyasal mücadelede görülen edilgenliğin yukarıda yapılan saptamaların ürettiği apolitizmle büyük ölçüde ilişkisi vardır.

Özet olarak, kim ne derse desin, siyasal mücadele nesnellikle belirlenir. Yani siyasal mücadelenin çıkış noktası, üretildiği zemini verili koşulların belirlediği nesnelliktir. Ancak, siyasette nesnellik, eli-kolu bağlayan, süreci doğrudan kendisine tabi kılan mutlak bir teslim aracı olarak düşünülemez. Siyaset yapmak verili nesnelliği kabul etmekle başlar. Ama bu ön kabulden sonra, kollektif iradi müdahalelerle nesnelliğin hangi zayıf çeperlerinden zorlanacağını saptamak, bu saptamalardan siyasal perspektifler üretmek, kanallar yaratmak ve adım atma iradesini göstermek gerekir. İşte bu, sözcüğün tam anlamıyla siyaset yapmaktır. Çok özgün koşullar dışında siyaset yapmanın başka yolu da yoktur.

Bu belirlemelerin ardından, "Türkiye'nin nesnelliği sosyalistlere siyaset yapmaları için hangi fırsatları öne çıkarmaktadır?" sorusuyla devam edebiliriz. Türkiye'nin sürekli̇leşen gündemlerine (Kürt sorunu, özelleştirme, insan hakları vb.), son aylarda bu gündemlerle birebir ilişkisi olan iki yeni siyasal gündem eklendi: Gümrük Birliği ve 24 Aralık seçimleri. Bu değerlendirmenin konusu, diğer gündemleri de içerecek biçimde esas olarak bunlar olacak.

Kitlelere Sunulan Yeni Hülya: Gümrük Birliği

Türkiye'de son aylarda, 24 Aralık seçimleri bir kenara bırakılırsa, kamuoyunu meşgul eden iki olay var. Biri Fatih Terim'in Avrupa'yı fethi, diğeri ise burjuvazinin Gümrük Birliği (GB) zaferi. Her ikisi de kalabalıklar tarafından havai fişeklerle, silahlarla kutlandı. Birincisiyle ilgili çokça yazıldı, söylendi. Kamuoyu, Rüştü'nün kaledeki performansı ya da FB'de kadroya alınmayan Emre'nin milli takımdaki başarısı konusunda yeterince bilgilendirildi. Bu, konumuz dışında. Ancak diğer başarı, GB'ye giriş, çok ciddi siyasal boyutları olan bir olgu. GB'ye girişin Türkiye ekonomisine neler getirip neler götüreceği, Türkiye kapitalizminin bu sürece hazır olup olmadığı vb. iktisat bilimi açısından başlı başına akademik bir yazı konusu. Burada, bu konuda yapılacak saptamalar, olayın iktisadi boyutunu da dikkate alan ama esas olarak siyasi sonuçlarıyla ilgili olacaktır. Şimdi sürecin gelişimine ilişkin bazı saptamaları sıralayabiliriz.

Birincisi, GB'ye girişle birlikte Türkiye'de hülyalı bir kitle ruhu yaratılmaya çalışıldı. Burjuvazi, bütün mekanizmalarını harekete

geçirerek, "olmayacak duaya amin" dedirten bir manüplasyonla, çok kısa sürede yükselen, ama yine aynı kısalıkta bir zaman içerisinde sönümlenmeye başlayan bir hülya yarattı. Otobüste, vapurda, bakkalda, manavda... hemen hemen herkes, ucuzluktan söz etmeye başladı. Bu sürecin fiilen işlemesiyle birlikte Türkiye'nin, ucuzluk ve kalite açısından bir tüketim cenneti olacağı düşüncesi kitlesel bir sendroma dönüştürüldü. Ancak, ocak başından itibaren, hülyalı kitlelerin üzerinde kara bulutlar dolaşmaya başladı. Şimdilik sadece ucu görünen zamlar bile ucuzluk hülyalarının bir karabasana dönüşmesine yetti. Çok ucuza kapatacağı ithal otomobilin rengini ve dizaynını hayal eden kitlesel ruh, bu hayali kısa bir süre olsun yeniden üretme fırsatını bulamadı. Ucuzluk hülyaları, kısa sürede umutsuzluğun yeniden fışkırdığı bir sürece evrilmeye başladı.

İkinci olarak bir başka hülyalı ruh hali, işsizler ya da daha iyi iş olanakları kovalayanlar arasında yaratıldı. GB'ye girişin emeğin serbest dolaşımı anlamına gelmediği bilindiği halde, hayalin ve umudun sınır tanımaz bir çizgide seyretmesi, gerçeğe karşı gözleri kör, kulakları sağır etti. Oysa ki, gerek batının, gerekse Türkiye burjuvazisinin bu sürece ilişkin gerçekçi bir hayali vardı. Onlar için Türkiye ucuz emek cennetiydi ve öyle kalmalıydı. Ucuz emek cennetinin bozulması, emperyalist kapitalizm açısından Türkiye'nin GB'ye kabulünün temellerinin sarsılması olurdu ki, buna asla izin verilemezdi.

Olayın bir üçüncü ve önemli boyutu da Türkiye'de bir bölüm solcu üzerinde yarattığı demokrasi hülyasıyla ilgilidir. Türkiye'de Prens Sabahattin'i yeniden keşfeden komformist solcular, GB'ye kabulle birlikte yeni sağ tezler geliştirmeye başladılar. Devrimden, sosyalizmin iktidar mücadelesinden vazgeçen Prens Sabahattinci solcular, bu olaydan kendi kaçkın tezlerine destek sağlamaya çalıştılar. GB'yi ve AT'yi diğer emperyalist kuruluşların arasından tereyağından kıl çeker gibi çekip çıkardılar ve bunlara demokrasi kahramanlığı misyonunu ve ünvanını uygun gördüler. Böylece, Prens Sabahattinci solcular, Türkiye solundaki sağ tezlere bir de GeBe solculuğunu ya da GeBe demokrasiciliğini eklediler.

Yine bu süreçte, burjuvazi içerisinde iki ayrı kutup yaratmayı pek seven bazı solcularımız, yeni liberal tezleri ve Batı'yla entegrasyonu savunan değişimci burjuva kesimleriyle statükoya sarılan kesimler arasında kimselerin farkedemediği büyük çelişkiler olduğu düşüncesini örmeye çalıştılar. Elbette, burjuvazinin her konuda homojen olamayacağı bir gerçektir. Bu olayda da farklı kesimler, kendi çıkarlarını korumak ya da daha fazla rant sağlamak için bir iç çelişkiyi yaşamışlardır. Ancak, bu çelişkilerden "çözülüyor, çöküyor" tezleri üretmek mümkün değildir. Hele

hele burjuvazinin bir bölümünü yenilikçi ve değişimci, diğer bir bölümünü de tutucu olarak belirleyip saf tutmak eski bir hastalığın nüksetmesidir. Sanata pek meraklı Eczacıbaşı ya da Sabancı ile Ağa Ceylan arasında estetik değerler ve yaşam tarzı açısından farklılıklar vardır. Yalnız bununla sınırlı olmayan daha çok rant kapmaya ya da yeni kar kanalları açmaya ilişkin bir çelişkinin olması da kaçınılmazdır. Ancak, burjuvazinin bütünlüklü çıkarları konu olduğunda bu çelişki geri plana itilmektedir. TÜSİAD'ın, MÜSİAD'ın, Odaların, Borsaların aynı ipte oynama becerisi de buradan gelmektedir. GB'ye girişte burjuvazinin siyasal temsilcilerinin tavrı da bu anlayışı açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin, seçim boyunca sokağa dönük yüzünde GB'ye karşıtlığı temel propaganda unsuru yapan RP de sonuçta GB'ye karşı olmadığını belirtmek zorunda kalmıştır. Bu türden bir konum belirlemenin yalnızca bir politik manevrayla ya da köşeye sıkışmışlıkla ilgili olduğu düşünülemez. RP'nin bu tavrı Türkiye nesnelliğinde yer tutmadır, Türkiye kapitalizminin gelişimini belirleyen ana eksende tutunmadır. Bu olay, burjuvazinin çatışan kesimleri arasında, ana eksen söz konusu olduğunda, abartıldığı kadar büyük çelişkilerin olmadığını bir kez daha ortaya çıkarmıştır.

Sonuçta, Türkiye'nin GB'ye kabulü anlı şanlı törenlerle kutlandı. Kutlamaların 1839'dan farkı, Gülhane'de yapılmaması ve muzaffer komutanın Mustafa Reşit Paşa olmayışıydı.

Tabii olayın bir boyutu da sürecin muzaffer kahramanının kim olduğu tartışmasıydı. Türkiye'nin GB'ye kabulünün ülkedeki seçim ortamına denk gelmesi bu konuyu da öne çıkardı. Ülkemizdeki çekici kadın sıralamasında ilk 10'a giren Başbakan Tansu Çiller, çok özel yetenekleriyle sürecin mimarı olduğunu söylerken, CHP'nin çiçeği burnunda genel başkanı da Batı'daki sosyalistleri kendisinin ikna ettiğini ısrarla dile getirdi. ANAP genel başkanı Mesut Yılmaz, konuşmalarında , sürecin gerisinde kalma telaşıyla bu başarının 80'li yıllardaki ANAP iktidarlarına dayandığı konusunu işledi. Diğerlerini batı taklitçiliği ile suçlayarak kendisini ayırmaya çalışan RP, seçim sonrasında "yok aslında benim de sizden bir farkım" diyerek bu tabloya eklendi.

Yukarıdaki tablo, burjuva siyasetinin çok dar bir alana sıkıştığının ve kendi içinden alternatifler üretmede ne denli zorlandığının da ipuçlarını veriyor. Bir diğer deyişle, burjuvazinin siyasi partilerinin aynılaşma ve merkeze büzüşme sürecinin devam ettiğini resmediyor.

GB'ye kabulde şimdilik dağ fare bile doğuramamıştır. Görünen o ki, bu süreçten emperyalist kapitalizmin ve doğal uzantı olarak Türkiye burjuvazisinin murat ettiklerinin dışında kimseye ham hayaller kurma imkanı bile kalmamıştır.

Özetlersek:

- GB'den demokrasi bekleyen Prens Sabahattinci solcularımız, bekledikleri iklimi yakalayamamışlardır. O nedenle bu kesimlerin silkinip kendilerine gelmeleri gerekir. Artık, sınıf mücadelesi ekseninin dışında ve bu mücadeleden muaf bir demokrasiciliğin olamayacağı herkesin kafasına dank etmelidir. Ayrıca, Batı'nın emperyalist-kapitalist kuruluşlarından işçi sınıfı ve demokrasi adına birşeyler beklemenin odun kafalılık değilse, mücadele kaçkınlığı olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. O nedenle, gerçekten sınıf mücadelesi içinde yer alan sosyalistler, sürecin sonuçlarına ilişkin beklenti kurguları yerine, topluma dayatılmış olan bu nesnelliğin neresinden yüklenip sınıf mücadelesi açısından anlamlı ve yararlı perspektifler, politikalar üretebiliriz üzerine kurgular geliştirmelidir.

- Yine, GB'ye girişin kapitalizm için ucuz emek sunmaktan başka muhayyel bir ucuzluk beklentisinin üzerine gidilmesi gereken bir başka gerçeklik olduğu unutulmamalıdır. O nedenle toplumu manüple eden sahteci ucuzluk söyleminin üzerine gidilmelidir.

- GB'ye ilişkin karar almaya yetkili olan tek organ AT'ın, Türkiye söz konusu olduğunda emeğin serbest dolaşımına izin vermeyeceği defalarca ifade edilmiştir. Bu durumda geriye sadece sermayenin serbest dolaşımı kalmaktadır ki, Türkiye kapitalizminin yapısal sorunları nedeniyle rekabet etme kısıtları gözönüne alındığında bu, yeni zamlar, işsizlik, düşük ücret, sendikasızlık... demektir.

- Türkiye'nin GB'ye girişi Türkiye'ye yıllardır diğer emperyalist kuruluşlarca biçilen misyonu değiştirmemiştir. Bu süreçte, Türkiye'nin Batı'nın kasabı, manavı ve turizmcisi olma misyonu bir kez daha onaylanmıştır.

Sosyalistler açısından bu süreci bugünden tersine çevirmek olası değildir. Ancak, sürecin sonuçlarından avuç açıp demokrasi beklemeyeceksek, sınıf mücadelesini eksen alan politik perspektifler üretmeyi ve süreci sınıf cephesinden, sınıf dinamizmiyle vurmayı hedeflemeliyiz.

24 Aralık Seçim Sonuçları Üzerine ya da "Beşibiryerde"

Türkiye 24 Aralık'ta gündemini ve propaganda çeşitliliğini büyük ölçüde medyanın belirlediği bir oldubitti seçimi yaşadı. 24 Aralık seçimleriyle ilgili bir değerlendirme yapabilmek için kendisi de bir sonuç olan seçimden ve seçim sonuçlarından çok, öncesini de dikkate alan bir bakışa ihtiyaç vardır. Ülkenin seçimlere taşındığı ortamda burjuvazinin

içinde bulunduğu siyasal kriz hangi boyuttadır ve burjuvazinin seçenekleri ya da seçeneksizlikleri nelerdir? Bu konudaki değerlendirmeler seçim ve seçim sonuçlarıyla ilgili sonuçlar çıkarmayı kolaylaştıracaktır. Şimdi, bazı değerlendirmelerimizi sıralayabiliriz.

Birincisi, daha önce de söylediğimiz gibi, Türkiye burjuvazisi uzun süredir çok seçenekli siyasal programatik açılımlarla siyasal yaşama zenginlik katma yeteneğini yitirmiştir. Yazı başlığındaki "beşibiryerde" nitelemesine uygun bir biçimde burjuva siyasal partileri aynılaşmış, proje, politik perspektif ve farklı programlar üretmede tam bir kısır döngü içerisine girmiştir. Kapitalizmin ana belirlenimlerinden ayrılmaksızın proje ve perspektif üretmedeki bu kısırlık, burjuva politikalarını daha kişiliksiz ve yavan hale getirmiştir. Burjuvazinin siyasal partilerinin kişiliksiz ve sığ konumları, medyanın da katkısıyla seçmenin siyasal yaklaşımlarında ve tercihlerinde de etkili olmuştur. Partilerde yaşanan siyasal sığlık ve kişisizlik, on yıllardır sahte gündem bombardımanıyla siyasal kişilik ve kimlik erozyonu yaşayan seçmeni daha da sarsak bir noktaya getirmiştir.

Buradan seçimlere ilişkin bir sonuç çıkarabiliriz. 24 Aralık seçimlerinin aritmetik sonuçlarına baktığımızda Türkiye'de yıllardır süren siyasal tercihlerdeki sağa savrulmanın etkisinin sürdüğünü söyleyebiliriz. Ancak, bu sağa kayış kitlelerin sağ kulvarda stabilize bir güç olarak kabuklaştığı anlamına gelmemektedir. Seçim sandıklarına seçmenin siyasal kimliksizliği ve sarsaklığı yansımıştır demenin olumsuzluklar içinde aşırı ve temelsiz bir iyimserlik çıkarmak olmadığı kanısındayız. Hatta bütün olumsuzluklarına karşın daha ileri boyutta bir iyimserlik de üretilebilir. Seçmendeki bu oturmamış siyasal kimlik, genel olarak sağ bir çizgiye yönelik olsa da ülkenin siyasal geleceği açısından kalıcı bir tercihi ifade etmemektir. Seçim öncesinde günübirlik manüplasyonlarla tercih değiştiren seçmenin, döneme özgü kimliksizliği toplumsal muhalefetin sarsıcı etkisiyle farklılaşmaya ve kimlik bulmaya imkan verecektir.

Önümüzdeki günlerde, sarsak seçmeni yeniden sarsarak kimlik bunalımını çözümleyebilecek tek güç, şu anki sendikal yapıların ataletini aşan siyasallaşmış işçi sınıfı dinamizmidir. Kabaran siyasallaşmış sınıf hareketliliği yalnız sıradan seçmeni değil, sol içinde yaratılan sağ dalganın etkisini de büyük ölçüde kıracaktır. Bu durumda önümüzdeki önemli görevlerden biri, son yıllarda tam bir tükenişi yaşayan, sınıfın ihtiyaçlarına cevap vermeyen sendikal yapılara ve işçi hareketine sosyalizm cephesinden doğrudan müdahalenin araçlarını yaratmaktır. Sınıf hareketinin siyasallaşması, sosyalistlerle ilişki kanalları yaratılmadan mümkün olmadığı gibi, hareketin kabarması da tek başına kendi kendine bir süreç değildir. Pek de uzak olmayan bir zamanda işçi sınıfı ve emekçi kitleler

yaklaşık 8-9 yıldır biriktirdikleri tepkiyle yeniden siyasallaşmış bir hareketliliğin içerisine girebilirler. Nesnelliğin belirlediği bu tepkiselliği sosyalizm mücadelesiyle belirlemenin kanallarını yaratmak, sosyalistler açısından önümüzdeki dönemin acil görevlerinin başında gelmektedir.

Bir diğer saptama, burjuva siyasetindeki sığlaşmanın hem sonucu, hem de kısmen nedeni olabilecek politikacı tipolojisindeki sığlıktır. Burjuva cephesinde yıllardır, ciddi politik perspektifler üreten, bu perspektiflerle gündem oluşturabilen, moda bir deyişle "vizyon" sahibi politikacı tipi yaratılamamıştır. Bu, politikacı tipolojisinin sığlığının yanısıra, ama daha çok bizatihi politikanın sığlığı, sıkışmışlığı ve seçeneksizliği ile ilişkilidir. Durum böyle olunca da seçim öncesinde ve sonrasında politika adına kişilikler arası kayıkçı kavgası, medyanın da katkısıyla, gündemin merkezine yerleştirilmiştir. Bu tür sahte gündemler, seçmen kitlesinde siyasal kimlik sarsaklığını daha da artırıcı bir etki yaratmıştır.

Önümüzdeki süreçte sosyalistlerin, politikayı, bu aptal kayıkçı dövüşünden ve sığlıktan kurtarıp sahte gündemleri bozan ve gündem belirleyen etkin bir mücadele çizgisine ulaştırması zorunludur.

Kısacası, seçim ortamına gelinen süreçte ve seçimlerde bazı kesimlerce sıkça telaffuz edilen toplumsal muhalefet güçleri, Kürt dinamiği dışında ortaya çıkamamıştır. Burjuva siyasi partilerinde yaşanan seçeneksizlik ve benzeşme, seçmen kitlesini de kendisine benzetmiştir. Siyasi partilerde yaşanan kimliksiz ve kişiliksiz transferler, seçmen kitlesinin iradesine de yansımıştır. Seçmenlerin büyük bir bölümü, günübirlik belirlenimlerle "beşibiryerde"lerden birini tercih etmiştir.

Seçimlere ilişkin değerlendirilmesi gereken bir başka yan da RP ile ilgilidir. Özellikle seçim öncesinde medya, RP'nin çevresinde liberal bir blokaj oluşturmayı öne çıkarmıştır. Blokajın iki anlamı vardır. Birincisi, RP ürküntüsü yaratarak seçmen tercihine doğrudan müdahaledir ki, bu seçmenleri şaşkına çevirmiştir. Bir diğeri de RP'ye diş göstermek ve RP'nin düzene tutunan sahte muhalefetini düzeniçinde daha kalıcı bir noktaya taşımaktır. Her iki politika da büyük ölçüde başarılı olmuştur. Hem seçmen kitlesi ürkütülerek liberal blokaj şaşkınlarına dönüştürülmüş, hem de zaten düzene yaslanarak yol alan RP düzen içinde daha kalıcı bir çizgiye yerleşmiştir. Uygulanan bu politikalar, önce korku unsuru olarak gösterilen RP'nin seçim sonrasında uysal görünümüyle kitleler nezdinde meşruluk kazanmasını sağlamıştır. Burada, özellikle ANAP ve DYP'ye ilişkin, RP'yle ilişkili bir saptama yapmak gerekiyor. Birincisi, ANAP'ın seçim ortağı BBP ile ilgili. BBP, etkilediği kitlenin niceliği bir kenara bırakılırsa, en az RP kadar dinci gericiliğin temsilcisidir. Nizam-ı Alem adlı

gençlik örgütüyle radikal İslamcı-Türkçü bir çizginin savunucusudur. Ayrıca, gerek ANAP, gerekse DYP içinden ideolojik programatik netliği olan küçük RP'ler çıkarmak da mümkündür. Yani, eğer bir risk söz konusuysa bu, RP'yle sınırlı değildir.

Siyasal kişiliksizliğin bu denli yükselişinin bir açıklaması olması gerekir. Yaşanan bu kişiliksizliği burjuvazinin siyasal kriziyle açıklamak mümkündür ve doğrudur. Siyasal krize taşınan tıkanmanın, çoğu yapısal ve kronik olmak üzere bir dizi nedeni vardır. Gelinen noktayı en iyi açıklayan bir örnek vermek yeterli olacaktır.

Türkiye burjuvazisi tüm radikal söylemlere rağmen, radikal sosyo-ekonomik adımlar atmaya kalktığında durup düşünmek zorunda kalmış ya da bırakılmıştır. Örneğin, özelleştirme politikaları korkunç bir ideolojik bombardımanla bir dönem, krizden çıkışın tek seçeneği olarak sunulmuş, ancak bu seçenek bugün terkedilmediyse de (ki burjuvazi açısından terkedilemezdir), şimdilik bir duvara çarpmış ve diğer gündemlerin biraz gerisine düşmüştür. Bunda, Türkiye'nin ihtiyaçları, sosyo-ekonomik alışkanlıkları, ekonominin yapısal sorunları vb. etkenlerin yanısıra, mevzii de olsa işçi sınıfının tepkisi önemli bir etken olmuştur. En son GEMTAŞ işçilerinin kararlılığı sınıfın tümünü tanımlamasa da üzerinde düşünülmesi gereken bir olgudur.

Türkiye burjuvazisi, diğer alanlarda da benzer sıkıntıları yaşamaktadır. Çok radikal söylemlerle gündeme getirilen bir dizi seçenek, daha sonraları salınımlara terkedilerek süreçsel bir rota izlenmiştir. Burjuvazinin bu ikircikli duruşunda, az önce sözünü ettiğimiz Türkiye kapitalizminin yapısal sorunları, siyasal dengeler vb.nin yanısıra toplumun alışkanlıklarının ve ihtiyaçlarının da önemli bir payı vardır.

Burada ayrıca, Türkiye siyasetinde son yıllarda yaşanan bir olgudan da söz etmek gerekiyor. Türkiye burjuvazisi, perspektif-program-proje kısırlığına rağmen medyanın da katkısıyla çok sık değişen ve kitleleri şaşkına çeviren, ama hiçbir zenginlik içermeyen sahte gündemler üretmede çok başarılı olmuştur. Bu dönemde Türkiye insanı, burjuvazinin ve aygıtlarının belirlediği gündeme ilişkin ayrıntılı ama sığ bilgiye çok kolay ulaşmıştır. Ancak, ulaşılan bilginin süzülerek yorumlanmasına fırsat verilmeden yine aynı kanallar aracılığıyla gündemden uzaklaştırılmış ve yeni gündem bombardımanı ile şaşkına çevrilmiştir. Örnek çok: Nusret Demiral'ın köpeğinden, Sibel Turnagöl'ün yaşam tarzının haklılığına ya da Necmettin Erbakan'ın altınlarından, düzmece Avrasya Feribotu serüvenlerine ya da Kardak Adası hamasetine kadar korkunç çeşitlliklerle gel-geç meşguliyetlere mahkum edilmiştir.

Öte yandan Ümraniye Cezaevi'nde baş gösteren olayların ardından dört DHKP-C militanının, işadamı Özdemir Sabancı'nın ve Evrensel gazetesi muhabiri Metin Göktepe'nin ardarda öldürülmesi, gerek devletin gerekse medyanın olayları 'terör' başlığı altında eşitleme çabalarını gündeme getirmiştir. Ümraniye'de yaşananların ve Göktepe'nin gözaltında öldürülmesinin failinin devlet olduğu örtbas edilememiştir. Söz konusu olaylar bir ölçüde kamuoyunda yankı bulabilmiş, ancak bu hareketlenmenin de diğer gündem maddeleri gibi sönümlenmesi kaçınılmaz olmuştur.

Sonuç olarak kitle bilinci değişik yöntemlerle paralize edilmiştir. "Siyaset yoğunlaşma sanatıdır" saptaması yalnızca siyasetçilere özgü değildir. Bu gerçek, siyasetin tüm özneleri için geçerlidir. Bu denli parçalı ve uçuşan kaçışan bilgilerin saldırısı, bilinç yitimi ve yoğunlaşamadan uçuşma ortamı yaratmış, kitleler tam bir siyasal umursamazlığın ve sarsaklığın nesnesi haline dönüşmüştür.

Tabii bu belirlemelerle birebir ilişkili ve en canalıcı olgu, tüm bu yaşananlara karşın toplumsal formasyonun bütününü gözeten, ancak sınıf mücadelesini esas alan sosyalist bir kollektif özne yaratılamamış olmasıdır. Sınıfa, sınıf öncülüğünde ve dolayımıyla toplumsal muhalefet güçlerine siyasal bir kişilik kazandıracak ve öncülük edecek bir gücün yokluğu, sınıf ve çoğu zaman sosyalistler açısından olumsuz sonuçlar yaratmış, düzeniçi gündemlere eklemlenme sonucunu doğurmuştur. Doğal olarak bu eksiklik, düzenin kendi kendine ürettiği muhalefeti besleyen nesnellikten, düzendışı muhalif bir hareket yaratılmasının örgütlenip yönlendirilmesinin önünde büyük bir engel oluşturmuştur. Bu süreçte atılan öncünün yaratılması için önemli bir aşama kabul edilebilecek adımların önemsenmesi gerektiği kanısındayız.

Ya sosyalistler

24 Aralık seçimlerinde sosyalistleri değerlendirirken bir olumluluğun altını çizmenin doğru olacağı kanısındayız. Bu seçimde, sosyalistlerin büyük bir bölümünün bugüne kadarki bağımsız aday kampanyalarının sınırını aşan ölçüde bir seçim işbirliğini gerçekleştirmelerini olumlu ve umutlu bir adım olarak değerlendirmek gerektiği kanısındayız.

Tabii ki bu söylenenler Emek-Barış-Özgürlük Bloku'na ilişkin. Seçimlere blok dışı katılanların hanesine yazılacak olumluluk bulmak güç. İki çarpıcı örneğin açıklayıcı olacağı kanısındayız. Birincisi TSİP'le ilgili. TSİP, seçim öncesi bir saman alevi gibi parlayan, ancak çok kısa sürede tükenen ve politikasını alevi kimliği üzerine kuran DBH (Demokratik Barış

Hareketi)'ni desteklediğini, gücünü ve çapını aşan gazete ilanlarıyla duyurdu. Küçük, ama bir bölüm sosyalistin şaşkınlığını ve acınası halini anlatan çarpıcı bir örnek. Bu yönelimin, sınıftan umudu kesip cemaatler üzerinden politika yapma kaçkınlığından ve çirkin bir pragmatizmden başka açıklaması olamaz. Bu durum karşısında "Ey marksizm dışına savrulmuşluk, nelere kadirsin!"den başka söylenecek bir şey yok.

İkinci örnek İP'le ilgili. Doğu Perinçek, bu seçimlerde, siyasal yaşamı boyunca arka cebinden eksik etmediği 'Nutuk'u, Samsun'a çıkma söylemiyle süsleyerek yeniden ve sınıf mücadelesinin üstünü örtecek bir açıklıkla ileriye sürdü. Ne akla hizmet ettiği, Doğu Perinçek'in 30 yıllık siyasi yaşamını izleyenler açısından bir muamma olmasa gerek. İP'in bu tercihinde içselleştirilmiş bir politik perspektif ve yine çirkin bir pragmatizmden başka ne bulunur ki. Ama İP'in hesabı tutmadı. Bütünüyle düzeniçine yaslanan popülist söylemine karşın seçimlerde 60 bin civarında oy alabildi. Seçim öncesinde İP'in barajı aşacağını ve belli bir miktarda milletvekili çıkaracağını hayal eden (gerçekten böyle bir hayali olup olmadığı da kuşkulu) Doğu Perinçek % 0.2'lik oya fit oldu. Seçim sonrasında da oylarını çaldığı için CHP'ye çok kızdı. Sonuçta Perinçek'e de Flash TV'nin 'Nargile Kahvesi' programında ortaoyunculuk yapmak düştü.

Seçimlere blok dışı katılan diğer bir sol grup da Emek Partisi Girişimi'ydi. Ellerindeki günlük gazeteyi seçim bildirgesi ve afişi gibi kullanan bu yapılanmanın bağımsız adayları da seçimden umduklarının çok altında oy aldı.

Bunların dışında bir de boykotçular var. Boykotçulardan, seçimlere boykot kararı alıp bu kararı sınırlı da olsa bir aktivizmle destekleyenleri, kendi iç tutarlılıkları açısından anlamak mümkün. Ancak "ben küskünüm" anlayışıyla çizgili pijamaları giyip seçim boykotçuluğu yapılmasının anlaşılması mümkün değil. Bu, düpedüz edilgenlik ve apolitizm göstergesidir.

Emek-Barış-Özgürlük Bloku İyi Bir Fırsattı

Yukarıda da belirtildiği gibi bu seçimlerde sol-sosyalizm adına eksikli de olsa yapılan en anlamlı iş, HADEP, BSP, SİP ve DDP'nin oluşturduğu seçim bloğuydu. Bu seçim işbirliğine BSP'nin katılması oldukça sancılı oldu. Burada, işbirliği için daha ilkeli ve belirginleşmiş bir çerçevenin oluşturulması türünden eleştirilerin haklılığı olduğu bir gerçektir. Yalnız bunda en büyük engel, BSP'nin kendi çerçevesizliği ve şekilsizliğiydi. Bunun dışında sınıf eksenini, partili mücadelenin olmazsa olmazlarını, sosyalizmi çok geç hatırlayan bazı kesimlerin sınıf mücadelesinin arkasına

saklanarak yarattıkları gerilimin hiç de inandırıcı olmadığını söylemek gerekir.

Peki Blok seçimlerde ne yaptı? Birincisi, ham hayaller kurarak barajı aşacağını kurgulayanları şaşırttı, ama bütün sınırlılıklarına karşın yapılabilecekleri yaptı diyebiliriz . Blok'un seçimlerdeki başarısına ilişkin çok şey söylenebilir. Örneğin, "sosyalistlerin oyları blok halinde blok'a gitti mi?" diye sorulabilir. Bizce büyük ölçüde gitti . Bir başka soru, " HADEP metropollerde yaşayan kürt unsurları kapsayabildi mi ya da kürtlerin yaşadığı bölgede RP oyları neden HADEP'ten fazla çıktı ?" şeklinde olabilir. Bu sorunun, bütünü kapsamakla ilişkisi varsa, abes olduğu açıktır. Nasıl ki sınıf adına çıkan bir öznenin sınıfın bütün üyelerini kapsaması mümkün değilse, ulusal motifleri öne çıkaran bir hareketin de hitabettiği kitlenin tümünü kapsaması mümkün değildir. Kısacası sınıf üyeleri nasıl bir toplumsal yapı içerisinde bulaşıklaşmışsa ve siyasal eşitsizlikleri içinde barındırıyorsa, ulusal belirlenimli bir hareketin üyelerinin de bundan muaf olamayacağını bilmek gerekir.

Meselenin bir yönü de seçim işbirliğinden sosyalistlerin ne muradettiği ile ilgilidir. Özetlersek; birincisi, sınıf mücadelesini esas alan sosyalist hareketin zenginliği ile, daha homojen ama kısıtlılıkları ve sınırlılıkları olan ulusal hareketin sosyalizmle ilişkisini artırıp daha kalıcı bir ilişki kurulması ile ilgili persfektiftir. İkincisi, iş birliği Türk marksistleri ile Kürt marksistlerinin ileride daha anlamlı ve bütünlüklü yakınlaşmaları için bir zemin olarak düşünülmüştür .Bir üçüncüsüde , hem siyasi hem de insani boyutu olan bir seçimdir. Bu süreçte kan dökülmesinin durdurulması , barışın sağlanması , siyasal ve adil bir çözümün koşullarının yaratılması büyük önem taşımaktadır. Bu talabin insani boyutunun yanı sıra , siyasal süreçlerin berraklaşması ve sınıf mücadelesinin ivme kazanması ile bire bir ilişkisi olduğu kanısındayız.

Yukarıda özet olarak değindiğimiz koşullar, seçim sonrasında, bugün de, yarın da varlığını sürdürmektedir, sürdürecektir. Bu durumda önümüzdeki dönemde de sosyalist hareketin kürt dinamiği ile ilkesel olan ama katı doktiriner olmayan ve ulusal hareketle sınıf dinamizmi arasında bağları kalıcılaştıran bir işbirliğinin koşuları devam etmektedir. Bu durum, ulusal hareket zemin kaybına uğramadığı sürece kaçınılmazdır.

Sonuç olarak;

- 24 Aralık seçimlerinde Türkiye'nin sağ'a kayışının sürdüğüne ilişkin bir sonuç çıkarılabilir. Ancak, toplumdaki sağa kayış iç karartıcı ve kesinleşmiş, değişmez bir yönelim değildir. Türkiye, siyasal kimliksizlik

dönemine son verecek fırsatlara gebe bir ülkedir; bu fırsatlar hazır olmak gerekir.

- Türkiye burjuvazisi tam boy bir siyasal kriz yaşamaktadır. Ancak, bu siyasal krizin, siyasallaşmış bir sınıf rüzgarıyla daha ileriye sürüklenmesinin koşullarının yaratılması gerekir. Bunun için de sosyalistlerin, temsiliyet sorununu, sosyalistlerle sınıf arasındaki açının kapanması sorununun ve örgütlülüğü de içerecek biçimde sosyalist mücadelenin devamlılık sorununu çözmek için paçaları sıvamak gerekmektedir.

- Yine sosyalistlerin, güncelliği göz ardı etmeyen ama güncelliğe hapsolmayan politik perspektifler yaratması, dönemin önemli görevlerinden biridir. Bu görevin, kaynağı marksizm ve işçi sınıfı olmayan, anti-kapitalist bir perspektife tutunarak yerine getirilmesi olası değildir.

- Geciktirilmeksizin atılacak adımlardan biri de sınıf zeminini terketmeden kürt dinamiği ile ilişkilerin daha ilkesel bir boyuta taşınmasıdır.

Rüzgar herşeye rağmen bizden yana esmektedir.

Nihayet "birlik", ama...

Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖDP)'nin kuruluşuyla birlikte Türkiye solu 1980 sonrasının en önemli fırsatını yakalamış oldu.

ÖDP'nin Türkiye solu açısından oldukça kapsayıcı bir tabana oturduğu biliniyor. Böyle bir kapsam, 1980 öncesinde hiç mi hiç mümkün değildi. Türkiye solu, 12 Eylül'den çıkış döneminde "büyük birlik" tasavvurlarını yoğunlaştırdı. İşin mutfağını sürükleyenler dışında ve onlardan sayıca çok daha fazla solcu, kendi kovuklarında "birlik" diyor, başka bir şey demiyordu. Sonunda ÖDP bu kovukları sarsıcı bir etki yarattı. Kovuklarından başlarını çıkaranlar, elbette "kitleler" değil, solun bir dönem için kaybettiği ya da solun kıyısında duran insanlardı.

ÖDP'nin kuruluşu, Türkiye solunun önüne, şu haliyle ve şu an için yeni bir paradigma koymuyor. Türkiye solunun genel bir paradigma yenilenmesine muhtaç olduğu hep söylendi.

Ama bununun "aşk" paradigması olduğu doğrusu hiç düşünülmemişti. Eğer yenilenme böyle olacaksa ÖDP, salt kuruluşuyla bu yenilenmeyi sağlamıyor. Ama, yeni paradigmanın oluşması için gerekli denklemlerin kurulmasını sağlayacak bir zemin oluşturuyor.

Bu denklemlerin en başta geleni *harmanlanmadır.* Demokrasiyi, özgürlüğü falanı filanı değil, düpedüz sosyalist iktidarı hedefleyenler için harmanlanma, bir kuruluşla ya da birleşmeyle oluverecek bir şey değildir. O da bir süreç işidir, süreci gerektiren bir iştir.

Harmanlanmadan neyi kastediyoruz? Bazıları bu kavramı eskiden farklı yerlerde olan kadroların biraradalığına sınırlıyor. Elbette bu da var; ancak, harmanlanma salt bundan ibaret değil. Gerekli olan, aynı zamanda, *yaklaşımları ve duruşları* da sınayan, zorlayan, yeni yollar yöntemler aramaya iten bir süreçtir. Öyle ki, bu süreç sonucunda sosyalizm yeni bir kadro birikimiyle, ayakları daha fazla ülkeye basan bir kimlikle, sınıfa uzanan kanallarıyla ve yenilenmiş örgütsel mekanizmalarla ülke siyasetine damgasını vurabilsin.

Eğer harmanlanmadan anlaşılan buysa, o zaman bu sürecin kendi içinde yeni salınımlar, yeni öbekleşmeler ve ayrışmalar yaratmasını da doğal karşılamak gerekir. Harmanlanmadan hedeflenen, kendi başına nicelik değil, nicelikle birlikte ve aslolarak niteliktir. Sözgelimi, ÖDP'nin kendi içinden, şu ya da bu eski çizginin doğrusal uzantısı olmayan, ama sınıfla ilişkileri güçlü, deneyimli ve iktidar perspektifli bir kadrolaşma çıkarması, ÖDP'nin hukuki ve fiili varlığından bağımsız olarak, harmanlanma sürecinin başarıya ulaşması anlamına gelecektir.

Solun bütünü göz önüne alındığında, sosyalizmin temsili açısından bugün ÖDP geri bir noktada durmaktadır. Hatta, ilk bakışta, ÖDP'nin bütününün, kendisini oluşturan çizgilerden hemen hemen herbirine göre daha geri bir noktada durduğu söylenebilir. Peki, bu işte bir tuhaflık yok mu?

Hem var, hem yok. Eğer bugün ÖDP'ni oluşturan çizgilerin kendi yayınlarında yazıp çizdiklerinde bakılırsa, ÖDP gerçekten de bu çizgilerin tek tek herbirinden daha geri konumdadır. İyi de, ÖDP'ni oluşturan çizgilerin kendi yayınlarında yazıp çizdikleri, bu çizgilerin şu andaki gerçek konumlanışlarını gerçekten yansıtmakta mıdır? Bu soruya olumlu yanıt vermek giderek güçleşmektedir. Bizce şu ya da bu çizginin asıl konumu, "içeriye" ne yazıldığında ve söylendiğinde değil, önce BSP sonra ÖDP içindeki duruşunda yansıma bulmaktadır. Örneğin, Kurtuluş'un ve Yeni Yol'un gerçek konumlanışı, dergilerinde yazdıklarından ya da özel sohbetlerden değil, BSP ve ÖDP'deki tutumlarından çıkarsanmalıdır. Aynı şey Sosyalist Politika için de geçerlidir; bizim de, önce BSP'de, sonra ÖDP'nin kuruluşunda sergilediğimiz tutum, bizim kendi kimliğimizdir. Eğer bizim bu partilerdeki tutumumuzla dergimizde yazdıklarımız arasında önemli bir açı bulunmuyorsa, bu bizim değil başkalarının sorunudur.

ÖDP ve Sosyalist Politika'nın konumu

1980'lerin ortalarından itibaren kafasını kumdan çıkarmaya başlayan sol hareket için, geçmiş döneme ilişkin bir saptama yapmak gerekiyor: Türkiye sol hareketinin bütünü, Türkiye'ye de yansıyan uluslararası sağ

dalgayı göğüslemekte başarısız kalmıştır. Daha açığı, bu sağ dalga, gelip geçici savrulmaların ötesinde, kendini *bu ülke toprağında yeniden üretecek* ortamı ve kadroları da bulmuştur.

Yukarıda sözünü ettiğimiz açı farklılaşmaları da bir ölçüde bunun sonucudur. Kimseyi ikiyüzlülükle suçlamıyoruz. Ama ortada nesnel bir durum vardır. İnsanlar bir yerlerde "yaşasın sosyalizm" dedikten, "marksizm ölmedi" diye bağırdıktan ve "leninist örgüt normlarının geçerliliğinden" dem vurduktan sonra, başka yerlerle bunlara taban tabana zıt şeyler söyleyip yine taban tabana zıt işler yapabilmektedir. Elbette ikiyüzlülüğü politika sayan bazı kişiler de olabilir; ama asıl neden, sağ dalganın birçok insanı neredeyse siyasi şizofren yapmasıdır.

Bu konuya devam edeceğiz. Ama önce iki noktaya değinmek gerekiyor. Birincisi, herhangi bir kişinin, kadronun ya da çizginin özel ürünü olmayıp giderek kendini yeniden üretme nesnelliğine oturan bu sağ dalga. İkincisi ise, Sosyalist Politika (SP)'nın konumu.

Açık konuşmak gerekirse, sözünü ettiğimiz sağ dalga karşısında, ÖDP içinde ciddi muhalefet ve direniş odakları, giderek blokları yaratılamaması durumunda Türkiye sol hareketi yeni bir tasfiye sürecine tanık olacaktır. 1920-60 arası tasfiyeler, sosyalist birikimin bütününü etkilerdi. Artık böyle olmuyor. Örneğin TBKP tasfiye süreci, TİP, TSİP ve TKP ile sınırlı kalmıştır. ÖDP'nin ajanı olacağı (daha doğrusu olmaya zorlanacağı) bir tasfiye süreci de gene belli bir kesime sınırlı kalacaktır. Ama yine de böyle bir tasfiyenin kapsamı ve maliyeti yüksek olacaktır. İnsanların iktidar perspektifi olmayan bir muhalifliğe, sınıf temeline oturmayan bir toplumculuğa, sömürü ekseninden koparılmış bir özgürlükçülüğe, işçi sınıfını es geçen bir kitleciliğe, sosyalizm perspektifi olmayan bir anti-kapitalizme, kadroların öneminden bihaber bir tabancılığa yöneltilmeleri, adıyla sanıyla tasfiyecilik olacaktır.

İşin içinde elbette polis , ihbar, tutuklama vb. olmayacaktır; ama bir sürü insan tam bir *ideolojik tasfiye* yaşamış olacaktır. İşin en kötüsü, klasik anlamıyla "taşra militanları" gibi görünenlerden bazıları da bu işe tav olacaklardır.

SP, bu tehlikenin bilincindedir. Ayrıca, ÖDP içinde yalnız da değildir. Bu tür bir olumsuz yönelime karşı çıkacak insanlar, bugün ÖDP'ni oluşturan istisnasız bütün gruplar ve bağımsızlar içinden çıkacaktır. ÖDP'nin dışındaki sosyalistlerin göremedikleri dinamik de budur. SP, başka birçok konuda kendisi gibi düşünmese bile ÖDP'nin bu tür bir likidasyon sürecine taşınmasına karşı duracak herkesle birlikte duracaktır.

Böyle bir "yakın dövüş"te SP'nin iki güvencesi vardır. İlki, SP'nın tarihsel deneyimi ve birikimi, teorik-programatik kazanımları ve

kararlılığıyla ilgilidir. SP, gerek BSA/BSP/ÖDP performansıyla gerekse yaklaşık iki yıldır yazıp çizdikleriyle kendi kimliğini yeterince ortaya koyduğundan bu konu üzerinde daha fazla durmayacağız. SP'nin ikinci güvencesi ise, ÖDP'nin ötesinde de yalnız olmadığını bilmesidir. Gerçekten de SP, geleneksel sola (bu adı kullansınlar kullanmasınlar) sahip çıkan, leninizmi kurda kuşa ve liboşa yedirmeyen, devralınan mirası kendi kulvarlarında yeniden üretmeye çabalayan kadroların varlığının bilincindedir.

Sosyalist Politika'nın, ilk çıkış bildirgesinde sözü edilen "bakışım" ya da "arayüzey" saptaması, bu tür yapılar söz konusu olduğunda geçerliliğini korumaktadır, koruyacaktır. SP "Blok"u yalnızca içinde bulunduğu parti özelinde kurgulamamaktadır. Gelişip güçlenen bir ÖDP içinde bile, bugünkü sol blokun bir yüzü de ÖDP dışında kalan odaklara bakacaktır.

SP, söylemi solun sağında olan ciddi bir genişlik ile, söylemi sağın solunda olan gene "ciddi" bir darlık arasında, tercihini birincisinden yana yapmıştır. Bu, siyasal bir tercihtir, hesabı kitabı yapılmış bir karardır. Türkiye solunun bugünkü koşullarında, solun bir yerinde durulduğunda hepten devrimci olunup çıkılacağı, başka bir yerinde durulduğunda ise tepeden tırnağa reformizme bulaşılacağı türü çocukca düşüncelerden vazgeçmek gerekir. Örnek vermek gerekirse, eski "Devrim" çizgisinin, EBÖB içindeki konumu nedeniyle SİP'i neredeyse devrim kaçkını ilan etmesi ne kadar çocukçaysa, SİP'in salt ÖDP içinde yer alıyorlar diye herkesi reformist sayması da o kadar çocukçadır.

FARKLILIKLAR GİDEREK NETLEŞİYOR!

Aylık haber-yorum dergisi *Yeniden*'in bu yılın başında "teorik ek" yayınlaması (Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm için Yeniden Devrim) birçok açıdan yararlı oldu.

Bilindiği gibi, *Yeniden'in* temsil ettiği sosyalist kesim, geçtiğimiz Ocak ayında kurulan "Özgürlük ve Dayanışma Partisi"ne kendi görüş ve perspektifleri doğrultusunda katılmıştı. *Sosyalist Politika* da, içinde yer aldığı "Sol Blok" ile birlikte gene aynı partinin bileşenleri arasındadır. Elbette o da kendi görüş ve perspektifleri doğrultusunda bir siyasal tercih yapmıştır. Dev-Yol geleneğinden gelen devrimcilerle Geleneksel Sol kökenli devrimciler arasında birçok ayrılık, hatta "uzaklık" olduğu, yeni partinin kuruluşunu hemen önceleyen dönemde her iki tarafça sık sık vurgulanmıştı. Ne var ki, bu konuda fazla ayrıntıya inilememişti. *Yeniden* dergisinin teorik eki, işte bu ayrılıkların ve uzaklıkların hangi noktalarda odaklaşabileceği konusunda "Sol Blok"a oldukça yararlı veriler sağladı.

Sosyalist Politika ve "Sol Blok", netlik kazanan bu "ayrılık", giderek "uzaklık" noktalarını belli başlıklar altında, herhangi bir yorum katmadan okurlarına aktarmayı uygun görmüştür. Böyle bir netliğin, temel "farklılık"larımızın her iki tarafça daha iyi kavranılmasına ve ortak partili mücadele sürecinde karşılıklı anlayışa dayalı yoldaşça ilişkilerin kurulmasına katkıda bulunacağına inanıyoruz.

1. Politik Mücadelenin Niteliği

Yeniden: "(...) politik mücadele, siyasal iktidar mücadelesidir ve burada sıralanan mücadele alanlarıyla karşılaştırılamayacak bir düzeyi ifade eder. İdeolojik ve ekonomik-demokratik mücadeleyle birlikte sınıf mücadelesinin bir biçimi olan politik mücadele, deyim yerindeyse, toplumun düşey bölümlemeleri olarak alınabilecek işçi sınıfı, kamu çalışanları, gençlik, mahalleler vb. bütün mücadele alanlarını (bu alanlar dışındaki bütün toplum kesimleriyle birlikte) enlemesine keser. Yani politik mücadele, söz konusu alanlarla aynı düzeydeki (ya da aynı kesitteki) bir alan değildir. Bu yüzden bu alanlardaki mücadelelerle ne kıyaslanabilir ne de sınırlandırılabilir." (*Yeniden*, Özel Teorik Ek, Ocak 1996, s.11-12)

Sosyalist Politika/Sol Blok: "Toplumsal yaşamda çeşitli alanlar, çelişkiler ve gerilim noktaları vardır. Çalışma yaşamı, iş dışı gündelik yaşam, kültür, sanat, boş zaman etkinlikleri, kadınların özel konumu, çevre vb. gibi. Marksist öznenin politikası, bu alanların her birinin 'kendi

sahiplerince' özerk biçimde üretilen politikaların ya da tutumların sentezinden oluşmaz. Tersine, marksist özne, bu alanlara ilişkin politikalarını kendi özgün ekseninden hareketle geliştirmek zorundadır. Üretim ne kadar çok alanı kapsarsa, özne o kadar politik olabilir." (*Sosyalist Politika*, no. 1, Mayıs, 1994, s. 19)

Sosyalist Politika/Sol Blok: "Bütünsellik ve öncülük, birbirini tamamlayan, birlikte bir bütün oluşturan kavramlardır. Bütünsellikten kastedilen, kapitalist bir toplumda varolan ve birbirinden çok ayrık görünen çeşitli yönelimlere, dinamiklere ve hareketlere sosyalist hareketin bütünlüklü (içerici/kapsayıcı) bir ideoloji/siyaset kurgusu ile yaklaşabilmesidir. Çevre sorunlarını çevrecilere, kadın hareketini kadınlara, gençlik hareketini gençlere, Kürt hareketini de kürtlere *tamamen* havale eden bir sosyalist hareketin siyasal hareket olma şansı yoktur." (*Sosyalist Politika*, "Türkiye Sosyalist Hareketi, BSP ve Sosyalist Politika", Kasım 1994, s.18)

2. Leninist Parti

Yeniden :"Devrimciler, geçiş sürecinin sonunda, devrimci siyasal bir hareket olarak 'öncü örgüt' sorununu çözmeyi önlerine hedef olarak koymalıdır. Bu öncelikle, kitlesel bir emek partisinden farklı olarak bir ideolojik netliği, devamla, bir kadro birikimi ve örgütsel birliği gerektirir. Devrimciler, bir yandan toplumda güçlü bir sol dalgayı yeniden yaratmak için bugüne dek yürüttükleri çalışmaların yanısıra (...) kitlesel emek partisi çalışmalarına katılırken, öte yandan Türkiye devriminin önümüze koyduğu ikili görevin öte tarafını, yani işçi sınıfını ve emekçileri devrimci siyasal bir hareket olarak güçlü bir partide, leninist devrimci bir partide örgütleme görevini yüklenmelidirler." (Mustafa Çeçen, "Geçiş Süreci Üzerine Notlar", YÖTE, s. 36).

Sosyalist Politika/Sol Blok: "Türkiye sosyalist hareketindeki 'pat' durumunun bozulması ve bunun getireceği dışa açık hareketlilik, mevcut nüveleri ve kadroları leninizme daha fazla yaklaştıracaktır. Ama bunu sağlayan yeniden yapılanmanın içinde, ama dış etki alanında. Bugünkü aşamadaki asıl sorun, oluşmuş bir leninist öncünün kendi pratiğini kurması değil, mevcut teorik-pratik birikimin temsilcilerinin leninizmi yeniden kurmasıdır. Bu, leninizmin yeniden üretilmesi ile eş anlamlıdır. Leninizmin yeniden üretilmesinde eksikliği duyulan, kuramsal yaklaşım, tarih bilgisi, içrek örgütlenme deneyimi değil, dışa dönük, etkileşimli pratik çalışma ve bunun getireceği deney birikimidir. Bugün, böyle bir deney birikimini sağlamaya aday, nisbeten büyük ölçekli her siyasal müdahale, leninizmin yeniden kurulması açısından, küçük ve daha 'saf' leninist odaklardan çok daha fazla olanak yaratacaktır." ("Sosyalist Politikada

Açılım için Saptamalar Yönelimler", Sosyalist Politika Bildirgesi, 1994, s.22).

Sosyalist Politika/Sol Blok: " Zaman zaman akılsızca ileri sürüldüğü gibi, bu partiyi (ÖDP kastediliyor) 'leninist öz örgüt' yapma iddiasını taşıyan kimse yoktur. Eğer böyleyse, bu partiyi özellikle ve bilinçli olarak anti-leninist mevzilere konumlandıracak bir iddia ve misyon da olmamalıdır." (Sol Blok, "Sınıf, Parti, Sosyalizm", Ocak 1996, s.10).

3. Yeni Toplumsal Hareketler ve İşçi Sınıfı

Yeniden: " (...) böyle bir kitlesel emek partisi üzerinde, genel olarak, ilki devrimcilerin yetmişli yıllar boyunca yaptığı bir hataya, populizme tekabül eden, trajik sonuçları seksenli yıllar boyunca SHP-ML'cilik olarak yaşanan (...) ikincisi Batı Marksizminin politik iktidarsızlığıyla ortaya çıkan ve kişi'sel' aydınlar tarafından temsil edilen ve savunusu yapılan, yeni toplumsal hareketlerin (kadın, çevre, vb.) devrimci özne işçi sınıfının yerine ikamesinin oluşturduğu düpedüz reformcu baskılar mevcuttur." (Mustafa Çeçen, YÖTE, s.35).

Sosyalist Politika/Sol Blok: " Kapitalizm üretici güçleri geliştirirken bir yandan da yeni sorunlara kaynaklık ediyor ve tahripkar bir potansiyel de taşıyor. Ekolojik dengenin bozulması, dünyanın nükleer bir tehlike sonucu yokolması, vb... Yeni toplumsal hareketlerin doğumuna kaynaklık eden bu sorunlar; kadın, barış, çevre gibi konularda sınıf çıkarlarından ayrı bir yönlenmeye yol açtı. Gerçekte de sınıfsal nitelikte olmayan çatışmalar ve cemaat ilişkilerinin yaygın olduğu günümüzde bu olgular, toplumsal yapının ve toplumsal sorunların, kapitalizmin toplumsal işleyişinden bağımsız ve sınıf dışı egemenlik ilişkilerine indirgeyerek çözümlenmesi eğilimine yol açtı. Sınıfsal bakışın terkedildiği ve sınıf dışı toplumsal özne arayışındaki post-marksistlerle, toplumsal çatışmayı sınıf-siyaset ilişkisinin dışına yerleştiren post-modernistler aynı gerekçelerden hareketle benzer konuma yerleştiler." (*Sosyalist Politika*, no. 6, Ağustos 1995, s. 29).

Sosyalist Politika/Sol Blok: "Sol Blok, işçi sınıfı ile anti-kapitalist yönelimeyle başka toplumsal hareketleri eşitleyen, yeni toplumsal hareketlere içsel olabilen siyasal iktidar karşıtlığını partiye taşımaya çalışan (...) parti içi eğilimlere karşı ideolojik mücadele verecektir." (Sol Blok, "Sınıf Parti Sosyalizm", s. 7)

4. "Sivil Toplumculuk"

Yeniden: "Genel olarak 'sivil toplumcu' diye ifade edilen yaklaşımlar toplumsal yapıları sivil toplum-devlet karşıtlığı içinde ele alırlar (...) Bugün

en uç noktadaki sol-sivil toplumcu görüşlerde politik alanda devrimi hedefleyen bir iktidar mücadelesi tümüyle zararlı bir şey olarak görülmekte ve her tür merkezi-siyasi örgütlenmeyle birlikte yadsınmaktadır." (YÖTE, s. 70).

Sosyalist Politika/Sol Blok: "Türkiye solunun belirli bir kesimi yaşanan yenilginin asıl nedeninin 'iktidarcılık'ta yattığı kanısındadır. Batı Yeni Solunun sahiplendiği siyasal örgüt-siyasal iktidar karşıtı bu özel konum bugün Türkiye sosyalist hareketinin parti gelenekli kesimlerinde de katılımcı bulabilmektedir." (Sosyalist Politika Bildirgesi, 1994, s. 9).

Sosyalist Politika/Sol Blok: "Sol Blok, emek-sermaye çelişkisini, başka her türlü çelişkiyi üstbelirleyen ana dinamik olarak görmektedir. Oysa Türkiye solunun bir kesimi, örneğin devlet- toplum çelişkisini ya da gerilimini başka her şeyin önüne koyabilmektedir (...) kapitalist bir ülkede, devlet-toplum geriliminin emek-sermaye çelişkisinden ayrı ve bağımsız bir çelişki alanı olarak tanımlanması doğru değildir. Bu tür tanımlar, doğrudan doğruya, sivil toplumcu sol liberalizmin ideolojik etkileriyle ortaya çıkmaktadır." (Sol Blok, "Sınıf, Parti, Sosyalizm", s. 8)

5. Ekonomist Sendikalizm ya da Anarko-sendikalizm

Yeniden: "En temel yanılgı 'dışardan politik program dayatılması'na karşı, 'ekonomik- demokratik mücadelenin kendisinin politikleştirilmesi' diye ifade ettikleri bir 'sendikal-siyasal çizgi' tanımlamaları . (...) 'dışarıdaki' siyasi mücadelenin önemini, gereğini ve (marksist bir siyaset anlayışı açısından tartışmasız olan) tayin ediciliğini reddetmek mümkün değildir. Bunu yaptığınız anda ekonomist -sendikalizme (...)saplanır kalırsınız." (YÖTE, s.11)

Sosyalist Politika/Sol Blok: "Son zamanlarda ortaya çıkan bir yönelim aşırı 'sınıf endeksli' bu anlamda ekonomist-sendikalist bir görünüm vermektedir. Ayrıca, Türkiye sosyalist hareketinin birikmiş bütün sorunlarının işçi sınıfı tarafından çözülebileceğini sanmak da ham bir yaklaşımdır." (Sosyalist Politika Bildirgesi, 1994, s.17).

Sosyalist Politika/Sol Blok: "Geleneksel solun ödünsüz davranması gereken alanlardan biri, sosyalizmi bütün belirlenimleriyle emek sürecine indirgeyen eğilimlerle mücadele gerekliliğidir (...) emek süreci ya da işyeri fetişizminin siyasal örgüt düşmanlığıyla sonuçlanması, bir olasılık değil, kaçınılmazlıktır. (Bu eğilimin temsilcilerine göre) görev, kendiliğindenliği, proletaryanın özgün, yaratıcı eylemini örneklemek, öğretmek, geliştirmek, ortaya çıkarmaktır (...) fabrikalardaki günlük mücadele, sosyalist toplumu ve sosyalizm için temel mücadeleyi oluşturur; devrimciler bu mücadeleye önderlik etmeye çalışmaktan çok ona katılmalıdırlar. Kökenleri Proudhon'a kadar izlenebilen bu eğilim, politik marksizmin büsbütün dışında,

karşısındadır. Unutulan nokta ise, emek-sermaye ilişkisinin bağımsız bir güç jeneratörü olmayıp bir toplumsal ilişki olduğu, bu nedenle genel siyasal, ideolojik ve kültürel belirlenimlerden uzak kalamayacağıdır." (*Sosyalist Politika*, no. 7, Kasım 1995, s.15).

6. Mikro Ölçeklerin Dayanılmaz Cazibesi

Yeniden: "Son zamanlarda dünya çapında gelişmeler sonucu genel olarak artık makro ölçekli çözüm (ve teori)lerin yerini mikro ölçekli çözüm ve şebekeleşme sistemlerinin almakta olduğu şeklinde, yeni liberal tezlere kaynaklık eden analizler olduğu biliniyor. Zaman zaman bu tür analizlerle etkileşim (veya benzerlik) içinde, kapsayıcı politik çözümlerin de artık geçerliliğini yitirdiği, parti gibi makro düzeyde politika yapma tarzları yerine mikro düzeyde -alanlarda- politika yapma ve değişik alanlardaki çalışmaların iç bağlantıları sağlanmış bir bir şebeke sistemi oluşturması tarzının benimsenmesi şeklinde özetleyebileceğimiz görüşlerin de savunulması söz konusu olmaktadır." (YÖTE, s. 12)

Sosyalist Politika/Sol Blok: "Dünya ve Türkiye, 70'li yılların sonundan başlayarak, aydının dünyasının giderek daraltıldığı, kendisinin ise bütünden koparılıp daha dar alanlara hapsedildiği, bütünsel düşünüşün ve makro paradigmaların yerini dar teknisizm ve mikro rasyonalitenin aldığı bir süreci yaşamaktadır. Bu süreç, bilinen çevrelere yarasa ve bu çevrelerce körüklense bile, sonuçta bir nesnelliğe oturmuş, giderek ideolojileşmiştir. Sosyalistler olarak bizler, bu süreci farketmiş, direnmeye çalışmış olabiliriz.. Ama sonuçta mikrop her yanı sarmıştır. Bu süreç, en azından bu sürecin bazı uzanımları, sosyalistleri de etkilemektedir. 'Küçük ölçeklerin dayanılmaz cazibesi', nisbeten daha yaşlı sosyalistlerin en yetenekli olanlarını (...) bir tür enfatuasyona sürüklemektedir (...) Dışa (bütüne) kapalılık, parçalara takılıp kalma, örgütlenme sürecinin teknik rasyonalite ölçütlerine indirgenmesi ve iletişimin aynı yaştan olup aynı işi yapan alt gruplara sınırlı kalması gibi göstergeler açısından bakıldığında, yaşanan genel süreçlerin sosyalizmin genç kuşaklarını da etkisi altına aldığı görülmektedir." (*Sosyalist Politika*, no. 1, Mayıs 1994, s.26).

7. Alan ve Alan Çalışması Fetişizmi

Yeniden: "Gerçek şu ki, merkezi bir siyasi hareketin bütünleştiriciliğinden yoksun olarak yaşanan uzun bir dönem içinde, değişik alan ve bölgelerde parça parça yürütülen çalışmalar, kaçınılmaz olarak alan veya bölge çalışmalarının özelliklerine göre kendisine has ilişkilerin, perspektiflerin gelişmesini de getirmiştir. Aslında her çalışma alanının hareketin bütününe kendi bulunduğu yeri merkez alarak bakan eğilimler-perspektifler geliştirmesi, her zaman için doğal sayılması gereken

bir olgudur (...) Ancak, böyle bir bütünleştirici etmenin olmadığı koşullarda bu öznel perspektiflerin kendilerini başlıbaşına bir siyasi çizgi olarak tanımlama eğilimleri (...) bir sapma olarak ortaya çıkıyor." (YÖTE, s10).

Sosyalist Politika/Sol Blok: "Eksiklik örtmenin bugünkü en yaygın biçimi, alan çalışması fetişizmidir. Şu ya da bu mahallede 'acaip' tutunmak, şu ya da bu fabrikadan 'taş gibi' üç işçi kazanmak ya da bilmem hangi kamu çalışanları sendikasının yönetiminde 'sürükleyici' adam bulundurmak, insanlara büyük bir huzur ve hoşnutluk verebilmektedir. Bu tür bir sosyalist zenaatçılık, her zenaatçılıkta olduğu gibi, özel ve dar alanlarda derinleşmeler getirebilirken, bütünlüğü ya da toplamı büsbütün unutturabilmektedir." (*Sosyalist Politika*, no. 7, Kasım 1995, s.31).

8. Sosyalist Harekette Harmanlanma Dinamikleri

Yeniden: " Devrimciler, daha yetmişli yıllarda partileşme süreci gibi üzerinden atlanmaması gereken bir siyasal süreç kurgusuna sahiptiler. Geçiş süreci, devrimcilerin de içinde yer alacağı, ülkemiz solunun bütün bileşenleriyle yeniden harmanlanacağı, devrim ve reform görüşlerinin yeniden saflaşacağı ve eğer devrimcilerin bu metinde 'bilinçli' olarak sık sık tekrarlanan bilinçli-iradi müdahalesi gerçekleşirse, leninist devrimci bir parti ile taçlanacak bir süreç olacaktır." (*Yeniden, s.36)*

Sosyalist Politika/Sol Blok: "Sol Blok, siyasal devrim/toplumsal devrim ilişkileri ve ayırımları konusunda, partinin (ÖDP kastediliyor) yeni solcu kesimlerinden oldukça farklı bir konuma sahiptir (...) Yeni partinin, iktidara yürüyen bir örgüt olmanın berisinde, çok daha farklı ve özel misyonlara sahip olduğunun elbette bilincindeyiz. Ayrıca, bu partinin, yukarıda anlatılan bağlamda bir siyasal devrim taliplisi olmadığını ve olamayacağını da biliyoruz. Ancak, yeni parti, başka ve daha güncel görevlerinin yanısıra, en azından yukarıda dile getirilen ayırıma ilişkin bilincin yeşerip gelişebileceği bir *mayalanma ve harmanlanma alanı* olarak işlev görmelidir." (Sol Blok, "Sınıf, Parti, Sosyalizm", s.9-10)

Sosyalist Politika/Sol Blok: "Yok eğer istenen şey 'eski' grupların yeni koşullarda yeni misyonlar için yeniden harmanlanmaları ve bu arada kimi ayırım çizgilerinin ortadan kalkması ise (ki *Sosyalist Politika* olarak biz de bunu istiyoruz), bunun için, ortak mücadelenin ve deney birikiminin, yeni parametreler getiren ve gerçekten harmanlayıcı bir ortam yaratmasını beklemek gerekir." (*Sosyalist Politika*, no. 3, Aralık 1994, s.27).

SOSYALİST POLİTİKA

SEÇİM ARDINDAN SERBEST BİR YAZI

Metin ÇULHAOĞLU

Dağınıklık, yerleştirici bir işlev de görebiliyor. Öyle karışıklıklar yaşanıyor ki, daha önce görülemeyenler toz duman arasında yerli yerine oturuveriyor. Türkiye'de, Aralık seçimleri dahil, burjuva siyasetinin son birkaç aylık kronolojisi bir de bu gözle okunmalı.

1994 yılı Haziran ayında Ankara'da, İnsan Hakları Derneği tarafından düzenlenen bir panele BSP temsilcisi olarak katılmıştım. Konu, "Düşünce Özgürlüğü ve Terörle Mücadele Yasası'nın 8. Maddesi " idi. Panele katılan diğer siyasal parti temsilcileri arasında SHP'den Önay Alpago ile CHP'den Kemal Anadol da bulunuyordu. Panelde çok demokrat bir tutum sergileyen CHP'li Anadol, daha sonra Boyner'in Yeni Demokrasi Hareketi'ne gitti. Bayan Alpago ise o panelde dişe dokunur bir şey söylememiş, ama yeni gelin gibi süzülüp durmuştu. Sonra DYP'ye gitti ve OHAL eski valisi Ünal Erkan'ın başını çektiği bir listeden milletvekili adayı oldu.

Dağınıklık zaman zaman iyidir. Tencereleri yuvarlar, bu arada kapakları da hazırlar. 90'ların başında sosyalizm şampiyonluğu yapan Anadol'un YDH'ne, "sosyalist" Karayalçın'ın mutemet isimlerinden Alpago'nun da DYP'ye gitmesi, bu açıdan çok iyidir. SHP'li Mehmet Dönen'in, Çiller'in partisine iltihak ederken, gerekçe olarak kimi TBKP liderlerinin bundan 5-6 yıl önce söylediklerine benzeyen şeyler söylemesi aslında çok manidardır.

Başka iyi şeyler de var. Yılların hacıyağlı dincisi ve tarikatçısı Korkut Özal'ın siyasal yaşamına RP'de değil de "batıcı" ve "liberal" ANAP'da devam etmesi fena mıdır? Atatürkçülüğünden hiç kuşku duyulmaması gereken Nusret Demiral'ın MHP bağlılığı kimseyi şaşırtmış mıdır? 12 Eylül döneminin batıya açılan penceresi, MİT paşası mahdumu, Amerikancılığı ve laikliği su götürmeyen İlter Türkmen'in DYP'den ya da ANAP'tan değil de MHP'den adaylığı kadar anlamlı bir şey olabilir mi? Oğul Menderes RP'ne girerek eski DP mirasına sahiden ihanet mi etmiştir? Nihayet, Şerafettin Elçi'nin CHP adaylığı, bütün siyasal ufku ve söylem dağarcığı bir ölçü "Kürt kimliği" ile iki ölçü "doğuya yatırım gerek"ten ibaret olanların nerede rahat edebileceklerini göstermiyor mu?

Bu örneklerde, kişisel çıkar gibi etmenlerin rol oynadığı, dolayısıyla söz konusu transferlerden genel sonuç çıkarılamayacağı söylenecektir.

Doğrusu hiç de böyle düşünmüyorum. Örneğin Ecevit'in 1979 yılındaki ünlü transferlerinde de kişisel çıkar söz konusuydu; ama transfer edilenler "meğer ben zaten CHP'li ve Ecevitçiymişim" gibi laflar pek etmemişlerdi. Uzun sözün kısası, seçimleri önceleyen transferler, başka olgularla birlikte, şunu açıkça göstermiştir: Atatürkçü, batıcı, laik, liberal, "demokrat", globalleşmeci, radikal islamcı, milliyetçi-muhafazakar, faşist, şeriatçı ve "doğuya yatırımcı" kimliklerin hepsi, altı partinin tek tek herbiri tarafından hüsnü kabul görebilmektedir.

İşte, bunun ortaya çıkması iyi bir şeydir.

Al seçmeni vur partiye

"İyi" derken yanlış anlaşılmak istemiyorum. Söylediğim, Türkiye'deki seçmenin artık bu partilerin ne mal olduklarını anladığı falan değil kesinlikle. Tersine, seçmen bu halhamur oluşu farketmekte, ama zaten kendisi de halhamur olduğundan durumu çözememektedir. Durumun, başka sosyalist kesimler tarafından da farkedilmesi sevindirici. Örneğin şu sözler çok yerindedir: "Türkiye burjuvazisi insanların kafasını karıştırmıştır. Toplumun geniş kesimlerinin değer yargıları, ideolojik yönelimleri ve siyasi tercihleri istikrarsızlaşmış, kitleler şaşırmayı unutmuş ve bu ülkede her şeyin olabileceğine inanmaya başlamışlardır." (1)

Konu bu açıdan alındığında, 24 Aralık seçimlerinin sonuçları, seçmen ile temsili demokrasinin siyasal partiler cephesinin bugünkü durumu arasında bir *kopuşu* değil *örtüşmeyi* yansıtmaktadır. Başka deyişle, bugün ne seçmen duyarlılığı siyasal partilere kırılarak ve özünü yitirerek yansımakta, ne de siyasal partilerin mesajları seçmen tarafından çarpıtılarak ve kaydırılarak algılanmaktadır. 1996 Türkiye'sinde seçmen neyse, parlamento da odur; parlamento neyse, seçmen de odur.

Peki, o zaman neden "iyi" oluyor?

Bir başlangıç, bir hamle imkanı yaratabileceği için iyidir ve elbette sosyalistler açısından böyledir. "Seçmen" ile "halk"ın her zaman aynı şey olduğunu düşünmüyorum ve bunu söylemiyorum. Ama, eğer seçmen denilen topluluğun, halkın genel eğilim ve duyarlılıklarını, özel bir konjonktürde ve bağlamda en azından yansıtabileceğini kabul edersek, o zaman şu söylenebilir: Halktaki kafa karışıklığının, alternatifleri kapsamayıp bütünüyle düzen partilerine ilişkin olması, bir yanıyla iyidir. Daha doğrusu, işlenmeye elverişli bir ham durumdur.

Yukarıda, "seçmen" ve "halk" kavramları üzerinde duruldu. Bu noktada, "soldan" bir eleştiri gündeme gelebilir. Bu eleştiri, halkın seçmenden, siyasallaşmış toplulukların siyasi partilerden, hayatın ya da "sokağın" meclis çatısından, toplumsal muhalefetin ise parlamento içi muhalefetten büsbütün ayrı düşünülmesi gerektiğini söyleyebilir...

Ben de hemen söyleyeyim: Böyle bir eleştiriyi yabana atmak mümkün değildir. Hatta daha ötesi de söylenebilir ve söylenmelidir: Halkın seçmenden, siyasallaşmış toplulukların siyasal partilerden, sokağın meclis çatısından, toplumsal muhalefetin de parlamentodan şu ya da bu ölçüde ayrışmadığı yerlerde devrim de olamaz!

Ancak, bu genel doğrudan kalkarak, günümüz Türkiye'sinde seçmen kimliğinden, siyasal partilerden, temsili demokrasi mekanizmalarından ve kurumlarından *kopmuş* bir toplumsal muhalefetin varlığından söz edilirse, işte buna "hop ağır ol" demek gerekir. Böyle bir düş dünyasında yaşamanın kimseye yararı olmayacaktır.

Sosyalist sol bu konuda duyarlı olduğundan açıkça ve çekinmeden söylüyorum. Birincisi ; Türkiye'de az önceki anlamda bir toplumsal muhalefet yoktur, henüz oluşmamıştır. İkincisi; sosyalistlerin görevi, mevcut herhangi bir toplumsal muhalefeti "örgütlemek"ten önce, onun oluşması için çalışmaktır. Üçüncüsü; oluşacak bir toplumsal muhalefetin tümüyle parlamenter kanallara boşaltılması kadar, bu kanallara hiç yansıtılmaması da, en azından bugünkü koşullarda büyük bir siyasal hata olacaktır.

Denilecektir ki, ya Gazi direnişi? Ya kamu çalışanlarının anlı şanlı eylemleri? Ya işçi sınıfının o görkemli gösterileri?

Bütün bunların, gerçek anlamda toplumsal muhalefete dönüşebilecek, o yönde geliştirilebilecek etkinlikler oldukları elbette doğrudur. Ama, aynı etkinliklerin, düzen partilerinden, bu partilerin çeşitli maniplasyonlarından, temsili demokrasi mekanizmalarından ve kurumlarından ayrı, kendi içinde süreklilik ve kurumsallık kazanan bir dinamik oluşturabildiklerini herhalde kimse söylemeyecektir. O zaman, kavramın gerçek içeriğiyle "toplumsal muhalefet"ten söz etmek için henüz erkendir. Meramımı, öfke çekmek pahasına daha açık anlatabilirim. Gazi direnişçilerinin, kamu çalışanlarının ve Türk-İş'in eylemlerine katılanların 24 Aralık tarihinde "seçmen" olarak sergiledikleri profilin aşağı yukarı şöyle olduğundan eminim:

Sandığa gitmeyenler: % 8

Bağımsız adaylara oy verenler: % 1

HADEP'e oy verenler: % 8

DSP + CHP'ye oy verenler: % 40

Diğer partilere oy verenler (RP+ANAP+DYP+MHP): % 43

Eğer profil gerçekten böyleyse, o zaman Türkiye'de toplumsal muhalefetin nüvelerinin oluştuğundan söz edelim, ama gelişigüzel "toplumsal muhalefet" demeyelim. İnsanların düzenden kopabileceklerini söyleyelim, ama "artık koptular" demeyelim. 1995 eylemliliklerinin sandığa yansımama nedenlerini araştıralım, ama bu duruma şaşırıp kalmayalım. İşçi sınıfının, değişik bilinç basamaklarını bir hamlede ve topyekun atlayabileceğini sanmayalım. Sonuçta, apaçık olana bakıp düzen partilerini ait oldukları yere nasıl yerleştirebiliyorsak, hiç gocunmadan "halkı" da yerli yerine oturtalım. CHP'nin ne mal olduğunu bilenler, "ya barajı aşamazsa" endişesiyle gidip gene bu partiye oy verebiliyorlarsa, böylelerinin "düzenden kopmuş" toplumsal muhalefet ögeleri olduklarını söylemeyelim.

Bilimden büsbütün uzaklaştık mı ?

Peki, bütün bunlar sosyalistler için ne anlama geliyor? Sosyalistler, eldeki verilere bakarak, Türkiye toplumunun siyasal yönelimleri ve tercihleri konusunda hangi çıkarsamaları yapabilirler?

Ne yazık ki bu alanda çok fazla ilerlememiz galiba mümkün olmayacak. Bunun nedeni de, sosyalist siyaset ile bilimsel çalışma ve özgün araştırma arasındaki bağların büyük ölçüde kopmuş olması. Peki, böyle bağlar hiç oldu mu? Geriye dönülüp bakıldığında, 1960'ların bu açıdan daha zengin olduğu görülüyor. Hikmet Kıvılcımlı'nın kimi özgün yapıtları, Divitçioğlu'nun ATÜT yaklaşımları, Küçükömer'in "Düzenin Yabancılaşması", Beşikçi'nin "Doğu Anadolu'nun Düzeni", Boratav'ın feodalizm/küçük meta üretimi tartışmaları ve giderek Avcıoğlu ve Erdost gibi siyasetçilerle Taner Timur, Kurthan Fişek, Cem Eroğul, Mübeccel Kıray gibi akademisyenlerin birçok çalışması, sosyalist siyaset için değerli girdiler sağlardı. Bugün ise durum böyle değil.

Nedeni, tek başına akademisyen/araştırmacı kesimdeki verimsizlik değil elbette. Bu kesimde, verimsizlikten çok, Amerikan sosyolojisinin baş tacı ettiği ve ettirdiği dar alan araştırmalarının baskınlığı söz konusudur. Siyaset için kimi anlamlı sonuçların pekala dar alan araştırmalarından da çıkarsanabileceğini yadsımıyorum. Ne var ki, somut siyaset kanallarındaki sosyalistlerin, bu nitelikteki sayısız araştırmayı tarayıp kendileri için operasyonel vargılara ulaşmalarını beklemek de pek gerçekçi olmayacaktır.

Bu bir yana, asıl sorunun sosyalist kesimde olduğuna inanıyorum. Özellikle 1970'li yıllarda uluslararası devrimci literatür ve deneyimle daha yakından tanışan sosyalistler, kendilerine, salt bu literatür ve deneyimle

sınırlı bir dünya kurmuşlardır. Öyle ki, sonunda oldukça sakıncalı bir mecraya girilmiş, *yorumcuların ve eylemcilerin ürünleri, marksist klasikleri de ikame eder duruma gelmiştir.*

Böyle bir dünya, ilk bakışta çok geniş, neredeyse sınırsız gibi görünüyor. Öyle ya, Latin Amerika'daki gerilla mücadelelerinden Dimitrov'un faşizm tanımlamalarına; Avrupa'daki Komünist Partilerin stratejilerinden Çin'deki ve başka yerlerdeki halk savaşı deneyimlerine kadar ne varsa hepsini kapsayan "koskocaman" bir dünya... Alın, tepe tepe kullanın! Nitekim öyle kullanılmıştır. Böylece sosyalistler, kendi ülkelerinin nasıl bir ülke olduğu, sınıfların nasıl konumlandığı, devletin hangi özel belirlenimlerle yapılandığı, kentleşme dinamiklerinin ne tür sosyolojik ve siyasal sonuçlar getirdiği gibi canalıcı konulardan giderek uzaklaşmışlardır. Marksist klasiklere yabancılaşma, bu uzaklığı daha da azdırmıştır. Sonuçta, örneğin Latin Amerika gerillacılığı ile Uzak Doğu halk savaşçılığı, Stalin özetlerinden mülhem bolşevik örgütlenme eskizleri ile ileri demokrasicilik, Türkiye'de hep birlikte at oynatır hale gelmiştir.

Bir dönem böyle geçmiştir. Bugün ise, bu kargaşa büyük ölçüde bitmiştir. Ama, bitti diye derin bir nefes alıp "oh" çekmek yanlış olacaktır. Çünkü, bu bitiş, Türkiye sosyalistini kendi toplumunun özgüllüklerine daha fazla yöneltmiş değildir. Marksist klasikler ise, hala kitaplıkların hiç el değmeyen bölümlerinde durmaktadır. Türkiye'den ve marksist klasiklerden kopuk uluslararası devrim deneyimleri dünyasının yerini, bu kez ülkeden ve marksizmden en az onun kadar kopuk yeni sol temrinler dünyası almıştır. İnsanlar, Ayrıntı Yayınları'nın çeviri kitap tanıtım spotlarından alınan cümlelerle konuşmaya, makale ve parti programı yazmaya başlamışlardır. "Anti-politik politika", "parti olmayan parti", "yeni toplumsal hareketler", "sivil itaatsizlik", "sosyalist bireycilik" , "sivil toplum güçleri", "amasız fakatsız post-marksizm" ve benzerleri, bu dünyanın en gözde terimleri arasındadır. Anlaşıldığı kadarıyla yakında bu gözde terimlerin arasına örneğin "yeni tembellik güçleri" türü kavramlarla "tüketici onuru piyasayı yenecek" gibisinden sloganlar da eklenebilecektir.

Sosyalist Politika'nın sürekli okurlarını, ikide bir bu konulara girerek bıktırmak istemiyorum. Ama, anlatmak istediğim bir şey var ve o da şu: Türkiye sosyalizmi, 70'lerde uluslararası literatüre, deneyimlere ve jargona gereksiz ölçüde derin battığında Türkiye'den ne kadar uzak düşmüşse, bugünkü "yenilenmiş" söylemiyle de ülkeden en az o kadar uzakta durmaktadır...

Birkaç masum soru

Siyaset, akademik bir eylem değildir, olamaz. Dolayısıyla, burada hiç kuşkusuz sosyalist siyasetçilerin ekonomist, sosyolog vb. olmalarını

önermiyorum. Ama bu ülkede siyasetle bilimin birbirine değip kıvılcımlar çıkarttığı öyle alanlar vardır ki, sosyalistlerin bu alanlara duyarsız kalmaları düşünülemez. En azından merak etmek, kafa yormak ve irdelemeye çalışmak gerekir. Şimdi, bu "serbest yazı"da, sosyalist siyaset açısından tartışılmasını anlamlı bulduğum birkaç soru ortaya atacağım.

Birinci soru: Türkiye'de kaç Türkiye var? İkinci soru: Türkiye'de metropol varoşları, kavramın gerçek anlamıyla "kent yoksulları"nın mı, yoksa "köylü-kentlilerin" mi mekanı? Üçüncü soru: Türkiye'de siyasal tablonun bugünkü pelteleşmiş durumu, hangi temel dinamiklerin ve değişimlerin sonucudur?

Az önce de söyledim: En azından merak etmek, kafa yormak, irdelemeye çalışmak gerekir. Daha açığı, herhangi bir sosyalistin bu ve benzeri sorulara tam anlamda doyurucu yanıtlar vermesi beklenmemeli Ama, eğer bugün bu tür sorulara düşünsel arkaplanı çok yetersiz klişe yanıtlar verilebiliyorsa en azından bu klişeleri sorgulamak farz olmalıdır. Unutmayalım , siyaset bir yanıyla doğaçlamadır. Bu nedenle, siyasal konum ve hat belirlemede, bugün henüz kesin ve doyurucu yanıtlarını bulamamış sorulara ilişkin bir fikir jimnastiği de meşru sayılmalıdır. Böyle bir fikir jimnastiği bile, klişelerden çok daha ilerleticidir.

Birinci soru, bundan beş altı yıl önce gündeme getirilmişti. Getirenler arasında Ertuğrul Özkök ile Halil Berktay da vardı. Elbette, bu ikisinin konuya yaklaşımları farklıydı. İstanbul'u birlikte olduğu iş çevrelerinden ve gece hayatını geçirdiği mekanlardan ibaret sayan Özkök'ünkü tam bir züppelikti. Şöyle diyordu Özkök:

"(...) Türkiye, tek metropoliten bölgesi olan İstanbul'da bir mentalite devrimi gerçekleştirmeye hazırdır. Bilgisayar kullanımı toplumda hızla yayılmaktadır, edebiyat ve sanat dünyamız önemli gelişmeler göstermektedir. Yayın dünyamız, Lenin'in Toplu Eserleri* , Kızıl Süvariler, Tütün üçgeninden kurtulup, Batı'nın ciddi ve yeni yapıtlarına yeniden açılmaya başlamıştır, restoranlarımız ve gece kulüplerimiz metropoliten kentlerin evrensel düzeylerine yakın bir düzeye ulaşmıştır, işadamlarımız dışımızda da bir dünyanın varolduğunun farkına varmışlardır. Kısaca İstanbul gerçek anlamda liberal mevsime hazır bir kent görünümündedir bugün" (2).

Özkök' ün "mentalite devrimi" beklediği ve "liberal mevsime geçiş" için hazır gördüğü İstanbul'da, çok geçmeden, insanlar Beyoğlu'nda içki içip içemeyeceklerini düşünür, "Fatih'in torunları"ndan korkar olmuşlardır !

Az önce de söylediğim gibi, Berktay konuya daha farklı bir yerden yaklaşıyordu. Özetleyecek olursak, Türkiye'de iki Türkiye vardı. Birinci

Türkiye çok daha Avrupa'lıydı; burada kapitalizmin güçleri ağır basıyordu. İşçi hareketinin anavatanı olan birinci Türkiye, aynı zamanda ANAP'ın liberal kanadıyla birlikte SHP'nin, DSP'nin, sosyalistlerin ve marksistlerin de toplumsal temelini barındırıyordu. İkinci Türkiye ise, ortaçağ ağırlığının hala hissedildiği, Asyalı üçüncü dünyacılığın uzandığı, geri bir yerdi. RP, MÇP, ANAP'ın "kutsal ittifak kanadı" ve giderek PKK'nın yatağı olan bu ikinci Türkiye, Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile İç Anadolu coğrafyasına oturmaktaydı (3).

Yalnızca Berktay'a ilişkin olarak söylüyorum: Beş altı yıl öncesine ait bu sorunun sunuluşunu, o dönemin koşulları içinde meşru sayıyorum. Üstelik, Berktay'dan hayli farklı konumda yer alıp kendilerine göre bir tür leninizm yapmak isteyenler de, birinci Türkiye'nin, özellikle de proletaryanın ve kent dinamizminin rakipsiz merkezi saydıkları İstanbul'un meftunu olup çıkmışlardı. Bunu da meşru, en azından anlaşılabilir buluyorum. Ama şunları söylemeden de edemiyorum: Birincisi; o günkü "iki Türkiye" modeli, siyasal bağlantıları açısından bugün hiçbir geçerlilik taşımamaktadır. İkincisi; bugün toplumun ve siyasetin bize ulaştırdığı verilere bakarak, Türkiye'de iki de değil, beş ya da altı Türkiye olduğunu söylemek ne kadar mümkünse, görünüşteki bütün çeşitliliklere karşın Türkiye'de yalnızca bir tek Türkiye olduğunu söylemek de o kadar mümkündür.

Ve bana kalırsa bunlardan ikincisi doğrudur.

Seçimlerin ve sonuçlarının hiç ama hiçbir anlam taşımadığına inanıyorsak, o başka. Ama, hata payını büyütebilecek her tür etmene karşın, sandıklardan çıkanın gene de belli bir profili yansıttığını düşünenler vardır. Ben bunlardanım. Bundan sona söyleyeceklerim de bu düşüncenin ürünü.

İstanbul'daki Yozgat

Evet, alalım seçim sonuçlarını. Bu sonuçlara bakarak, Türkiye'de iki değil çok daha fazla Türkiye olduğu söylenebilir. Gerçekten de, örneğin İzmir artı Trakya, büyük metropoller, Kürt illeri, Akdeniz ve Karadeniz sahil şeritleri, Orta Anadolu ve daha dar kimi coğrafyalar, siyasal tercihler açısından ilginç sayılabilecek çeşitlilikler sergilemektedir. Ama, bütün bu çeşitliliğin altındaki *tekliği* görmemek olmaz. Görüntüdeki çeşitliliğin ardındaki bu özsel tekliğin hem kaynağı hem de dışavurumu, benim kullandığım deyimle "pelteleşme"dir. Az önceki alıntıdaki deyimle "sersemleşme"dir. Engin Erkiner'in sözleriyle anlatacak olursak da "Türk halkının esasen varolan kimlik sorununun daha da ağırlaşması"dır (4).

İdeolojide siyasette, kültürde ve etik değerlerde iyice belirginleşen bu kimlik sorunu, Edirne'den Erzurum'a, Rize'den Muğla'ya kadar koskoca bir coğrafyanın bütün insanlarını etkilemektedir.

Türk insanını düşünün: Avrupa'lı mı, Asya'lı mı? Kürt mü değil mi? Değilse ne? Türk mü, yoksa Laz, Gürcü, Çerkez, Abhaz, Boşnak, Pomak ya da Arap mı? Müslümansa, "laik" olabilir mi, olamaz mı? Aleviyse, başına bir dert gelir mi gelmez mi? Kendisi işçiyse, ailesi de işçi ailesi mi? Yoksa memuru, işportacısı, temizliğe gideni, okulda okuyanı, çıraklık yapanı ile karma bir aile yapısı mı var? İşçiyse, mahallesindeki kahveye gittiğinde, oradaki bakkaldan, tüpgaz bayiinden, taksi şoföründen, çakmakçıdan, emekliden farklı bir konumda olduğunu duyumsayabiliyor mu? Devlet memuruysa, kendini devletin temsilcisi olarak mı görüyor, yoksa kölesi olarak mı? Galatasaraylıysa Ali Şen'i, Fenerbahçeliyse Adnan Polat'ı, işportacıysa belediye zabıtalarını düşman sayıyor mu, saymıyor mu? İngilizce biliyorsa, orijinal filmlerdeki esprilere altyazıdan önce gülerek kendini "kanıtlıyor" mu? Siyasal partilerin hiçbirinden hayır gelmeyeceğini sık sık söylediği halde her seçimde gidip o partilerden birine oy atıyor mu, atmıyor mu? Zenginlerin hep "hırsızlıkla" zengin olduklarını her yerde söylediği halde zengin olmayı sürekli düşlüyor mu, düşlemiyor mu? "Devlet vatandaşa iş sahaları bulmalı" dedikten sonra, bir hizmetin aksamasına kızıp "özelleştireceksin hepsini" diyor mu, demiyor mu?

Aziz Nesin mizahı ancak Türkiye'den çıkabilecek bir mizahtır. Biz "böyleyiz". Ama dikkat: Türkiye toplumunun kimlik bunalımı, bugünkü özgül biçimiyle, son on-onbeş yılın ürünüdür. 12 Eylül'ün askeri dönemi insanı ezmiş, ANAP dönemi de ezilen insanın ruhunu çalmıştır. Batılılaştıkça doğulu kimliğin öne çıkması, yoksullaştıkça zenginliğe öykünme, medya sayesinde tüm dünya uluslarını tanıdıkça şovenleşme, dünyaya açıldıkça içe kapanma, ezildikçe başka ezilenleri düşman belleme vb. en çok bu son dönemde belirginleşmiştir.

Ve arkası gelmiştir.

Nasıl mı? Birincisi; Türkiye toplumu, tüm coğrafyasıyla son dört yılda daha sağa kaymıştır. İkincisi; milliyetçilik ve şovenizm dalgası, Kürt illeri hariç, ülkenin bütün coğrafyasını hemen hemen aynı katsayılarla, aşağı yukarı eşit biçimde etkilemiştir. Üçüncüsü; aynı dalga, belli bir coğrafya içinde toplumun bütün sınıflarını ve katmanlarını hemen hemen aynı katsayılarla, aşağı yukarı eşit biçimde kapsamıştır. Dördüncüsü; sağa kayışı da aşan bir *sersemleşme* (bundan kastedilen geleneksel referans çerçevelerinin parçalanması, bunların yerine henüz bu oturmuşlukta yeni çerçevelerin konulamamasıdır) ülkenin bütün coğrafyasını gene hemen

hemen aynı katsayılarla, aşağı yukarı eşit biçimde etkilemiştir. Beşincisi; sersemleşme boyutu, bu sersemleşmeyi "çeşitlilik", "çoğulculuk" ya da "mozayıkçılık" adına kutsayan kimi solcuları da etkilemiştir. Altıncısı; kimlik sorununu kitlesel bir masturbasyon düzeyinde eşeleyen yazılı ve görsel medyanın olumsuz etkileri, istisnasız bütün coğrafyalar, toplumsal sınıflar ve katmanlar için geçerlidir.

Gerçeğin kavranması o kadar da güç değil. Alalım şu eski "iki Türkiye" modelini. Birinci Türkiye'de İstanbul, İzmir, Kocaeli mi var? Tamam. İkinci Türkiye'de ne var? Elbette, başka illerin yanısıra, en başta ve tartışmasız biçimde Konya, Aksaray, Yozgat, Kayseri, Sivas, Elazığ, Erzurum, Gümüşane, Bayburt var. Şimdi, konu şu: İkinci Türkiye'nin Konya'sı, Aksaray'ı, Yozgat'ı, Kayseri'si, Sivas'ı, Elazığ'ı, Erzurum'u, Gümüşane'si ve Bayburt'u, *sosyo-politik ve sosyo-kültürel bağlamlarda* birinci Türkiye'nin İstanbul'una, İzmir'ine ve Kocaeli'sine girip oraları belirleyebilmekte, ama İstanbul, İzmir ve Kocaeli, bu illere kendine özgü bir siyasal ve kültürel sunuş yapamamaktadır.

Türkiye, bugün işte böyle tekleşmektedir!

İkinci soru, ilk soru bağlamında, onun bir uzantısı olarak irdelenebilir. Sosyalistler olarak hepimiz düşünmeli, kendimize sormalıyız: Refah Partisi'ne oy veren Yozgat'lı köylünün konumunu "kırsal kesim tutuculuğu ve kapalılığı" ile, aynı partiye oy veren İstanbul'lu emekçinin konumunu ise "yanlış yere kanalize olmuş anti-kapitalist tepki" ile açıklayınca işin kolayına kaçmış olmuyor muyuz? Kapalılık ve tutuculuk kentlerde üremez, buralarda ürese ürese anti-kapitalist tepki ürer diye bir kaide mi var?

Bana kalırsa, bu kolaycı yaklaşımın dışında, sağlıklı ve gerçekçi bir yaklaşım denenebilir. Bir bilimadamı, Ergun Türkcan, böyle yapmış. Türkcan, büyük kentlerde, "bozulmuş ama şehirlileşememiş" bir *köylülüğün* varlığını saptıyor ve bu olgunun çeşitli boyutları üzerinde duruyor. Bundan sonrasını Türkcan'dan dinlersek daha iyi olacak:

"(...) bu bozulmuş köylülüğün en belirgin niteliği yeni yaşam biçiminde, yani sanayi ve hizmet kesimlerinde, genellikle büyük şehir mekanlarında, geleneksel değerlerini korumaya çalışan bir topluluk olmasıdır. Şehire tam asimile olamadığından, köye yeniden dönemediğinden, büyük bir inatla arkaik köy değer yargılarını, ilkel yaşam biçimlerini, kişisel bir savunma içgüdüsüyle sürdürmeye çalışır. Bu arkaik değer sisteminin merkezinde din vardır. Bu din bağı şehir mekanında, köylünün tabii ve basit din anlayışının, 'volkislam'ın ötesinde, köyde olmayan ayrı bir bağnazlıkla korunur. Çünkü köylülüğün tek sistematik kültür birikimi, şehirlinin,

modernizmin ve kendine yabancı olan tüm biçimleri ve düşüncelerin karşısında kendini savunacağı değerler sistemi, din ve din etrafındaki 'yarı-ideoloji'lerdir. Bu yüzden doğal köylüde olmayan yabancılık, bozulmuş köylüde görülür." (5)

Sınıf ve kent yoksulları

Yukarıda söylenenle, "kent yoksulları" tanımı arasında ne gibi bir ilinti var?

Türkiye'de sosyalistlerin "kent yoksulları" kavramını kullanmalarına herhangi bir itirazım yok. Salt kavram kullanımının ötesinde, Türkiye'nin en büyük kentlerinde böyle bir toplumsal katmanın varlığının tartışmalı olduğunu da ileri sürmüyorum. Ancak, bir kez daha burada da, kalıpçılıktan uzak durmak gerekiyor. Başka deyişle Türkiye'deki "kent yoksulları" kategorisi, iç ayrışmaların olabildiğince titiz irdelenmesini ve toptancılıklardan kaçınılmasını gerektiren bir kapsama sahiptir.

Sözgelimi, marksist olmayan uluslararası literatürde "kent yoksulları" (the urban poor), zaman zaman sınıf ölçütlerinin büsbütün dışında, salt dışlanmışlık ya da "marjinalleşmişlik" bağlamında ele alınabilmektedir. Hatta batılı literatür, daha da ileri giderek, çağdaş proletaryayı toplumun "üçte ikilik" varlıklı kesimi içine yerleştirirken, geri kalan üçte birlik kesimi, kır ve kent yoksulları olarak tanımlayabilmektedir. Sözün kısası, "kent yoksulları" kavramına, kapitalizmin yerleşik sınıf ayırımlarını bulandıran bir içerik verilmektedir.

Türkiye'ye henüz büsbütün ya da büyük ölçüde yabancı sayılabilecek kimi kentsel olgular da böyle bir bulandırmaya çanak tutmaktadır. Örneğin Latin Amerika'nın büyük kentlerinde, Türkiye'deki ile kıyaslanamayacak ölçüde ciddi bir "sokak çocukları" (street children) olgusu vardır . Gene Latin Amerika'nın büyük kentlerinde, Afrika kent merkezlerinde ve gelişkin kapitalist ülkelerin kimi büyük metropollerinde, ailenin başı olarak çocuklarına ve yakınlarına bakan yoksul kadınların oluşturduğu geniş bir kesim söz konusudur. Bu insanlar, "kent yoksulları" olarak, "teneke mahallelerde" ya da gettolarda yaşamaktadırlar. Ama "teneke mahalle" de, "getto" da, bizim kent yoksullarımızın yaşadıkları *gecokondulardan* çok farklıdır. Ekonomik, sosyolojik ve kültürel olarak farklıdır. Bu nedenle, Türkçe'deki "gecekondu" sözcüğünün yabancı dillerde tam karşılığı yoktur. Örneğin İngilizce'deki "slum" ya da "shanty town" gibi terimler gecekondu olgusunun gerçek özünü yansıtmamaktadır*.

Gelmeye çalıştığım nokta şu: Türkiye'de başta İstanbul olmak üzere büyük kentlere akan köy-kasaba kökenli büyük insan kalabalığı, "kent

yoksulları" genel başlığı altında büsbütün *dışlanmış* ya da *en kenara (marjinale) itilmiş* bir toplumsal kesim oluşturmamaktadır. Başka bir deyişle, köyden ya da taşradan göçlerin oluşturduğu metropol kalabalığı, içinden giderek kent yoksullarını da çıkartan, ama bir bütün olarak iç-katmanlı, mobilitesi yüksek, karmaşık bir toplumsal kesimdir. İş, meslek, vasıf, coğrafi köken, kentte yerleşiklik süresi gibi ölçütler açısından büyük bir çeşitlilik barındıran bu kesim, ideolojik, kültürel ve siyasal yönelimleri açısından çok daha homojendir. Evet, homojendir! Bu yazının başlarındaki siyasal parti değerlendirmeleri anımsanırsa, DYP, ANAP, RP, CHP ve DSP gibi beş ayrı partiye yönelimin, gerçek bir çeşitliliği değil, çeşitlilik görünümü ardındaki tekliği ve tekleşmeyi yansıttığı anlaşılacaktır.

İstanbul'un Ümraniye ilçesinin mahallelerinde gerçekleştirilen bir alan araştırması, "kent yoksulları" kavramına dikkatli yaklaşım açısından ipuçları vermektedir. Örneğin, köy-kasaba kökenli Ümraniye sakinlerinin çoğunun İstanbul'a ilk geldiklerinde hazır ilişki ağı ve iş olanakları bulabildikleri, memurlarla "kendi işinin sahibi" olanların önemli bir ağırlık oluşturdukları, İstanbul'a ilk geldiklerinde ancak düzensiz iş bulup çalışabilenlerden önemli bir bölümünün sonunda "kendi işini" kurabildiği, başlarını sokacak bir eve ve "kaynayan tencere"ye sahip olanların kendilerini "orta halli" ve giderek "başarılı" saydıkları, bu araştırmanın bulguları arasındadır (6). İş ve konut piyasasının zengin dinamikler barındırması, yeni köylü-kentlilere her şeye rağmen bu tür olanaklar sağlayabilmiştir.

Araştırmaya göre, özellikle son dönemde ağırlık kazanan kitlesel göç olgusu, büyük kentlerde tutunabilme imkanlarını eskisine göre kısıtlamaktadır. Bu durumda, köylülüğü kentlerde yeniden üreten bu geniş kesimin iç ayrışmaları hızlanacaktır. Araştırmanın kavramları ile söylenirse, kitlesel göçün sürmesi durumunda, "içe kapananlar" ile "yoksullaşanlar"ın, "yükselenler" karşısındaki ağırlığı artacaktır (7). Sözcüğün tam karşılığı ile kent yoksulları da işte bu içe kapananlar ve yoksullaşanlar arasından çıkacaktır. Ne var ki, bu ayrışmalar daha ileri düzeylerde belirginleşmediği ve bu belirginleşmeye ciddi bir sol müdahale yapılamadığı sürece, "yükselen" köylü-kentli ile "yoksullaşan" köylü-kentli, bir yanda beş düzen partisinin diğer yanda da gerici-tutucu ve şoven ideolojik yönelimlerin ortak şemsiyesi altında kalacaktır.

Ancak, bu durum, sosyalizm açısından en azından potansiyel olarak kimi "iyi yanlar" da barındırmaktadır. Örneğin şu: Türkiye'nin köylü-kentlilerinin dışlanmamışlığı, işçi sınıfının geçim ve yaşam koşullarına yakınlığı, bu kesim ile işçi sınıfı arasına duvar çekilmesini

güçleştirmektedir. Ayrıca, büsbütün dışlanmamış bir konumda daha iyinin ve daha rahatın uğraşını verebilmek, insanları örgütlü reel politikaya yatkın kılan bir etmendir. Buna karşılık, "yoksul" konumlarına rağmen kaybetmekten korkmalarına yetecek kadar olanağa, imkana, geçim aracına vb. sahip olmaları, bir yerde kent yoksullarının eylemli radikalizmine fren çekmektedir.

Eğer RP söylendiği gibi gerçekten bu köylü-kentlilerden oy alıyorsa, bu siyasal tutumun gerekçesi kanımca şöyle açıklanabilir: Bu geniş kesim, siyasal bir tutum sergileyebilecek ölçüde duyarlı ve politik, ancak bu tutumu kayıp riski taşımayan bir kanalda sergilemeyi yeğleyecek kadar da "muhafazakar gerçekçi"dir.

Eğer bu genel profil doğruysa, sosyalist strateji açısından kimi çıkarsamalara yönelmek mümkündür. Örneğin:

- Türkiye'nin köylü-kentlilerinden, çok şiddetli çözülüş ve ayrışma dönemleri dışında, büyük patlamalar, öfkeli ve gemi yakıcı hareketlenmeler beklenmemelidir; zaman zaman parlayan bu tür kıvılcımlardan ise, örgütlü sosyalist mücadele adına fazla şey umulmamalıdır;

- Türkiye'deki köylü-kentlilerin ve gerçek anlamda kent yoksullarının bugün dine yönelen yeniden üretilmiş köylü muhafazakarlığı, söylemle, iknayla ya da "somut proje" ile değil ancak arkaplanında genel bir kurtuluş vaadinin desteklediği maddi güç sergilenimi ile kırılabilecektir; bugün hor görülen örgütlülük, disiplin, bağlanma, özveri vb. gibi kavramlar ve değerlere kent yoksulları söz konusu olduğunda özellikle sahip çıkılmalıdır;

- "İçe kapananlar" ve "yoksullaşanlar" üzerinde en derin ve kalıcı etkide bulunabilecek toplum kesimi, işçi sınıfıdır. Türkiye'de köylü-kentlilerle ve kent yoksullarıyla adam edilecek bir işçi sınıfı yoktur; ancak işçi sınıfıyla adam edilebilecek köylü-kentliler ve kent yoksulları vardır.

- Bütün bu söylenenler dikkate alındığında, sosyalistlerin, "modern sınıfların diliyle konuşmayıp yığınların anarşizan yürüyüşünün arkasından gidecek" (8) bir marksizm arayışı ya da beklentisi içinde olabilmeleri, eğer bu arayış ve beklenti gerçekten pratiğe dökülürse son derece riskli ve tehlikeli sonuçlara yol açabilecektir.

Yeniden düzenleme mi?

Üçüncü soru, siyasal tablonun bugünkü pelteleşmiş durumunun, hangi temel dinamikler ve değişimler sonucunda ortaya çıktığına ilişkindi.

İngiltere'nin sol akademisyenlerinden Stuart Hall'un, başta İngiltere

olmak üzere 80 sonrası Avrupa'ya ve ABD'ne ilişkin bir modeli var. Bu modele göre, batı kapitalizmi 20. yüzyılın ortalarından başlayarak, çeşitli alanlardaki temel düzenlemelere dayalı bir sisteme oturuyor. "Fordist evre" olarak da adlandırılan bu dönemde kapitalizmin temel düzenlemelerine sahne olan alanlar, üretimin örgütlenmesinden kadın/erkek işgücü kullanımına, coğrafi bölgelerin eklemlenmesinden siyasal partilerin konumlanışlarına, uluslararası ilişkilerden eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik politikalarına kadar uzanıyor (9). Ardından, İngiltere söz konusu olduğunda, Thatcherizmle birlikte bu alanların hepsinde birden köklü denebilecek değişimler gündeme geliyor. Başka bir deyişle, batı kapitalizminin "fordist" dönemine özgü temel düzenlemeler, geçerliliklerini şu ya da bu ölçüde yitirmeye başlıyorlar. Böylece, henüz yerleşiklik kazanmayan, ucu açık yeni düzenleme denemeleri devreye giriyor.

Bu model Türkiye için ne ölçüde geçerli?

Bence bir ölçüde geçerli, büyük ölçüde değil. Bir kere, Türkiye kapitalizminin son 70 yıllık gelişiminin herhangi bir döneminde, çeşitli alanlara yönelik düzenlemelerin birbirleriyle bir bütünlük içinde buluşabildikleri az çok yerleşik bir sistemin ortaya çıktığını söylemek çok güç. Çok basit örnekleri var: Gelişmiş kapitalist ülkelerde kır-kent nüfus hareketlilikleri çoktan gündemden düşmüşken, Türkiye'de bugün de yoğun göçler, alabildiğine hızlı bir kentleşme yaşanmaktadır; Türkiye'deki teknoloji kullanımı ve bunun ürünü olan istihdam örüntüsü, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki radikal dönüşümleri çağrıştıracak özellikleri taşımamaktadır; Batı Avrupa'daki sosyalizm/sosyal-demokrasi ilişkileri ne köken ne de gelişme çizgisi olarak Türkiye'dekine hiç benzememektedir, vb vb..

Ne var ki, şunlar da gerçektir: Türkiye kapitalizminin ve düzenin ulusal sorun konusundaki temel düzenlemesi bugün iflas etmiştir; özellikle 60'larda güçlenen "sosyal devlet" mekanizmaları ve bu alandaki düzenlemeler artık işleyemez hale gelmiştir; 1945-90 arasının 45 yıllık dış politika şablonu gerekçesini ve temelini yitirmiştir; 1950-80 döneminin göçleri ithal ikameci sanayi dalları tarafından az çok emilebilirken, bugün böyle bir mahreçten söz etmek çok güçtür...

Bunun gibi birkaç benzerlikten daha söz edilebilir. Ama sonra durmak koşuluyla.

Evet, durmak koşuluyla. Çünkü Türkiye, batı kapitalizminin özellikle 1950-60 arasında yaşadığı, sistemin çeşitli ögelerini kendi içlerinde ve birbirleriyle az çok dengeye oturtabildiği bir "huzur" dönemini hiç yaşamamıştır. Türkiye kapitalizminin olağanüstü sıklıkta gelip çatan

yapısal bunalımları, oluşmaya yüz tutan kimi dengeleri de silip süpürmüştür. Örnek vermek gerekirse, iç pazara dayalı ithal ikameci sanayileşmeyle, göreli yüksek ücretlerle, "sosyal devlet" uygulamalarıyla, iç göçleri emebilen bir istihdam genişlemesiyle ve temelde iki partili siyasal sistemiyle belirli bir dengeye doğru gittiği izlenimini veren 1965-69 dönemi, 1969-70 bunalımı ve 12 Mart darbesi ile noktalanmış, ardından yeni yeni dengesizlikler üremiştir. Hem MC'ler hem de Ecevit solculuğu 70'li yıllarda bu dengesizliklerin altında kalmıştır.

Dolayısıyla, Batı'da söz konusu olan, çok yönlü bir bunalım değil, değişen küresel koşullara göre gerçekleştirilmeye çalışılan, adım adım piyasaya sürülen ucu açık düzenlemelerdir. Türkiye'de söz konusu olan ise, düzenin geleneksel dengelerinden çoğunun bozulmasından kaynaklanan bir "eskisi gibi yönetememe" sorunu ya da bunalımıdır. Batı'da, sermaye ile onun siyasal temsilcileri, yeni düzenlemelerde az çok uyum içerisindedir. Türkiye'deki durum ise, sanırım şu tür bir diyalogla özetlenebilir:

Büyük sermaye (bir bütün olarak, titrek ve ürkek bir sesle): *Bakın, böyle olmuyor, bir de şunu denesek?*

Düzen (tiz ve sindirici bir sesle): *Ya onu denediğimizde öbür taraftan açık verirsek? Biz bu devleti sokakta mı bulduk? O dediğin şeyin ucu sonunda sana da dokunur!*

Büyük sermaye (iyice utanarak): *Çok haklısınız efendim...*

Bu arada, büyük sermayenin ortam yoklamak için fedai gibi ortaya sürdüğü Cem Boyner'in kendi sınıfına dönük "geri çekilmeyin, korkmayın" mesajları elbette sonuçsuz kalacak, Boyner'in yanındaki eski komünistler de "biz işçi sınıfından umudu kesmiştik, ama burjuvazi ondan da tırsıkmış" gibi şeyler düşüneceklerdir...

Sarsıldığım kadar sarsarım!

Dikkat edilmişse, önce, bir toplum profili çizmeye çalıştım; ardından, çok kaba hatlarla da olsa, "düzen"in genel gidişatından söz ettim. İkisini de ayrıntılandırmak mümkün. Ama bu kadarıyla bile bir sorunun hemen gündeme gelmesi gerek. Bu ikisi birbiriyle nasıl bir ilişki içinde? Yani, Türk toplumunun genel profili ile düzenin devinimi birbiriyle nasıl eklemleniyor?

Bu sorunun, kolaycılığa kaçmayan, doyurucu yanıtını vermek çok güçtür. Böyle bir iddia taşımıyorum. Dolayısıyla, bundan sonra söyleyeceklerimin yalnızca bir hipotez sayılması gerektiğini düşünüyorum.

Görüldüğü kadarıyla, asıl sorun şurada: Türkiye'de sürekli olarak sarsılan düzen, her sarsılışında toplumu ve insanları kendisinden daha fazla sarsıp sersemletebilmekte, en büyük güvencesini de burada bulmaktadır. Başka ülkelerde ve çeşitli tarihsel örneklerde, düzenin çok yönlü bunalımları, "kitle" ya da "halk" denilen niceliği şurada ya da burada, ama belli bir yerde konsolide etmişken, Türkiye'de tersine, düzenin bunalımları "kitle"yi ya da "halkı" daha da seyreltmekte, giderek atomize etmektedir. Düzenin bu avantajının kaynağı, esasen kimlik bunalımı içindeki bir toplum üzerinde yükselmesidir. Ancak, düzenin her yeni sarsıntısı, önceden devralınan kimliğe yeni bunalım boyutları da katmakta, böylece her sarsıntı topluma yeni ve ölçeği daha yüksek sarsıntılar getirmektedir.

Bu nedenle, solda sıkça kullanılan deyimlerle konuşursak, kemalizm iflas etse, "kriz nesnelliği" her yanı sarsa, devletin sermayeden yana kimliği apaçık ortaya çıksa bile, salt bunlardan dolayı ne düzen gerçek anlamda çökmekte, ne de "TC" sahiden çözülmektedir. Kitle denilen şeyin kendisinin böylesine dağıtılabildiği bir konjonktürde, düzenin ve devletin gerçek anlamda çözülüş yaşaması olanaksızdır. Çünkü düzen ve devlet eksenli gerçek bir çözülme, ancak karşıt eksenin güçlenip pekişmesiyle ortaya çıkabilecek bir süreçtir.

Bütün bunları daha basit biçimde anlatmak da mümkün. Tek cümleyle şöyle: En şiddetlisi sayılan sonuncusu dahil Türkiye'de düzenin hiçbir bunalımı, insanlarda "ben" ya da "biz" ve "onlar" ayırımını ikirciksiz ve net biçimde yerleştirememiştir. Tersine, "biz" ve "onlar" ayırımı ne kadar sık telaffuz edilirse edilsin, özellikle bunalım dönemlerinde insanlar "onlar" diye ayrı yere koydukları arasından birini birdenbire kendine çok yakın, hatta kendinden sayabilmektedir! Kim ne derse desin, siyaset sosyolojisinde bu sendromun tam bir açıklamasının olabileceğini sanmıyorum. Son seçimlerden örnek verecek olursak, insanın mevcut partilerden birini "kendinden" sayıp diğer partileri "onlar" olarak görmesi, herşeye karşın, belli bir rasyonaliteye dayanır. Buna karşılık, insanın siyasal partilerin hepsini "onlar" olarak kendinden ve kendisi gibilerden ayrı bir yere koyduktan sonra "bunlar"dan birine şu ya da bu anlık gerekçeyle birdenbire yakınlık duyabilmesi, basındaki aptalca yakıştırmalarda olduğu gibi "siyasilere mesaj veren" veren akılcı bir seçmenin varlığını değil, kimlik sorununun derinliğini gösterir.

Sözcük oyunu yapmak istemiyorum. Ama, bir yanıyla bakıldığında Türkiye gerçekten "kötü" bir yere gitmektedir; ve bu kötü gidiş içinde bile belki de hiçbir dönem ortaya çıkmamış sol-sosyalist olanaklar ve olasılıklar belirmektedir. Görünüşte yanıltıcı biçimde çözüldüğü izlenimini veren

toplumsallığın ve sınıfsallığın içinden, en başta sosyalist siyasetle, daha belirgin ve kalın çizgilere sahip toplumsallıkları ve sınıfsallıkları yeniden üretmek, kurmak pekala mümkündür. Evet, eylem ve pratik gerçekten çok önemli. Ama, söz, söylem, kimlik, vaat, iktidar hedefi de bu koşullarda her zaman olduğundan daha önemli.

Sosyalistler olarak, karanlık tablonun içindeki pırıltılı, aydınlık yanları iyi görmemiz, bunların hakkını vermemiz gerekiyor. İyi de, kendisi kimlik bunalımı yaşayan, yaşadığı bu bunalımı "zenginlik", "sahicilik", "çeşitlilik" vb. adına çok hoş bir ruh hali sayabilen insanlar nasıl olup da insanlarımızın kimlik sorununu çözebilecekler?

Tablonun aydınlık yanlarını da karartabilecek en büyük sorun bu. Bu sorun aşıldığında, ileriye doğru gerçekten büyük bir adım atılmış olacak.

NOTLAR

(1) Çark Çekiç, "Devrimcilerin Görevi", *Sosyalist İktidar*, sayı:33, 12 Ocak 1996 (Not: Yılın döndüğünü gene unuttukları için gazete "1995" tarihiyle çıkmış, ben düzeltiyorum).

(2) Ertuğrul Özkök, *Elveda Başkaldırı*, Afa Yayınları, İst. 1987, s.43.

(3) Halil Berktay, "Türkiye'ye Uygun Parti ve Mücadele Tarzında Buluşmak", *Marksizm ve Gelecek*, Sayı:1, Haziran 1989, s. 31.

(4) *SiyahBeyaz*, 9 Ocak 1996.

(5) Ergun Türkcan, "Kalkınma, Demokratikleşme, Köylüleşme", *Marksizm ve Gelecek*, Sayı: 5, Bahar 1995, s. 116.

(6) Sema Erder, "Yeni Kentliler ve Kentin Yeni Yoksulları", *Toplum ve Bilim*, Bahar 1995, sayı:66, ss. 106-119.

(7) *a.g.y.*

(8) Hüseyin Hasançebi, "Aradan Çekilen Şey", *Söz*, sayı:48, 13 Ocak 1996, s.7.

(9) Stuart Hall-Martin Jacques, *Yeni Zamanlar*, Çev: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İst., 1995, s. 32-36.

İŞÇİ SINIFI PROFİLİ ÜZERİNE BAZI İPUÇLARI

Ceyda IŞIK

Bundan önceki bir çalışmada, "kendisi de bir soyutlama olan marksist sınıf kavramının inandırıcılığının tekrar kurulabilmesi için mutlaka bugünün somutunda yeniden üretilmesi, olgusal veriler ile bağlarının güçlendirilmesi" (1) gereğini vurgulamıştık. Bu yazıda yapılmak istenen de aynı çerçevede kavranabilir. Ancak tekrar edilmeli ki, yapılmak istenen olgular yoluyla kuramı sınamak değildir. Daha çok, olgular yoluyla sınıf üzerine yapılan soyutlamanın kapsayıcılığını genişletmeye yönelik bir çabaya girişilmektedir. Bunu özellikle belirtmek gereği duyuyorum çünkü, yazıda aktarılacak olan veriler kuramdan bağımsız ele alınırsa, Gorz'un vardığı gibi, işçi sınıfının özünde 'reformist' hatta 'karşı devrimci' olduğu sonucuna varılabilir. Yani post-mortem bir çözümlemeye girişilmiş olur.

Önce Yöntem

Bunu biraz daha açmak istiyorum. Bu çalışma ampirik verilere dayalı bir çalışmadır. Ampirizm, toplumu ayrı ayrı olguların toplamından oluşmuş bir alan olarak kavramakta ve yorumlamaktadır. Doğa bilimlerinde de yaygın olan, özellikle Amerikan sosyolojisinde sıkça kabul edilen bir ekoldür. Bu ekolün sağladığı 'olanaklar'la Amerikalı sosyologlar 'şemsiye sosyolojisi' dahi yapabiliyorlar. Bu ekol için, olguların görüngüleri bilginin kaynağını oluşturmaktadır. Ekol, "belirli bir felsefi tutum almak değil, tersine, gerçeğin sonsuz kıvrımlarının farkına varmayı, bunları duymayı doğrudan ya da dolaylı olarak engelleyen herşeyi temizlemek, yol üstünden kaldırmak"la (2) kendini ayırmaktadır. Bu pozitivist tutumun asıl karşı olduğu, 'belirli bir felsefi tutum almak'tır. Burada felsefi tutumdan kastedilen, önceden kabul edilmiş soyutlamalarla olgular dünyasına yaklaşmak, onları kuramla yorumlamaktır. Oysa, Marks Kapital'de, bilimin geçerli oluşunu, nesnelerin dış görünüşü ile özleri arasındaki örtüşmezliğe bağlamaktadır. Yani eğer olguların görüngüleriyle özleri bir ve aynı şey olsaydı, bilim diye bir şey olmazdı.

Gerçekten kuramsal çerçevenin kapsayıcılığının sağlanması ve inandırıcılığının kurulması için ampirik verilerin kullanılması gereklidir. Ancak bunu yaparken, olguları genel bir kuramın kılavuzluğunda ele almak da gerekmektedir. Aksi durumda, yukarıda sözü edilen yöntemsel

hata, özellikle sosyalist siyaset söz konusu olduğunda ciddi riskler taşımaktadır. Olgularla karşı karşıya olduğumuzda marksizm bize çok önemli bir olanak sağlıyor: Soyutlama. "...organik bir bütün olarak bir cisim, bu cismin hücrelerinden daha kolay incelenir... Ayrıca, ekonomi biçimlerinin tahlilinde ne mikroskoptan yararlanılabilir, ne de kimyasal ayıraçlardan" (3). Olgular dünyasında en güçlü silahımız, soyutlama gücümüzdür. Marksist yöntemin gücü somut-soyut-somut bağını kurabilmesine dayanmaktadır. Alana ilişkin soyutlamalardan kurulmuş bir kurama sahipsek, ampirik veriler kurama önemli katkılarda bulunabilmektedir.

Buraya kadar söylenenler yazının niteliğine, esas olarak ampirik verilerin nasıl değerlendirilmesi gerektiğine dönüktü. Yazının kuramsal arkaplanı bu derginin önceki sayılarında çeşitli yazarlarca kurulmaya çalışıldı. Ancak, özellikle ampirik verilerin özelliği düşünüldüğünde, Metin Çulhaoğlu'nun altıncı sayıdaki 'Sınıf ve Siyaset: Kuramsal Bir Giriş Denemesi' (4) başlıklı yazısı, bu çalışmanın kuramsal arkaplanını oluşturacaktır.

"Sınıf/siyaset ilişkilerine yönelik herhangi bir genel kuramsal çerçevenin bardağı az doldurması kaçınılmazdır. Çünkü sınıfın, üretim süreci içindeki maddi konumundan siyasal yönelimlerine geçişte, bir başka deyişle, tanım gereği bir toplumsal özne olan işçi sınıfının, sözcüğün gerçek anlamıyla siyasal özne konumuna gelmesinde, tarihsel birikimden kültüre, sınıfın kendi deneyimlerinden ideolojik süreçlere kadar uzanan son derece çeşitli ve bir o kadar da özgül etmenler belirleyicidir" (5). Yazının çerçevesi temel olarak bu soyutlamaya dayanacak, yukarıda sözü edilen özgül etmenlerin bir bölümü irdelenecektir. Yani sorunsalımız, işçi sınıfının nesnel çıkarları ile, onun siyasal yönelimleri arasındaki açıyı tanımlamak ve bu açının daralmasına yönelik bazı ipuçlarını elde edebilmektir.

Yukarıda, sözü edilen etmenleri biraz açmak gerekiyor. Öncelikle, sınıfın siyaset sahnesinde etkin bir rol almasının önünde duran genel bazı etmenlerden söz edilebilir. Bu bağlamda ilk değinilmesi gereken nokta, işçi sınıfının kır'la olan bağlarının tanımlanmasıdır. Bugün genel olarak Türkiye işçi sınıfı kentlidir, saptamasını yapabiliriz, ancak bu yeterli olmayacaktır. Çünkü, direkt olmasa bile bazı dolayımlar hala kır'ın sınıf üzerinde etkisinin sürmesine olanak tanımaktadır.

Diğer yandan, devletin ideolojik aygıtları ve bunların sınıf üzerindeki etkileri genel söylem düzeyinden çıkartılıp ayrıntılandırılmalıdır. Sınıfın siyasal kapasitesini belirleyen bir başka olgu da, sendikal korporatizm ve bunun sınıf üzerindeki etkileridir. Etmenleri sıralamaya devam edersek,

işsizlik tehdidini atlamamak durumundayız. Sınıfın eylemliliklerinde bu olgu oldukça önem taşımakta, onun hareket kabiliyetini sınırlamaktadır. Ülkedeki rutin işsizlik bugün özelleştirmelerle yeni bir ivme kazanmış, işgücü stokları ciddi bir biçimde genişlemiştir. İşsizlik olgusuyla beraber, 80'lerle başlayan 'köşedönme' bombardımanı diğer kesimlere oranla daha az da olsa işçi sınıfını da etkilemiştir. Bu da sınıf içinde toplumsal mobiliteye ilişkin yanılsamaların ortaya çıkmasına uygun bir zemin yaratmış, Gümrük Birliği'nden bile bir şeyler umulmasına neden olabilmiştir. Sonuncusu ve belki de en önemlisi, burjuvazinin sınıf üzerindeki ideolojik ve siyasal hegemonyasıdır. Bu etmenleri günümüz Türkiye'sine uzatarak genişletebiliriz:

-Kapitalizmin bugünkü toplumsal-kültürel yapısı; 'postmodern durum'un tüm toplum ve sınıf üzerindeki etkileri.

-Atomize edilmiş toplumda sınıf aidiyetinden çok, bireylerin dinsel, etnik aidiyetlerinin ön plana çıkmış olması.

-İşçi sınıfının, toplumsal marjinal kesimlerle içiçe olması, kendi normlarını ve kültürünü oluşturamaması.

-Ücret gelirinin yerini hane gelirinin alması; hane üyesi çalışanlarının ek gelir olanaklarına ve ayrı sınıf kimliklerine sahip olmaları.

-Sınıfın kapitalizme uyum sağlama biçimlerine kentleşmeyle birlikte yeni rant alanlarının açılmasının eklenmesi (gecekondunun müteahhide verilmesi v.b.).

-İşçinin boş zamanının medya, popüler kültür v.b. ögelerle bloke edilmesi.

-Kamusal alanın daralması, özel alanın kamusal alanı örtecek biçimde yayılması.

-Son olarak da, sınıfın yapısının sürekliliğini bozan, sınıfın deney birikiminin sistematikleşmesini önleyen, işverenlerin izledikleri sınıf politikaları.

Yukarıda da açıkça görüldüğü gibi, sınıfın kapasitesini daraltan, onun toplumsal özne konumundan siyasal özne konumuna geçişini engelleyen unsurlar, sonuç olarak ideolojiye uzanmaktadır. Hemen hemen bütün etmenler doğrudan (devletin ideolojik aygıtları) ya da dolaylı olarak (işçi sınıfının kent yoksulları ve küçük burjuva unsurlarla ortak mekanları kullanması) karşıt ideolojiye atıfta bulunmaktadır. "Cüretkar da bulunsa vurguluyorum: işçi sınıfının, örgütlü siyaset alanında boy göstermesini engelleyen en önemli etmen, işçi sınıfının karşıt ideolojik yapıların ve süreçlerin hegemonyası altında olmasıdır." (6) Sıralanan etmenler ve de sunulacak ampirik veriler, bu saptamanın hiç de cüretkar

bulunamayacağını gösterecektir. Tam da tersine, işçi sınıfı ve siyaset, sınıf ve öncü özne üzerine yapılacak her tür açımlamanın ilk kabulünü bu saptama oluşturmalıdır. Burada, Kaldıraç dergisinin Ocak sayısında işçi sınıfı üzerine Deniz Adalı'nın bir yazısına kısaca değinmek istiyorum. Yazıda işçi sınıfının sosyalist siyasetten uzaklığı sürekli vurgulanıyor, bunun aşılmasının tek yolunun sınıfın devrimci partisinin oluşturulması olduğu belirtiliyor. Buna katılmamak mümkün değil. Ancak, işçi sınıfı ile 'devrimci hareket'in buluşamamasını, sosyalist hareketin geçmişteki ve günümüzdeki yanlışlarıyla sınırlamak bazı sakıncaları beraberinde getiriyor. Örneğin "Bu dalga peşpeşe eylemlerle sürdü ve eylemlerde radikallik ve kitlesellik birlikte yükseldi... İşte son 5-8 Ağustos eylemlerinin hedefi bu süreci tersine çevirmektir. Devlet, artık varlığı açısından belirleyici savaşı Anadolu'da vermek zorunda kalacağını görüyor. Bu nedenle a) solu rotasından şaşırtıp, Alevi dernekleri aracılığı ile, laiklik ve kemalizme bağlamaya çalışıyor. Böylece radikallik sınıftan uzak tutulacak. Sınıf, BSP, Dev Yol ve CHP içinden çıkacak bir partiye hazırlanmak için devrimcilerden arındırılacak'"(7). Ya da "Elbette bunda köy ile sıkı bağlantısının sürmesinin getirdiği ekonomik avantajlar gibi, kapitalizmin tedrici gelişiminin etkileri önemli rol oynamıştır. Ancak en önemli ve belirleyici rolü, işçi hareketi ile devrimci hareketin aynı kanalda akmaması oynamıştır"(8). Adalı yöntemsel bir hata yapıyor, nesnelliğe teslim olmamak adına, nesnelliği reddedip, öznel etmene nesnellik üzerinde belirleyici rol veriyor. Yapılması gereken önce işçi sınıfı hareketini ve sosyalist hareketi ayrı ayrı ele alıp, daha sonra aralarındaki sorunsalı tanımlamaktır. Yazının çeşitli bölümlerinde işçi sınıfının, siyaset sahnesinde burjuvazinin kuyruğuna takıldığı söyleniyorsa, bu olgunun sadece sosyalist hareketin tarihsel ve öznel sorunlarıyla açıklanmasında problemli bir yan aranmalı. Nesnelliğe hapsolmayalım, doğru. Ancak bunun yolu, nesnelliği tamamen yok saymak değil, onu doğru bir biçimde çözümleyip, aşabilmek için gerekli dolayımları kurmaktır.

Araştırmalar ne diyor ?

Yazının bu bölümünde, yukarıda sayılan etmenlerin bir bölümü, yapılan ampirik çalışmaların verileriyle açılmaya çalışılacaktır. Verilerinden yararlanacağımız ilk çalışma, Nejat Erder'in proje sorumluluğunu üstlendiği "Türkiye'de Siyasi Partilerin Seçmenleri ve Sosyal Demokrasinin Toplumsal Tabanı" (9) adlı çalışma. Bu çalışmanın işçi sınıfına ilişkin verilerinden yararlanacağız. İkinci çalışma ise Korkut Boratav'ın "İstanbul ve Anadolu'dan Sınıf Profilleri" (10)* adlı kitabıdır. Öncelikle şunu belirtmek gerek, gecekondu araştırmaları Türkiye'de çokça yapıldı, sınıf çalışmaları ise kuramsal çözümlemelerle sınırlı kaldı. Bunda sanırım akademisyenlerimizin ampirisizm tutkusu rol oynadı. Bu bağlamda iki çalışma da literatürde özel bir anlam ifade ediyor.

İşçi sınıfının, kendine özgü normlarını, kültürünü oluşturmasında en önemli etmenlerden birinin, kır'la olan bağlarının hikayesi olduğunu belirtmiştik. Bu konuda iki saptama yapmak mümkün:

- Türkiye işçi sınıfı 70'li yıllarla birlikte kentlileşmiştir. Esnaf-zanaatkarlar ve kent yoksulları söz konusu olduğunda, en eski kentli, işçidir.

- İşçi sınıfının kesimleri arasında bir ayrıştırma yapıldığında da, sanayi proletaryası (orta-büyük işverenle birlikte), bütün sınıflar içinde kente en erken yerleşen kesimdir.

Ancak bu iki saptama, işçi sınıfının ideolojik/kültürel belirleniminde kır'ın hiçbir etkisinin olmadığı anlamına gelmemelidir. Biri sınıfa içsel, diğeri dışsal iki etmen, yukarıda söylenenlere rağmen sınıfın kır'dan bazı girdilerle beslendiğini göstermektedir. İçsel olan, işçi sınıfının en çok iki kuşak öncesinin kır kökenli olmasıdır. TÜSES'in araştırmasına göre sanayi işçisi ortalama olarak 21 yıldır kentte yerleşiktir. Bunu destekleyen bir başka bilgi de Boratav'ın araştırmasında göze çarpmaktadır; araştırmanın sonuçlarına göre bir önceki kuşağı en az oranda kır'a bağlı olan kesim, sanayi proletaryasıdır. Ancak, değerler sisteminin ve kültürel değişmenin oldukça geniş bir zaman diliminde gerçekleşmesinin olanaklı olduğu düşünüldüğünde, kırsal tortuların azımsanmaması gereği ortaya çıkmaktadır. Nitekim iki araştırmanın sonuçları da ekonomik-politik konularda daha 'sol'da olan sınıfın, din, kadın gibi toplumsal değerler söz konusu olduğunda en 'muhafazakar' kesimi oluşturduğunu ortaya koyuyor.

Sözünü ettiğimiz dışsal etmen ise 'kent yoksulları' olgusudur. Kent yoksulları, kentte yerleşiklik süresi en kısa olan kesimdir. Gerek kentteki sosyo-ekonomik konumların tortuları, gerekse kırdan gelen geleneksel değer ve kültür tortuları, kent yoksullarının ideolojik olarak oldukça 'muhafazakar' çerçeveler içine hapsolmalarına neden olmaktadır. Kentsel mekanı işçi sınıfı ile paylaşan kent yoksullarının, işçi sınıfının içsel uzantılarıyla birleştiğinde, sınıfın norm ve kültürünü oluşturmada önemli bir bozucu işlev taşıdığı açıktır.

Diğer yandan, yoksullaşan küçük burjuva unsurların, işçi sınıfı ile aynı kentsel mekanı paylaşması da benzer bir bozucu işleve sahiptir. 1980'lerle birlikte genel olarak gelirlerdeki azalma, ekonomik istikrarsızlık, işten çıkarmalardaki artış v.b. görece düşük kiraların olduğu gecekondu alanlarına bu unsurların da yönelmesine neden olmuştur. Bu mekansal değişme, küçük burjuva unsurlarda ideolojik süreçler bakımından herhangi bir köklü değişikliğe yol açmamakta, özlemleri, tercihleri, yaşam kalıplarıyla işçi sınıfına yakınlaşan bu unsurlar, sınıfın kendi normlarının oluşumu üzerinde negatif değişmelere neden olmaktadır.

Sınıfın kapasitesini daraltan bir başka olgu da sınıfta varolan toplumsal mobilite olanaklılığı sezgisi ya da yanılsamasıdır. Bunun bir yanılsama mı yoksa bir olanak mı olduğunu ampirik olarak saptayabilmek için bu bölümde önce, nesnel durumu aktaracağız; daha sonra, sınıfın kendisini hangi toplumsal tabaka içinde gördüğü sorusuna verilen yanıtları yorumlayacağız. Bu ikisi arasındaki uyum ya da çelişki bize sorumuzun yanıtını verecektir.

Önce Boratav'dan bazı sonuçlar: Araştırmada toplumsal mobilite öncelikle kuşaklar arasında ele alınmış. Araştırmanın sonuçlarına göre toplumsal mobilite, sınıflar arası yukarıya doğru hareketler söz konusu olduğunda hemen hemen olanaksızdır. Örneğin sanayi işçisinin kişisel hikayesi ele alındığında, bir kuşak öncesi büyük oranda yine sanayi işçisine uzanmaktadır. Sanayi işçisinin bir kuşak öncesine bakıldığında, oldukça düşük oranda nitelikli hizmet işçisine rastlanmaktadır. Bir önceki kuşakta, yüksek nitelikli hizmet işçisi, beyaz yakalı/ücretli işçi, kentsel esnaf/marjinal, tarım işçisi ve çiftçi ise daha da düşük oranlarda göze çarpmaktadır.

Yukarıya doğru toplumsal mobilitenin olmamasına karşın; sanayi işçisinden işsizlere, yüksek nitelikli ücretlilerden beyaz yakalı ve hizmet işçilerine, beyaz yakalı işçilerden de hizmet işçilerine aşağıya doğru hareketlilik kuşaklar arasında ortalamanın üzerindedir. Kuşak içi incelenen mobilitede de benzer sonuçlara rastlanmaktadır. Araştırmaya göre yüksek nitelikli, beyaz yakalı ve sanayi işçisinde ömür boyu meslek ve konum değiştirme hareketi çok düşüktür. Düşük oranlardaki yukarıya doğru hareket, yani sınıf atlama, ancak kentsel rantların yarattığı olanaklarla mümkün olabilmektedir.

TÜSES/Veri Araştırma A.Ş.'nin araştırmasında, deneklere önümüzdeki beş yılda kendi konumlarında olabilecek değişikliklere ilişkin bir soru yöneltilmiş. İşçilerin %76'sı durumlarının önümüzdeki beş yılda daha da kötüleşeceğini belirtmiş. Bunun nedeni olarak %74'ü "ülke daha kötüye gidecek de ondan" yanıtını vermiş. Memurlara* ilişkin veriler ise şöyle: %71 "kötüye gidecek", %69.5 "ülkenin kötü gidişine bağlı olarak". Bu verilere bakıldığında, sınıfın toplumsal mobiliteye ilişkin nesnel bilgi/sezgilere sahip olduğu söylenebilir. Ancak araştırmada deneklerin, toplumsal tabakalaşma içindeki konumlara ilişkin soruya verdikleri yanıtlar ilginç bir başka olguyu daha ortaya koyuyor. Alt-orta-üst olmak üzere üç kategori saptanmış ve ankete katılanlara kendilerini hangi tabakada gördükleri sorulmuş. İşçilerin %49'u kendini orta tabakada, %2'si üst tabakada, %48.8'i de alt tabakada tanımlamış. Memurlarda ise sonuç: %41.5 orta tabaka, %1 üst tabaka, %57 alt tabaka. Memurlar ile işçiler arasındaki fark ilgi çekicidir. Ancak sonuç olarak sınıfın kendisini orta tabakada tanımlama tutumuna dikkat çekmek gerekir.

Orta tabaka, 'orta sınıf'; Türkçesi 'ortadirek' kavramı kendi başına sorunlu bir kavramdır. Bilimsel olmaktan çok ideolojik bir içerik taşımaktadır. Marks'ın, üretim ilişkilerindeki konumlarına göre yaptığı sınıf kategorizasyonunun tersine, 'orta sınıf' kavramsallaştırması daha çok tüketim kalıpları baz alınarak yapılmaktadır. Kavramın kendisi geçişkenlikleri çağrıştırmakta, sınırlar yerine muğlaklıkları tanımlamaya çalışmaktadır. Kavramın ideolojikliği de işte bu noktada ortaya çıkıyor, çünkü, yukarıya doğru sınıfsal hareketliliğe atıfta bulunuyor. Özellikle 80'lerden sonra Özal'ın 'ortadirek' söylemini oldukça başarılı bir biçimde kullandığı ve taraftar bulduğu burada da açıkça görülüyor. Bir bakıyorsunuz bir işadamı kendisini 'ortadirek' olarak tanımlıyor, bir başka yerde bir işçi de kendisi için aynı tanımlamayı yapabiliyor.

Zaman zaman işçi sınıfı eylemliliklerinde kullanılan "ortadirek dediler hakkımızı yediler"(11) türünden bir karşı-söyleme rastlasak da genel olarak 'ortadirek' söyleminin sınıf üzerinde oldukça etkili olduğu kestirilebilir. Ekonomik girdiler söz konusu olduğunda nesnel durumu kavrayan sınıf, toplumsal konumuyla ilgili olarak daha fazla karşıt-ideolojinin etkisinde kalabilmektedir.

Ülkede ciddi boyutlara ulaşan işsizlik tehdidinin araştırma verilerine başvurularak ortaya çıkarılması aslında pek de gerekmiyor. Çünkü bu konuda oldukça fazla göstergeye sahibiz. Boratav'ın araştırmasına göre, örneklemi oluşturan bireylerin %43.2'si -şu an ya da geçmişte- işsizlik olgusu ile karşılaşmış. Yine araştırmanın diğer bir sonucu da işsizliğin önceki kuşağa göre artma eğilimi taşıdığı. İşsizliğin artması ve ciddi bir tehdit olmasının işçi sınıfının kapasitesinin daralmasında çok önemli bir etken olacağı açıktır. Öncelikle bu, işçinin sendikasız, sosyal güvenlikten yoksun ve düşük ücretlerle çalışmayı kabulünü beraberinde getirecektir. Bir yandan işini kaybetme ve işsizler ordusuna katılma korkusu yaratarak sınıfın mücadelesinde önemli bir geriletici faktör olacak, diğer yandan hane gelirinin biraz daha ön plana çıkmasına neden olacaktır. İşsizlik durumunda, hanenin okula giden bireyleri eğitimden koparak, üretim dışı kalan işçi ise tüm sınıfsal deney ve birikimini geride bırakarak marjinal işlere yöneleceklerdir.

İdeoloji ve Siyaset

Bugün siyaset, işçi sınıfı nezdinde de, burjuva siyasal kurumları ve seçim dönemleri ile sınırlı bir olgudur. Bu haliyle siyasallaşma, bireylerin 'etkili' bir biçimde 'siyasal projeler' konusunda bilgilendirilmeleri, ikna edilmeleri ve ikna olmaları ile sınırlı bir süreç halini almaktadır. Siyasallaşma böyle tanımlandığında bu biçimlenmenin araçlarının da tanımlanması gerekmektedir. Özetle siyaset, sınıf için seçim dönemleri ile

sınırlı, medya ile sağlanan bilgilenme ve sunulan projeler arası tercih sorunu olarak algılanmaktadır.

Bu biçimiyle siyasallaşmanın mekanı üzerinde durmak gerekiyor. Özellikle 80'lerle birlikte Türkiye'de siyasetin mekanı kamusal alandan özel alana kaymış durumdadır. Araştırma verilerinin de desteklediği gibi, sınıfın sosyo-politik konularda bilgilenmesinin en önemli aracı televizyondur. Aile bireyleri ile sınırlanmış, televizyon ve boyalı basınla biçimlendirilen sınıfın, burjuvazinin ideolojik ve siyasal hegemonyasından sıyrılıp sosyalist siyasete yakınlaşabilmesi, bu koşullar altında oldukça zor görünmektedir.

Burjuvazinin siyasal ve ideolojik hegemonyası, elbette sadece seçim dönemleri ile sınırlı bir olgu değildir. Medya, gündelik yaşamın her alanına müdahale ederek bu etkiyi sürekli hale getirebilmektedir. Siyasal partiler söz konusu olduğunda da salt seçmenin seçimlerdeki tercihi değil, desteğinin devamının sağlanması işlevini de medya üstlenmektedir. Medyanın etkisi kamusal alanın daralması, özel alanın bu alanı da kapsayacak biçimde genişlemesi ile daha da güçlenmektedir. Özel-kamusal alan biçimlenmelerinin en iyi gözlendiği yer yine medyanın kendisidir. Örneğin gazete ilanları bu konuda çarpıcı örnekler içeriyor. "Öyle ilanlar ki bunlar, insanları belli 'iş'i üstlenecek işçiler olarak değil, belli bir hayat 'tarzı'na uyum gösterecek, işverenleriyle ya da diğer işçilerle sanki bir özel hayatı paylaşan kişiler olarak tanımlıyor" (12). İşyerleri "evmiş" gibi yapılıyor, şirketler "yuvamız", işverenler "ailemiz" oluyor. Patlayan özel hayatın halkaları kamusal hayatları kalın bir örtüyle örtüyor. Bu özel hayat patlaması sadece sınıfı değil elbette toplumun bütün kesimlerini etkiliyor. Hatta sosyalistleri bile. Bazı partililer, "parti binalarına gerek yoktur, biz faaliyetlerimizi evlerimizden de sürdürebiliriz" gibi önerilerde bulunabiliyorlar.*

TÜSES ve Boratav'ın araştırmalarının bulguları, sınıfın nesnel çıkarlarıyla verili siyasal yönelimleri arasındaki açının ne denli genişlemiş olduğu konusunda önemli bilgiler sağlıyor. Siyasal tutum ve davranışlar konusunda kısaca araştırma sonuçlarına göz atalım: Sonuçlara göre memurların ağırlıkla temsil edildiği parti SHP ve ardından MHP. Sanayi işçileri ise en çok MHP, daha sonra DSP'de temsil ediliyorlar. Yine işsizlerin en çok temsil edildikleri parti MHP. Öte yandan ANAP'ın beyaz yakalı işçiler arasında yandaşları fazla (Araştırma TÜSES/Veri Araştırma A.Ş. tarafından Aralık 1993'te yapılmış).

1989-1994 yılları arasında sanayi işçilerinin oylarındaki kayma da ilginç. Bu süre zarfında SHP ve DSP içinde sanayi işçilerinin oyları ne artmış ne de eksilmiş. Ancak ANAP içinde %3.8, DYP içinde ise %18.7 oranında azalma söz konusu. Bu oyların %21.4 oranında RP'ye, %23

oranında da MHP'ye kaymış olduğu görülmektedir (Araştırma, TÜSES/Veri Araştırma A.Ş. tarafından Aralık 1993'te yapılmış ve 1989 sonuçları ile karşılaştırılmış).

Diğer yandan Boratav, 1991'de yapılan araştırmada da sanayi işçilerinin RP ve DSP yönelişinin gözlemlendiğinden söz etmektedir.

Yine TÜSES araştırmasında Mart 1994 seçim sonuçlarıyla Kasım 1995 anket sonuçları karşılaştırılmış ve oy kaymaları hesaplanmış. İşçiler (sanayi ve büro işçileri) arasında 6.0 puanla en çok oy kaybına uğrayan parti, SHP+CHP'dir. RP'de de 1.9 puanlık bir oy kayması izlenmektedir. Kayan bu oylar DSP, MHP ve protesto oylarına hemen hemen eşit olarak dağılmıştır.

SHP+CHP'nin en fazla oy kaybına uğradıkları kesim memurlar olmuştur (13.3 puan); bu oyların 8.5 puanlık kısmı protesto oylarıdır, kalanlar ise DSP ve MHP'ye kaymıştır. Aynı araştırmada, araştırmaya katılanlara, oy verilen parti değil de yandaşı olunan parti sorulmuş (oy verilen parti ve yandaşlık ayrı kategoriler olarak değerlendirilmiş. Bu gerekli bir ayrım çünkü seçimlerde farklı gerekçelerle yandaş olunan partiye oy vermeme davranışı ortaya çıkabiliyor). Bu soruya verilen yanıtlara göre, işçilerin %25.5'i DSP, ardından %17.5'i ise RP yandaşı olduğunu belirtmiş. Memurlar içinde ise ilk sırayı %16.0 ile RP almakta, DSP ve SHP+CHP onu izlemektedir. Kent yoksullarının yandaşı oldukları parti sıralaması ise şöyle: %22.5 -RP, %11.5-DSP.

Bu ankette hiçbir partinin yandaşı olmadığını belirtenlerin oranı ilgi çekicidir. İşçilerin %22'si, memurların %32'si ve kent yoksullarının %23'ü hiçbir partinin yandaşı olmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak bu sonuçları, 'sınıfın düzen partilerine olan tepkileri' biçiminde yorumlamamak gerekir çünkü, siyasal kamuoyu araştırmalarında, sıcak seçim dönemleri dışında genellikle bu tür bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Bu olgu bir ölçüde Türkiye seçmen tabanındaki genel istikrarsızlıkla açıklanabilir. Araştırmada bu istikrarsızlığın giderek arttığı saptanmıştır. Elbette asıl önemli olan, istikrarsızlığın nedenlerinin irdelenmesidir. Ayrıca yukarıda sorulan soruya ek olarak araştırmaya katılanlara nasıl bir parti istedikleri sorulmuş, işçiler içindeki %22'lik kesimin %31.8'i "sol bir parti" derken %38.6'sı "popülist bir parti"yi özlediğini belirtmiş. Diğer yandan memurların "hiçbir parti" diyen %32'lik kesiminin %23.1'i "sol bir parti", %55.4'ü de "popülist bir parti" yanıtını vermiş. Sanırım bu oranlar da hiçbir partinin yandaşı olmadığını belirtenlerin büyük bir bölümünün sol içerikli bir arayış içinde olmadığını açıklamaktadır.*

Son olarak bu bölümde araştırmaya katılan işçi ve memurların 27 Mart 1994 seçimlerinde verdikleri oyların dağılımına bakılacaktır. Bu

seçimlerde işçilerin %26'sı, memurların %33'ü SHP+CHP'ye; işçilerin %23.5'i, memurların %13.5'i de DSP'ye oy vermiş. RP'ye işçiler %23.5, memurlar %20.3; ANAP'a işçiler %5.1, memurlar %10.4; DYP'ye işçiler %11.2, memurlar %5.7; MHP'ye işçiler %3.1, memurlar ise %4.7 oranında oy vermişler. Daha sonra yapılan araştırmadaki oy kaymalarını yukarıda vermiştik. DSP ve MHP'ye doğru kayan oylar, genel bir sağa yönelimin varlığını göstermektedir. İşçi sınıfı içinde 27 Mart'ta da, DSP'yi solda saysak dahi, sınıfın oylarının sadece %48'i sol partilere gitmiştir. Aralık 1994 araştırmasında ise sınıfın 'sol' oyları %43'e düşmüştür. Bu düşüşün 8 ay gibi kısa bir sürede gerçekleşmesi ayrıca ilginçtir.

Sonuç olarak ülkede yaşanan genel sağa kaymanın işçi sınıfını da kapsadığı açıktır. Burjuva ideolojisinin -karşıt bir ideoloji olmadan- blokajı altında kaldığı, siyasal tutumlarını evinin içinde medya yoluyla oluşturduğu sürece sınıfın, diğer toplumsal sınıflarla ortak yönelimlere sahip olması kaçınılmazdır. Ancak asıl ilginç olan, bugün kendini sosyalist hareketin bir bölmesi olarak tanımlayan bazı yapıların da, seçimlerdeki siyasal tutumlarını aynı belirlenimlerle oluşturmalarıdır. Örneğin Sosyalist İşçi dergisi çevresinin, önceki gibi, 24 Aralık seçimlerinde de "işçi sınıfı orada" diye SHP+CHP'ye oy verme eğilimini açıkladıklarını biliyoruz. Ancak ben, 27 Mart 'taki oy oranlarına baktığımda bu çevre kadar SHP+CHP diyemiyorum. İşçi sınıfı, neredeyse SHP+CHP kadar RP'ye de oy vermiş. Bu çevre, "sınıf neredeyse biz de oradayız" diyorsa, RP için de birşeyler düşünmek zorunda !.. Üstelik işlerinin daha da güçleşeceğini düşünüyorum çünkü sınıfın oylarında MHP'ye de bir kayma gözleniyor. Ayrıca sınıfı, sayısal olarak en çok temsil eden partilerin MHP, DSP ve RP olduğunu önceden belirtmiştik.

Kamusal alanın özel hayat tarafından örtüldüğüne, siyasal/ideolojik biçimlenmede kamusal alanın etkisinin azaldığına daha önce değinmiştik. TÜSES'in yaptığı araştırmanın verileri, bu bağlamda irdelenmeye değerdir. Siyasal toplumsallaşmada bireyin üç kanaldan beslenebileceği söylenebilir; ilki bireyin içinde yaşadığı toplumsal çevre, ikincisi toplumsal kurumlar ve son olarak da siyasal örgütlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre işçilerin* %81.5'i, memurların %89'u, kent yoksullarının ise yine %89'u herhangi bir dernek ya da odaya üye değildir. Herhangi bir derneğe ya da odaya üye olan işçilerin %48.6'sı, memurların %36.4'ü, hemşehri derneklerine üyedir. Araştırmaya katılan tüm kesimler için, meslek odası/derneği dışında, dernekleşme oranı %7.3'tür.

Bu olgunun bir uzantısı olarak işçi ve memurların 'siyasal görüşlerini etkileyen kaynaklar' sorusuna verilen yanıtlar şöyledir: İşçiler, ev kadınlarından sonra, %86.5 ile en yüksek oranda televizyonu gösteren gruptur. İşçiler kaynak olarak siyasi partileri yalnızca %2.0 oranında

göstermektedirler. Memurlar ise ilk sırada %82.0 ile gazeteleri belirtmişlerdir; televizyon ikinci sırada yer almaktadır. Siyasi partileri kaynak olarak gösteren memurların oranı %1'dir.

Televizyondan sonra kaynak gösterilen gazeteleri, işçi ve memurların her gün okuma oranları %50'den daha azdır. Gazeteleri ise en çok okunandan en aza doğru şöyle sıralayabiliriz: İşçiler; Milliyet, Sabah, Hürriyet, Cumhuriyet, Türkiye. Memurlar; Hürriyet, Milliyet, Sabah, Türkiye, Cumhuriyet.

Bu konuda son olarak işçi ve memurların sosyo-politik konuları hangi çevrelerde konuştuklarına bakabiliriz. İlk sırada %68.2 ile arkadaş çevreleri, ikinci sırada ise %32.8 ile aile geliyor. Bu konuların herhangi bir siyasal parti çevresinde konuşulma oranı %1.8'dir.

Verilerin ne düzeyde genellenebileceği yöntemsel bir sorundur. Ancak bu araştırma verilerinin birikmiş bilgiler/sezgiler ile çelişik olmadığı açıktır. Bu anlamda yapacağımız genellemelerin sorunlu olmayacağı söylenebilir. İşçilerin ev kadınlarından sonra en çok televizyon kaynaklı bilgiye sahip kesim olması, sınıfın boş zamanının gerçekten medya ve dolayısıyla da popüler kültür tarafından nasıl bloke edildiğine ilişkin ciddi bir ipucudur. Araştırmanın sosyo-politik konulardaki görüşler ile ilgili verileri, sınıfın nesnel konumunun geliştirebileceği norm ve değerlerde aşınmaların olduğunu göstermektedir. Sınıfın görüşleri de diğer toplumsal sınıflarda olduğu gibi medyanın belirlediği normlar üzerinden gelişmektedir. Örneğin, "Türkiye'de insan hakları, demokrasi sorunu var mıdır" sorusuna araştırmaya katılan kesimlerin %81.4'ü "evet" yanıtını veriyor. İşçi ve memurların 'evet' yanıtları ortalamanın üzerinde beliriyor ancak bu genellemenin açıldığı tek tek somut durumlara ilişkin saptamalar, ortalamanın altına düşüyor.

Diğer yandan, örneğin şeriat düzeni isteyen deneklerin %73.4'ü de Türkiye'de insan hakları ve demokrasi sorunu olduğunu belirtiyorlar.

Medyada işlenen haliyle insan hakları ve demokrasi sorunsalına ilişkin sınıfın yaklaşımı, toplumun diğer kesim ve sınıfları ile ortaklaşmaktadır. Bu tip örnekler çoğaltılabilir ancak bu genelleme, sınıfın yine de bazı özel duyarlılık noktaları olmadığı anlamına gelmemelidir. Örneğin haksız kazancın kimler tarafından elde edildiği sorusuna işçilerin %43.4'ü "sermaye" yanıtını vermiş. Araştırmaya katılanlar arasında bu yanıtın ortalama oranı %29.8 ile sınırlı kalmaktadır. "Ezilen-sömürülen kesimlerin kimler olduğu"na ilişkin soruya ise işçilerin % 65'i, memurların % 54.4'ü, marjinallerin %33.9'u 'ücretliler' yanıtını vermektedir. Diğer yandan, ezilen-sömürülenlerin 'fakirler, ortadirek, halk' olduğunu söyleyen işçiler % 23.7 oranında, memurlar %33.5 oranındadır. Araştırmaya katılanlar

arasında 'ücretliler' yanıtını verenlerin ortalaması % 48.5'tir. Görüldüğü gibi, sınıf bu ortalamanın oldukça üzerinde 'ücretliler' kategorisini belirtmiştir. Diğer yandan, ezilen-sömürülenlerin 'fakirler-ortadirek-halk' olduğu yanıtını verenlerin ortalaması %38.5'tir. Marjinaller, %53 ile bu ortalamanın en fazla üzerine çıkan kesimi oluşturmaktadır.

İlginç bir sonuç da "gelir dağılımındaki adaletsizlik"e ilişkindir. İşçilerin %35.5'i "gelir ve hayat koşulları", %15.5'i ise "işçi-memur farkı" nedeniyle gelir dağılımında adaletsizlik doğduğunu belirtmişler. Memurların da %41'i "gelir ve hayat şartları", %20.5'i "işçi-memur farkı" yanıtlarını vermişler. Gelir dağılımındaki adaletsizliğin işçi-memur arasında bu oranlarda saptanması, sınıfın sorunu ne denli mikro ölçekte ve yanılsamalı kavradığını göstermektedir. Bu konudaki yüksek oranlar, örneğin "ezilenler" sorusuna verilen yanıtlarla çelişmektedir.

Sonuç olarak, işçi sınıfı sosyo-ekonomik konularda genel olarak demokrat-sol bir tavır gösterirken, din ve kadın konusunda en tutucu sınıftır. Bu sonuçlar, Boratav'ın araştırma sonuçlarıyla da uyum göstermektedir. Kent yoksulları, işçi sınıfına göre oldukça 'sağ' bir konumdadır. İşçi sınıfının kesimlerine baktığımızda da daha 'muhafazakar' kesimin sanayi işçileri olduğunu görüyoruz. Bir başka sonuç da işyeri büyüklüğü ile ilgilidir. İşyeri ölçeği büyüdükçe daha 'sol', küçüldükçe daha 'sağ' konumlanış göze çarpmaktadır. Boratav, bu hali ile mavi yakalıların, RP'nin kitle tabanının önemli bir ögesini oluşturabileceğini söylemektedir.

Diğer yandan 35 yaşın üzerindeki sanayi işçileri, genç işçilere oranla geleneksel sol değerlere daha fazla sahiptirler. Araştırmalarda ortaya çıkan bir bulgu da kamu kuruluşlarında çalışan işçilerin özel sektörde çalışanlara oranla yine, geleneksel sol argümanlara daha yatkın olduğudur.

Türkiye'nin özelleştirmeler, sendikasızlaştırma, taşeronlaştırma ile alacağı yeni biçimlenme ile birlikte, işçi sınıfının burjuva ideolojisi için daha alıcı bir konuma geleceği bugünden kestirilebilir.

Kendini Yaratan Tanrı: Medya

Bu yazının ampirik bilgilere dayanıyor olması, bir anlamda ayrıştırıcı olmasını gerekli kılmıştır. Bu, nesnelin bilgisine ulaşmak için gerekliyken bazı sakıncaları da beraberinde getirebilmekte, bütünselliğin sağlayacağı olgular, kavramlar arası ilişkilerin gözden kaçmasına neden olabilmektedir. Bu alt başlığın açılması böyle bir gerekliliğe dayanıyor. Kendini yaratan tanrı; medya saptaması bir Amerikalı gazeteciye ait bir metafor. Medya bugün kendi başına, kendinde birşey olarak kavranıyor, kavratılıyor. Örneğin, Tansu Çiller'i medya seçtiriyor; RP'nin yükselmesini, ortaya çıkaracağı yolsuzluklarla, medyanın keseceğine inanılıyor v.b. Diğer

yandan, sınıf mücadelesi söz konusu olduğunda, emek-sermaye çelişkisinin artık ortadan kalktığını savunan görüşler için medyanın 'bağımsız krallığı' bunun en önemli kanıtını oluşturmaktadır.

Oysa, medya bugün burjuvaziye her anlamda daha da bağımlıdır. Medyanın sosyalistler nezdinde asıl önemi ise, işçi sınıfının karşıt ideolojinin çeşitli motifleriyle kolonileştirilmesinin en önemli dolayımlarından biri olmasıdır. Bu küçük başlığın nedeni, yazının genel seyrinde sık sık kullanılan medya kavramının, sınıflar üstü bir olgu biçiminde algılanmasının önüne geçilmek istenmesidir.

Sonuç

Buraya kadar söylenenler, işçi sınıfının burjuvazi tarafından ciddi bir kuşatmaya uğratıldığını göstermektedir. Bugün sosyalistlerin, Marks'ın bu konudaki iyimserliği bir yana, Lenin'dekinden de daha fazla vurguyla, ideolojik mücadelenin üzerinde durması gerekiyor. Marks, görece iyimserdi çünkü yaşadığı dönemde burjuva ideolojisinin sınırları belliydi. Ama bugün hem Marks'ın hem de Lenin'in yaşadığı nesnellikten daha karmaşık ve kuşatıcı bir nesnellik içinde siyasetin zeminini kurmaya çalışıyoruz. Bazı 'solcu'larımız Lenin'in 'dışarıdan bilinç' kuramını tartışırken, kapitalizm 'bilinç endüstrisi'ni oluşturuyor; yarattığı hayali yaşama biçimleri, imgeleri, fantazyalarıyla, metalaşmış kültürü 'dışarıdan' ama kalıcı bir biçimde bireylere yerleştiriyor. Teknoloji, medya herşey emirleri altında.

Öyleyse ne yapmak gerekiyor? Kısa dönemde güncel çözüm yolları ve mücadele hedefleri üzerine öncelikle kafa yormak gerekli. Ağırlıklı olarak iki araştırmaya dayandığı için bu yazıda işverenlerin taşeronlaştırma, sendikasızlaştırma, özelleştirme, 'esnek istihdam rejimleri'ni uygulamaya koyma gibi sınıfa karşı politikalarını irdelememiz mümkün olmadı. Ancak bunlara ilişkin de güncel politikalar geliştirme gereği açıktır. Bir sosyalist özne önümüzdeki dönemde, biraz önce saydığımız, emeğin sermayeye olan bağımlılığını arttıracak bu politikalara karşı politikalar üretmek durumundadır. Aksi halde işçi sınıfının, düzeni aşan siyasal yönelimlere kanalize edilmesi önünde ciddi kısıtlar oluşacaktır.

Diğer yandan, bugün Türkiye'de sendikal oluşumların işçi sınıfı mücadelesinde ön açıcı işlevler görmediği kesindir. Özellikle eylemliliğin arttığı ve mücadelenin yükseldiği dönemlerde işçilerin sendika dışı özel örgütlülüklere yönelmeleri, sendikaların olumsuz girdilerini ortadan kaldırabileceği gibi, sınıfın mücadele geleneği içinde anlamlı mevziler edinmesini de sağlayacaktır.

İşsizlik tehdidinin bugün işçi sınıfı önünde ciddi bir engel olduğunu belirtmiştik. İşverenlere sınıfın yapısını bozma, deney birikimi ve sürekliliğini kesintiye uğratma olanağı veren, oldukça düşük asgari ücretle

işçi çalıştırabilme olanağıdır. Bu anlamıyla asgari ücretin yükseltilmesinin hedeflenmesi, beraberinde sınıfın sürekliliğinin sağlanmasını getirecektir (Bir önceki bölümde sözü edilen yaş ile muhafazakar tutumlar arasındaki ilişki hatırlanmalı).

Bir başka mücadele hedefi de işçilerin iş saatlerinin kısaltılması olmalıdır. Önceki yazıda da belirttiğimiz gibi işçi sınıfının emek süreci içinde siyasallaşmasının ciddi sınırları vardır. Bunun aşılabilmesi için sınıfın boş zamanının genişlemesi gerekmektedir. Her ne kadar, daha önce de değindiğimiz gibi, sınıfın boş zamanı karşıt ideoloji tarafından kolonileştirilmişse de, işçi sınıfının siyasallaşabileceği kanal, emek süreci dışındaki boş zamandır.

Araştırma verileri işçi sınıfının ideolojik biçimlenişinde karşıt ideolojinin etkilerini açıkça göstermektedir. Ortaya çıkan siyasal yönelimler de, bu olguyu desteklemektedir. Sosyalist hareket, işçi sınıfı eksenli siyasal bir zemin tarif edecekse, bugünden başlayarak kitle kültürü ya da popüler kültürün karşısına yeni, sınıf kaynaklı ama toplumsal formasyonun bütününe hitap eden bir karşıt kültürle dikilmeli, yeni değerler, normlar, ideolojik motifler üretmelidir.

NOTLAR

1- Ceyda Işık: "'Değişen Dünya' ve İşçi Sınıfı", **Sosyalist Politika**, sayı: 6, s. 5.

2- Georges Gurvitch: **Sosyoloji ve Felsefe**, s. 78.

3- Karl Marks: **Kapital**, cilt 1, 1993, s. 16.

4- Metin Çulhaoğlu: "Sınıf ve Siyaset: Kuramsal Bir Giriş Denemesi", **Sosyalist Politika**, sayı:6.

5- Metin Çulhaoğlu: a.g.e., s.37.

6- Metin Çulhaoğlu: a.g.e., s.38.

7- Deniz Adalı: "1996 Başında İşçi Sınıfının Durumu", **Kaldıraç**, sayı: 16, s. 35.

8- Deniz Adalı: a.g.e., s.31.

9- TÜSES/Veri Araştırma A.Ş: **Türkiye'de Siyasi Partilerin Seçmenleri ve Sosyal Demokrasinin Toplumsal Tabanı**, Mayıs 1995. Proje Sorumlusu: Necat Erder.

10- Korkut Boratav: **Istanbul ve Anadolu'dan Sınıf Profilleri**, Tarih Vakfı Yurt Yay., Mart 1995.

11- Erol Mutlu: "Özal ve Özalcılık", **Mürekkep**, Kış-Bahar 1995, sayı: 3-4, s. 60.

12- Nurdan Gürbilek: **Vitrinde Yaşamak**, s. 69.

BSP, ÖDP VE BİRLİK

Ekin KANAR

13 Ocak 1996 günü BSP, övünme, yerinme ve kınamanın sergilendiği bir konferans yaşadı. Kınama, marksistlerin payına. Övünen yan, 'gemileri yaktığı' ve akılcı olduğu kanısıyla 'sosyalizm amaçlı parti' önerisine "hayır" diyebildi.

Yerinen yanı anlamak kolay değil, ilk elden akla "kendisinin de yol açtığı gidişten ürkme" geliyor. Yerinen kesimin yanılgısı, yoğun olarak, ÖDP'yi BSA/BSP sürecinden bir kopuş olarak görmekte şekilleniyor. Oysa bu, ÖDP'ye henüz haketmediği bir yük bindirmektedir. ÖDP, şimdilik yalnızca BSA/BSP'yle başlatılmış olan bir model/sürecin sürekliliğidir; Türkiye solunun çeşitli kesimlerini içeren bir açık parti modelinin. Bu model bir kopuşa sahne olamaz diye değil tabii ki. Verili nesnellikte kopuşun izlerine rastlamak zor, en azından politizasyonun yükselmesine neden olabilecek "aralama"lar ve "öne çıkma"lar sağlanıncaya değin bu böyle.

Sürecin, sözü edilen iç belirlenimlerinin yanısıra, ülke siyasetindeki daralma ve gerilimlerden, işçi sınıfı hareketliliğinden ateş alabileceği açıktır. Model içinde barındıracağı çatışma alanlarından dolayı bu "ateş alma" haline yatkınlık gibi bir avantaja sahiptir. Yerinen kesimin ürktüğü elbette ki böylesi bir olumluluk değil. Büyük olasılıkla, BSA/BSP'de gelişen eklektik söylemin, gelinen noktada çok daha parçalanmış olan haline yöneliktir.

Programatik hat yoksunluğu, katmerlenmiş parçalanma olarak sürüyor.

Süreç, yaygın söylemi ve programik hat yoksunluğuyla, siyasi kararlılıktan ve Türkiye solunun atak yapmasına zemin olabilecek bir sentez perspektifinden uzaktır. Modelin işleyişi açısından, partinin tümü dolayımıyla böyle bir sentez perspektifi gerçekçi değildir. Bugün içerdiği ve salgıladığı dağınıklıktan ise hiç beklenmemelidir.

Türkiye solunun devrimci demokrasiden ya da geleneksel soldan bölüne birleşe gelmiş olduğu yerde, büyük oranda söylem ve yaklaşım bulanıklığı vardır. Geçmişinde yer alan vülger ve ham yaklaşımları büyük oranda terketmiş olmasına karşın, terketmedikleri ve yeni katkılarıyla geliştirmiş

olduğu karmakarışık bir toplamı vardır. Bu toplamdan bütünsel bir müdahale ve büzülme olmayan bir iç düzenlilikler dizisi beklenemez. BSP/ÖDP süreci, içerdiği gerilimin artışına ve çatışma alanlarının yaratılmasına neden olabilecek uç yaklaşımları içinde barındırıyor. Bu, Türkiye solunun netliklere doğru yol almasında rolü olabilecek bir özelliktir. Söylemde ve yaklaşımdaki bulanıklığın yalnızca bu karşıtlıkların yakın döğüşü ile giderilebilir olduğunu iddia etmiyorum. BSP/ÖDP'de varolan bu özelliğin anlam kazanacağı yer, sosyalistlerin siyasal momenti yakaladıkları yerdir.

BSP/ÖDP sürecinde, kimi zaman "Kapitalizme karşıyız tabii, ama önce demokrasi mücadelemiz", kimi zaman "Canım biz de Marksistiz", "Ne yazık ki, biraz merkeziyetçilik gerekiyor", "Bu kesinlikle komünist bir program" gibi vurgularla öne çıkan bulanıklık, siyasal tercihler dolayımıyla değil, katılımcıların çoğu tarafından ortaklaşılan duyarlılıklar dolayımıyla oluşmuştur. Bürokrasinin yol açabileceği bürokratlaşma, hiyerarşinin yol açacağına inanılan üye insiyatifinin kırılması, tüm sorunların sosyalizme havale edilip, bugüne yapılacak işin kalmaması... Ortaklıklar böyle kaygılarda kuruluyor. Bu duyarlılıklardaki biçimsizlik, yan duyarlılıkların gelişmesine yol açıyor: Grup hassasiyeti, kitlelerin her şeyi pat diye anlaması kolay değil, biraz alttan alalım, vb. Bütün bu duyarlılıkların açıklanış gerekçeleri vardır (geriye çekme gerekçeleri). Bunlar bulanıklığın, karmakarışıklığın bulaşık sonuçlarıdır. İçlerinde "birleştiricilik" varsa eğer bunu büsbütün bulaşık buluyorum. İkili görüşmelerde Marksist, kongrelerde Marksist olmamak biraz da "mertlik" sorunudur.

BSP/ÖDP, Türkiye solunun "Birlik" denemelerinin ürünü. Bu birlikte tek tek bileşenler, bileşimin kendisinden daha iktidarlılar. Çok çeşitli eşitsizliklerden dolayı, bu genellemenin sınırlarında gezen ya da dışına çıkan bileşenlere vurgu yapmak mümkün. Bu vurguyla düşülebilecek kayıt ta, kimi efsane sayılan unsurların artık efsane olmadıklarına ilişkindir, "Bizim asıl gövdemiz" bilmem nerede deseler de.

Süreçte sıklıkla sözü edilen kitle bağları,. birliğin programatik hat yoksunluğu ve ilkeli olmayışıyla, daha çok kitle bağsızlığını çağrıştırıyor. Bağlanan kitlelere nelerin söylenebileceği, nasıl istihdam edilecekleri üstüne henüz hiç bir açıklayıcılık taşımıyor, süreç. Tek tek bileşenler, kendi iktidarlarından dolayı ve partiye hakim olan dağınıklığı içererek kurabildikleri sınırlı ilişkileri, birlik dolayımıyla kalıcılaştırmakta başarısızdırlar. Bugün, kimi bileşenlerin kendi içlerine çeki düzen verme girişimleri, iç çatışmaları bu sorun çevresinde şekillenmiştir. İç çatışmaları anlamlıdır, süreç içinde dinamik bir alan açmaya eşlik edebilirler. Ancak, çeki düzen verme girişimleri için kesinlikle gecikilmiştir. Böyle bir gecikme,

bireycilik'i ve uyumculuk'u sahiplenen, öne çıkartan tüm kesimler için geçerlidir. Toparlanma girişimlerine neden olan uyarıcı etkileri incelemek, nesnellikte karşılığı olan bir duruşu sağlamak anlamında, elbetteki olanakları olacaktır.

Birlik, esneklik ve dayanaklılık kazandırmak anlamında sınırlı değil ancak, politizasyonun yükselmesi ya da ortamı politizasyonun etkilemiyor oluşu, esneklik ya da dayanaklılığın yaratabileceği yaratıcılığı sınırlıyor. Bu, süreçte yer alan Marksistler açısından içe kapanmayı değil ama ilkelerine kapanmayı dayatan bir sınırlayıcılıktır.

Birlikte yer alan çevrelerin ayrı ayrı perspektif bütünlükleri varsa da parti bir bütün olarak böyle düzenlenmemiştir. Tarihsel olarak arkaplanında ortaklaşılabilir bir ideolojik teorik birikimi yoktur. Tüm parçalılığına karşın sürecin denge değeri sosyalizmdir.

BSP/ÖDP'nin Türkiye solunun çeşitli kesimlerini politika yapmaya yöneltebilecek bir çekicilik sağlaması mümkündür. Özellikle de politika karşıtlarını...

Politika karşıtlarının, politika yapmaya büyümeleri anlamlıdır. Marksizmin, öngörüleri anlamında, başarı hanesine yazılabilir bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Marksizm-leninizmin ideolojik - teorik - politik - örgütsel kapsayıcılığı, sosyalizm mücadelesinin sürekliliği, koyulaşması ve donanımıdır.

"Marx ya da Lenin demeden de bir şeyler yapılabilir" diyenlerin o "bir şeyler"i yapmaları için hiçbir engel yok. Ancak, herşeyin sosyalizme havale edildiğini söyleyenlerin "elhamdülillah hepimiz sosyalistiz"den başka, sosyalistliklerini gösterebilecekleri çok daha anlamlı bir alan var: Reel sosyalizmin çözülüşünden sonra dünyada ve Türkiye'de marksist düşüncenin, bilimin, yöntemin saygınlığı zedelenmiştir. Ya marksizmin saygınlığının yükseltilmesine ve sosyalizmin sağlanmasına katılacaklardır ya da Van Gölü kıyısında boş gözlerle suya bakıp "hemen şimdi" diyeceklerdir.

ESKİ SOSYALİST ÜLKELERDE SEÇİMLER: YÜKSELENLER VE DÜŞENLER

Engin ERKİNER

Belki çoğumuz farkında değiliz, ama 1985-1995 arasında tarihin belki de en hızlı on yılını yaşadık. Dünyada çok şey değişti., bunu hepimiz biliyoruz, ama aslında değişim bildiğimizden de büyüktür.

1985 önce Glasnost ve sonra da Perestroyka'nın başladığı yıldır. Ardından 1989-1991 arasında sosyalist ülkelerin peşpeşe yıkılışı gelir. Özellikle bu dönemde, Yeni Dünya Düzeni, sadece fiili gücüyle değil, ideolojik tezleriyle de dünyaya egemendir. En iyimser sosyalistler bile bu dönemin 15-20 yıldan önce biteceğini düşünmemektedir. Kapitalizm sadece en gelişmiş ülkeler değildir. Nüfusuyla dünyanın büyük çoğunluğunu oluşturan ülkelerdir de. Bu bölgelerdeki açlık ve yoksulluk ortadan kalkmamıştır, kalkmayacaktır da. Eski sosyalist ülkeler halklarının kapitalizmin gerçek yüzünü görmesi de uzun sürmeyecektir, bu bakımdan kapitalizmin başarısı kalıcı değildir.

Bunları düşünenler vardı, ama yine de hiç kimse bu dönemin beş yıldan daha az süreceğini öngöremiyordu. "Yeni Dünya Düzeni" ideolojik olarak kimsenin beklemediği bir hızla çöktü. YDD eski sosyalist ülkelerin üzerinde ve oradan beslenerek yükseliyordu. O ülkelerdeki anlayış değişikliği, Körfez Savaşı, bölgesel savaşların giderek yayılması, yoksulluğun gelişmiş kapitalist ülkelerde de artmaya başlaması gibi etkenlerle birlikte, YDD'nin ideolojik olarak çökmesinde önemli rol oynadı.

Eski sosyalist ülkelerde yıkılıştan sonra olup bitenler başlıca dört kategoride incelenebilir. Buna geçmeden önce ortak olan ilk aşamayı belirtmek gerekir: Bütün eski sosyalist ülkelerde ilk aşama ortaktır: Liberal, Liberal Demokrat, Reformcu vb. isimlerle anılan; kapitalizmin, "serbest piyasa ekonomisi"nin ve hızlı reformların inançlı yandaşı olan partiler ve bunların politik kadroları işbaşına gelmiştir. Yeni kadro büyük iddialarla işe başlamıştır: Her alanda özelleştirme yapıldıkça üretim artacak, yabancı sermaye ülkeye akın edecek ve kısa sürede herkesin refah düzeyi yükselecektir. Ancak olmadı. Hızlı reform politikasının ilk adımları bile tam fiyaskoyla bitti. Üretim düştü, enflasyon ve işsizlik olağanüstü arttı.

Bu gelişmeler kiminde az, kiminde çok olarak bütün ülkelerde aynıdır. Sonrasında izlenen yollar ise değişiktir.

1. Çek Cumhuriyeti

Bu ülke, eski sosyalist ülkeler arasında özel bir yere sahiptir. Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinde devrim gerçekleştiğinde, sadece iki ülkenin önemli bir sanayi temeli bulunuyordu: Çekoslavakya ve Demokratik Almanya Cumhuriyeti. Bu sanayi temeli, kalifiye ve oldukça ucuz bir işgücüne sahip olması ve Avrupa'nın sanayi devi Almanya ile sınırının bulunması, Çek Cumhuriyeti'nin eski sosyalist ülkeler arasında yabancı sermaye akınıyla en çok karşılaşılan ülke olmasını sağlamıştır (diğerleri Macaristan ve Polonya'dır).

Çek Cumhuriyeti'nin bir başka ayrı özelliği ise, bugünkü yönetici kadronun eski komünistlerden oluşmamasıdır. Bütün eski sosyalist ülkelerde tek parti iktidarı vardı ve bu nedenle sosyalizm sonrası dönemde ortaya ne çıktıysa bu tek partiden, komünistlerin arasından çıkmıştır. Çek Cumhuriyeti'nde ise farklı bir durum vardır. Bu ise eskiden beri KP dışında önemli bir kadrolaşmanın olduğunu göstermektedir.

İktidarda olan Başbakan Klaus'un partisi tam bir "pazar ekonomisi" yandaşıdır. "Sosyal" sözünden bile nefret ettikleri için, Batı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi "sosyal pazar ekonomisi"ni bile savunmamaktadır. Eski Çekoslavakya Komünist Partisi'nin devamı olarak kurulan KP'nin, önümüzdeki Haziran ayında yapılacak seçimlerde yüzde 7-10 oranında oy alması beklenmektedir. Parti halen 200 bin civarında üyesiyle ülkedeki en büyük partidir, ancak kapitalist ülkelerde bir partinin gücünün üye sayısıyla ölçülemeyeceği de unutulmamalıdır. Çek Cumhuriyeti'nde yakın gelecekte komünistlerin en çok, ülkenin politik hayatında daha fazla etkili olmaları beklenebilir.

2. Sosyal-demokrasinin hükümette olduğu ülkeler

Doğu Avrupa ülkelerinin büyük bölümü bu durumdadır. Sosyal-demokrasi, "dönüşüm geçirmiş" eski komünistlerden oluşmaktadır. Bazı ülkelerde sosyal-demokrasinin yanısıra ayrı bir komünist partisi de vardır. Bazılarında ise komünist bir parti henüz bulunmamaktadır. Bu kapsama giren ülkeleri alacak olursak:

Polonya: Bu ülkede hükümetteki en büyük parti, eski iktidar partisi olan Polonya Birleşik İşçi Partisi'nin önemli bir bölümünü bünyesinde barındıran "Polonya Sosyal-Demokrasisi"nin yönlendirdiği "Demokratik Sol

Birlik"tir. 1993 parlemento seçimlerinde oyların yüzde 20.4'ünü alan DSB, Tarım Partisi ile koalisyon yaparak hükümet olmuştur. Bu partinin başkanı ve eski bir komünist bakan olan Kwasnievski, kısa süre önce yapılan devlet başkanlığı seçimlerinde Katolik kilisesinin desteklediği ve Polonya'da anti-komünizmin babası olan Walesa'yı yenilgiye uğratarak devlet başkanı oldu.

Polonya'da herhangi bir komünist partisi bulunmamaktadır.

Bu ülkede, kapitalist reformları çalışanların sosyal haklarını dikkate alarak, daha dengeli ve yavaş yürütmek sözü vererek iktidara gelen sosyal-demokratların başarılı olabileceği kuşkuludur. Yalnız ülkenin önemli bir avantajı vardır: Almanya ile sınır komşusudur. Bu durum çok sayıda işsize sınır ticareti ve kaçakçılıkla geçinme imkanı vermektedir.

Görüldüğü kadarıyla sosyal-demokratlara dönüşmüş eski komünistler, eski PBİP'nin tümünü ya kendilerine dönüştürmüş ya da dağıtmışlardır. Bu ülkede KP'nin etkinlik kazanmasından önce, oluşması gerekmektedir (KP deyimiyle politik bir kimlik belirtilmektedir, yoksa partinin adı değişik olabilir).

Macaristan: Bu ülkede de durum Polonya'ya benzemektedir. Eski iktidar partisi olan Macaristan Sosyalist İşçi Partisi büyük oranda, sosyal-demokrat bir özellik taşıyan Macaristan Sosyalist Partisi'ne dönüşmüştür. Bu parti 1994 seçimlerinde oyların yüzde 33'ünü alarak tek başına iktidara gelmiştir. Ancak parti, kozmopolit bir bileşime sahiptir. İçinde reformcu komünistlerden, halkçı demokratlara ve sosyal-demokratlara kadar geniş bir bileşim bulunmaktadır. Bu karmaşık yapının zor bir dönemde hükümetin yükünü taşıyamayacağı düşünülerek "Hür Demokratik Birlik" ile koalisyon yapılmıştır. Partide egemen olanlar, sosyal-demokratlardır. Kapitalist reformları sürdürmeyi, Avrupa Birliği'ne ve NATO'ya katılmayı savunmaktadırlar.

Bu partinin dışında şimdilik yüzde 3-4 kadar desteği olan İşçi Partisi bulunmaktadır. Eski Macaristan Sosyalist İşçi Partisi üyelerinin bir bölümü tarafından kurulmuştur. Kısa süre önce Lüksemburg Komünist Partisi'nin gazetesine bir demeç veren parti başkanı; "Dünyanın bugünkü koşullarında yakında Macaristan'da kızıl bayrağı yükselteceğiz diyemem, ama güçleneceğimize inanıyorum" demiştir.

Romanya ve Slovakya da bu kapsamda ele alınabilir. Etkin olan partiler eski komünistlerden oluşan sosyal-demokrat özellikteki partilerdir. Her iki ülkede de komünistlerin gücü oldukça zayıftır.

Benzer bir durum ***Estonya ve Letonya***'da da bulunmaktadır. Bu ülkelerde kendilerine reformcu diyenler iktidardadır ve komünistlerin gücü de oldukça zayıftır.

Litvanya'da ise iktidarda eski komünist partisinden oluşmuş bulunan "Demokratik İşçi Partisi" bulunmaktadır. Parti, sosyal-demokrat karakter taşımaktadır.

Her üç ülke de küçük ülkelerdir ve bilindiği gibi Hitler-Stalin anlaşması sonucunda SSCB sınırları içine katılmışlardır. Bu ülkeler için sosyalizm, SSCB ile özdeştir. Tarihsel nedenlerin ve küçük bir ülke olmanın getirdiği gelişmiş bir bağımsızlık ve kendini koruma duygusu vardır. Bu ülkelerde KP'lerin nasıl gelişeceği, Rusya'daki gelişmelere yakından bağlıdır.

3. Bu kategoride, liberal, "reformcu", "liberal demokrat" vb. adlarındaki partilerin iktidarda olduğu, buna karşılık komünist partilerin önemli bir güce sahip bulunduğu ülkeler ele alınabilir. Bunlar Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Arnavutluk ve apayrı özelliklere sahip olmasına karşın bu kategoride ele alınabilecek olan Almanya'dır.

Rusya'da, Rusya Federasyonu Komünist Partisi birkaç ay önceki seçimlerde oyların yüzde 21.5'ini alarak parlamentodaki en büyük grubu oluşturdu. Bu ülkede başkanlık sistemi olduğu için, parlamentoda en büyük grup olmak, önemli olmakla birlikte büyük anlam taşımamaktadır. Asıl olan Haziran'da yapılacak olan devlet başkanlığı seçimleridir. Bu seçimi Yeltsin ya da aday olabilecek başka bir reformcu kazanmazsa, Rusya'nın birkaç yıldan beri girmiş olduğu kapitalist reformlar yolu ciddi olarak değişebilecektir. Çeşitli ABD çevrelerinin Rusya'daki başkanlık seçimlerine "karışmıyor gibi görünerek karışmak" için çeşitli yollar üzerinde ciddi olarak düşündükleri bir dönem yaşanmaktadır. Haziran'daki seçimler son derece önemlidir. Yeltsin ve ekibi ekonomide yüksek enflasyon, işsizlik ve yoksulluk dışında bir "başarı" elde edemediği gibi, dış politikada da bir dünya gücünü ABD'nin gölgesine sokmuştur. Rusya'da bu yönetime karşı büyük tepki vardır. Sorun, komünistlerin bu tepkinin ne kadarını kendilerine çekebilecekleridir.

Bütün Rusya Komünist Partisi, geçmiş tarihi ayrıntılı olarak değerlendirmek, gelecekteki sosyalizm konusunda ayrıntılı program sunmak yerine, başka bir yol denemektedir. Kapitalist reformların yıkıcı sonuçlarına karşı çıkmak ve Rusya'nın değerlerine dönmek. Bu, aynı zamanda Rusya'nın 19. yüzyıldaki büyük kültürel değerleri anlamına da gelmektedir. On yıl önce dünya çapında olan bir ülkenin bugün emperyalist ülkeler karşısında kepaze duruma düşmesi, sosyalizm yanlısı olmayan birçok Rus'u bile öfkelendirmektedir.

Rusya'da şu dönemde devrimin koşulları yoktur ve yersiz bir çıkış yeniden yükselişe geçen komünist hareketin yeniden yasaklanmasını bile

gündeme getirebilecektir. KP bu ülkede güçlenecektir. Kendi programını uygulayamasa bile, onun varlığını dikkate almayan başka bir program da uygulanamayacaktır.

Ukrayna ve Beyaz Rusya da eski sosyalist ülkeler arasında ayrı bir örnektir. Bu ülkelerde yıllarca rejimi devirmek için mücadele etmiş güçlerin iktidara gelmesi hiçbir zaman söz konusu olmamıştır. Bu güçler bu iki ülkede, Doğu Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, kısa süreyle bile iktidar olamamışlardır. İktidar yine eski KP kadrolarından oluşmaktadır, yalnız bunlar artık komünist değildir.

Her iki ülkedeki komünist partisi de, 1991'de Rusya'daki darbeyi destekledikleri gerekçesiyle yasaklanmışlar, sonra yeniden açılmışlardır. Her iki ülkede de KP'leri parlamentodaki en büyük gruptur, ülkedeki en fazla üye sayısına sahip partidirler. Ancak yine de ülke yönetiminde büyük etkileri olduğu söylenemez.

Bu iki ülkede de komünistlerin önemli bir gücü vardır ve ülkedeki durumun ne olacağı, Rusya'da ne olacağına yakından bağlıdır. Rusya'da komünistlerin yükselişe geçmesi, Ukrayna ve Beyaz Rusya'da hemen önemli yandaşlar bulabilecektir.

Arnavutluk'ta sağcı Demokratik Parti iktidardadır. Bir dönem kendisine şiddetle saldırılan Arnavutluk Emek Partisi (yeni adıyla Sosyalist Parti), kapitalist reformların yarattığı büyük hayal kırıklığından sonra yeniden yükselişe geçmiştir. ASP ülkenin en büyük partisi durumundadır. Bu ülkenin çok geri altyapısı dikkate alındığında, sağcılar ya da komünistler hangisi hükümette olursa olsun, işleri son derece zordur.

Almanya: Eski sosyalist ülkeler arasında çok özel bir durumu olan Demokratik Almanya Cumhuriyeti beklenmedik bir gelişme göstermiştir. Bu ülke F. Almanya tarafından yutulmuş ve eski DAC yurttaşlarının durumu -çeşitli sorunlar olsa da- öteki sosyalist ülke halkları ile karşılaştırılamayacak kadar iyi olmuştur. Buna rağmen eski Almanya Sosyalist Birlik Partisi'nden (SED) dönüşen Demokratik Sosyalizm Partisi (PDS), kendisine Hristiyan Demokratlar, sosyal-demokratlar ve Yeşiller tarafından yöneltilen hücumlara ve dışlama çabalarına rağmen, son anketlere göre eski DAC (şimdiki Doğu Almanya'da) desteğini yüzde 21'e yükseltmiştir. PDS'nin oy oranı giderek yükselmektedir. Yalnız bu parti halen bir Doğu partisidir. Batı Almanya'daki desteği çok küçüktür. Doğu eyaletlerinde yüzde 21 oy almak, genel seçimlerdeki yüzde 5 barajını geçerek federal parlementoya girmeye bile yetmemektedir (PDS son genel seçimlerde seçim yasasının doğrudan adaylık bölümünü kullanarak parlamentoya temsilci sokabilmiştir).

Almanya gibi dünyanın en zengin ülkelerinden birinde bile, kapitalizm, eski bir sosyalist ülke halkında yoğun bir hoşnutsuzluk uyandırmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında, "Almanlar herşeyin en iyisini yapar; kapitalizmin de sosyalizmin de" belirlemesindeki gerçeklik payının önemli etkisi vardır. DAC, BM istatistiklerine göre dünyanın en gelişmiş 10. ülkesiydi.

PDS içinde sürekli dışlanmaya çalışılan bir "Komünist Platform" vardır. PDS yönetimi, SPD'yi sağcı, kendilerini ise "gerçek sosyal-demokrat" olarak görmektedir.

Almanya'da sol'un yükselmesi son derece önemlidir. Bu sol sadece PDS olmamakla birlikte, esas gövdesini bu parti oluşturmaktadır. PDS'nin desteği yükselecek gibi görünmektedir, ancak önemli bir sorun, sol hareketin Batı Almanya'da da örgütlenebilmesi ve yüzde 1 civarındaki desteğini artırabilmesidir.

4. Bu kategoride komünistlerin, bileşimi daha karmaşık bir partiyle ve isim değiştirerek de olsa iktidarda olduğu bir ülke ele alınabilir: ***Bulgaristan***.

Bulgaristan Komünist Partisi adını Bulgaristan Sosyalist Partisi olarak değiştirdikten sonra, ülke tarihinin yeni döneminde kurulan ilk hükümet dışında tüm yönetimlere katılmış ve kapitalist reformların ülkede büyük bir çalkantı ve yoksulluk yaratması sonucu 1994'te de tek başına iktidara gelmiştir. BSP, eski sosyalist ülkeler arasında, iktidarı bir dönem kaybetmesine ve adını değiştirmesine karşın parçalanmayan tek partidir. Parti, bünyesinde komünistleri ve sosyal-demokratları birlikte barındırmaktadır. Düzenlenmiş piyasa ekonomisi ve demokratik sosyalizmi savunmaktadır.

Sonuçlar:

1. Sosyalist ülkelerin yıkılışından hemen sonra bu ülkelerdeki eski iktidar partilerine ve komünistlere karşı büyük bir kampanya başlatılmıştı. Ülkenin geri kalmasının, zengin olamamasının, bugünkü bütün sorunların sorumlusu bu partiler ve komünistlerdi. Yaklaşık beş yıl geçtikten sonra bu kampanya büyük oranda etkisini kaybetti ve hatta yürütülemez oldu. Rusya'da Yeltsin, KP'sine oy verilmemesini istedi, ama KP en büyük parti oldu. Polonya'da Walesa, devlet başkanlığı seçimleri sırasında Katolik Kilisesi'nin de desteğini alarak rakip aday Kwasnievski'nin komünist geçmişini seçim malzemesi yaptı ve kaybetti. Benzer bir durum Macaristan'da oldu. Sağ partilerin "liberal-bolşevik" dedikleri Macaristan Sosyalist Partisi, buna rağmen seçimlerde tek başına iktidara gelecek

kadar oy topladı. Almanya'da PDS sürekli olarak eski iktidar partisi SED'nin devamcısı olarak suçlanmasına karşın desteğini sürekli olarak artırdı. Benzer olaylar mutlaka diğer ülkelerde de olmuştur.

Polonya ve Macaristan örneklerinde suçlananlar artık komünist değillerdir, ama geçmişleri öyledir. Asıl önemli olan, bugün veya geçmişte komünist olmanın bir suçlama olarak etkisizleşmesidir. Kapitalizmin yarattığı hayal kırıklığı o kadar büyüktür ki, sosyalizmin "bazı iyi yanları" olduğunu artık aklı başında kapitalistler bile kabul eder duruma gelmişlerdir.

2. Eski sosyalist ülkelerde ve genel olarak dünyada sosyalist hareketin yeniden yükselmeye başlayacağı bir döneme giriliyor. Bu tesbit genel ortalama için geçerlidir. Bazı yükselişte ülkeler daha ileri, bazıları daha geri olabilir. Yoğun bir gericilik döneminden sonra sol'un yeniden yükselmesi iyidir ama buna sevinmekle yetinmek, yeni çıkmazlara girmeyi de birlikte getirmek durumundadır. Sosyalist hareketin eski sorunları, yükseliş döneminde daha da ağırlaşmış olarak gündeme gelecektir.

Sosyalist hareketin iyi bir muhalif olduğu, ama iktidarda aynı etkinliği gösteremediği bilinir. Geçmişte sosyalist toplum konusunda doğru olmasa bile açık görüşler varken, bu görüşleri hayata uygulamak daha kolaydı. Şimdi ise dünyanın hiçbir ülkesindeki sosyalist harekette böylesine bir açıklık sözkonusu değildir. Sosyalizmle ve genel olarak sosyalist teori ile ilgili önemli tartışmalar vardır. Geçmiş sosyalizm deneyleri nelerin yapılmayacağını göstermiş olsa bile, buradan nelerin yapılacağının bilindiği sonucu çıkmamaktadır.

Kuşkusuz böyle de ilerlenebilir. Kapitalizme karşı olmanın vazgeçilmez belirli kıstasları vardır. Bunlar esas alınarak ve yükselme dönemi için son derece önemli olan günlük pratiğe ve sorunlara yeterli yanıtlar verilmeye çalışarak ilerlenebilir. Sosyalizmde hiçbir temel sorun sadece teoride çözülmemiştir, çözülemez de. Bu bakımdan geniş bir teorik perspektifi olan pratikçilik daha ileri adımlar için temel oluşturabilir. Yalnız burada önemli bir sorun vardır. Komünistlerin, genel bir ortalama olarak, onları belirleyen bir özellikten kurtulmaları gerekmektedir: Komünistler esnekliği az, yeni olguları öğrenmek ve onlara göre politika yapmakta genel olarak zayıftırlar. Terim yerindeyse biraz fazla gelenekçidirler. Bu durum sık sık yeni olanın oldukça geç görülmesine de yol açabilmektedir.

Bu özellikten kurtulmaya yönelik bir adım olarak, herkesin çağdaş kapitalizmin son özelliklerini iyi öğrenmesi gerekir. Basit gibi görünebilir ama önemlidir ve birçok komünist, kapitalizme karşı savaşırken bunu yeterince bilmemektedir.

Örneğin, kapitalizmin gittikçe derinleşen krizinden söz edilmektedir. Doğrudur. Gelişmelerin de gösterdiği gibi, kapitalizmin kazanmasından ziyade sosyalizm kaybetmiştir. Bu "kayıp" kapitalizmin derin bunalımını ortadan kaldırmamıştır. Ama buradan hareketle umutlara kapılmamak gerekir. Kapitalizmde yıllardan beri kendi başına önemli bir dal olan, "kriz yönetimi" vardır. Önemli olan kriz değildir, o artık neredeyse her zaman vardır. Önemli olan onu yönetebilmektir. Krizin yönetilemez hale gelmemesidir.

Sosyalist hareket yeniden yükseliyor. Eski sosyalist ülkelerdeki gelişmeler bunun göstergelerinden bir tanesidir. Yaşanan tarihin irdelenmesi önemlidir. Ama ülkemizdeki sözde "sosyalizm tartışmaları" ile yapılan bu da değildir. İdeal sosyalizm tanımının yeni çeşitlerini bulmaya çalışmak, zaman harcamaktan başka bir sonuç vermeyecektir.

Çağdaş kapitalizmin iyi öğrenilmesi ve sosyalizmin tarihinin iyi irdelenmesi; sosyalist teoride bir çıkış olacaksa eğer, buradan kalkarak gelecektir.

Sosyalist hareketteki yeniden yükselme, somut soruları ve bunların yanıtlarının verilmesini gündeme getireceği için, idealist tartışmaların en sıkı taraftarlarının arasında bile sıkıcı olmaya başlayacağını şimdiden söylemek mümkündür. Artık bu tür tartışmalarla hiç ilgilenmeyip işimize bakmanın zamanı geldi de geçmektedir. Yoksa yine fazlasıyla geç kalacağız.

YENİ ÇAĞDA MIZRAK ÇUVALA GİRECEK Mİ ?

F. TİKVEŞLİ

Kapitalizmin en büyük başarılarından biri, insanlara bu düzenin değişmez ve değiştirilemez bir mutlaklık olduğunu kabul ettirebilmesidir. Bu kabul sayesinde her geçen gün insan kendi emeğine, bunun ürününe ve öteki insanlara yabancılaşır; emeği ve dünyaya getirdiği dönüşümler ile durmadan genişlettiği bir 'yabancılaşma küresi'nde yaşar (1).

Marx'ın zamanından bu yana yabancılaşma küresi, duvarlarını daha da kalınlaştırıp güçlendi. Bu kürenin içindeki yaşam bize hiç de yabancı değil. Tersine, kanıksanan ve üzerinde çok az düşünülen bir olgu olarak küreyi oluşturan duvarların dışı merak bile edilmeden yaşanılıyor

Yabancılaşma küresinden söz ederken açılım sağlayabilecek bir kavramdan, 'sanal gerçeklik' (virtual reality) kavramından yararlanabiliriz .* Sanal gerçeklik kavramını, "aslında varolmayanı var saymak" (2), ya da gerçekte yeri olmayıp zihinde tasarlanan, farazi gerçeklik biçiminde de ifade edebiliriz.

Yukarıda sözü edilen yabancılaşma küresine dönersek, bu kürenin içinde her toplumsal kesimin kendi sanal gerçekliğini oluşturduğunu ve onunla barışık, varolan çelişkileri gözardı ederek, rahatça (!) yaşadıklarını söyleyebiliriz. Bu yaşamda toplumsallık varsayılmaktadır ama aslında varolan bireycilikti (3). Böylesi bir toplumsal yapıda "çelişki kurumsallaştırılmıştır o kadar, (...) artık kendisine inanılmasını bile beklememektedir" (4).

Türkiye'de de sanal gerçekliğin o rahatlatan, çelişkileri gözden ırak tutan küresi, genel olarak toplumsal yapıyı kalınca bir örtüyle sarıp sarmalamıştır. Demokrasi kavramı örneğin, toplumun büyük bir bölümünü kesen bir sanal gerçeklik oluşturmaktadır. Demokrasiden bu kadar çok söz eden bir başka ülke var mıdır bilemiyorum. Dillerde bu denli dolaşmasına karşın, gelişmesi şöyle dursun, demokrasinin gerçek içeriğinin ve bağlamının büsbütün unutturulduğu bir ortam yaratılmıştır ve bu ortam kalıcılaştırılmaya çalışılmaktadır (5).

Burjuva ideolojisinin temel varsayımı şudur: Kapitalist üretimin doğasından kaynaklanan ekonomik eşitsizliklerden kaçınılamaz. Ancak, siyasal liberalizm eliyle toplumsal ve siyasal alanda eşitlik sağlanabilmektedir ve bu haklar aracılığıyla ekonomik eşitsizliklerin de

giderilebilmesi mümkündür. Burada, siyasal liberalizmin özünde yer alan genel oy ve çoğulculuk ilkelerine gönderme yapılmaktadır. Bu iki ilkeden türetilen 'çoğunluğun yönetme hakkı', burjuva demokrasisinin temelidir.

Yukarıdaki görüşün, kendi kendisiyle çelişen pek çok yönü bulunmaktadır. Herşeyden önce, ekonomik eşitliğin ve özgürlüğün olmadığı bir yerde öteki özgürlüklerden söz edilemeyeceği gün gibi ortadadır. İkincisi, yönetim, 'iktidarın yoğunlaşması' demek olduğuna göre, yöneten/yönetilen karşıtlığını ortadan kaldıramayan herhangi bir siyasal sistemin, çoğunluğun yönetme hakkını hayata geçirmesi olanaklı değildir. Bu nedenle burjuva demokrasisi de, burjuva demokratik hak ve özgürlükleri de son kertede tamamen soyut, biçimsel ve göstermelik bir nitelik taşırlar (6).

Birbirine geçen değişik sanal gerçekliklerin oluşturduğu farklı katmanlara sahip yabancılaşma küresinin bir sonucu olarak Türkiye'de insanların gündelik hayatlarında çıkar dışında bir ölçüleri kalmadı (7). Türkiye, kendi kendine mırıldananlar, bağırmayı unutanlar ülkesi oldu. Televizyonuyla, gazetesiyle, promosyonuyla medya, Türkiye insanını teslim almada etkin rol oynadı. Medya bunu öylesine bir ustalıkla başardı ki; artık gazetelerin yazdıkları, televizyonların söyledikleri verili kabul edilip, mevcut gündemin dışında herhangi bir olgunun gündeme taşınmasını gerçekleştirilemez kıldı.

Söz konusu sanal gerçeklik evreni içerisinde en vahim tabloyu, devrimci dinamizmin, kendisinden çıkacağı varsayılan gençlik kesimi sergilemektedir. İstisnalar dışında, sistemle herhangi bir hesaplaşmaya girişmeden, üstelik de kendisini 'özgür' olarak tanımlayan gençlerin, güçlü bir muhalif çıkışı gerçekleştirmeye pek de 'mecali' olmadığı söylenebilir.

Sanal gerçeklik, çelişkileri yumuşattığı ölçüde toplumsal bir uyuşturucu etkisi göstermektedir. Onunla birlikte sistem karşıtlığı, sistemle uyuşmaya ya da sistemin sivri uçlarını köreltmeye; mücadele bilinci ve inadı ise vurdumduymazlığa dönüşüyor.

Aynı olgu, işçi sınıfı için de geçerlidir. İşçi sınıfı da kendi sanal gerçeklik küresinde yaşamaktadır. Türkiye işçi sınıfı, maddi ve ideolojik anlamda "bulaşık" konumdadır. Maddi anlamdaki bulaşıklık, işçinin marjinal sektördeki diğer işler ve hizmet sektöründeki kimi istihdam biçimleriyle ilişkisi anlamında doğrudan; hane halkının diğer üyelerinin bu alanlardaki istihdamıyla da dolaylı biçimde gerçekleşmektedir. İdeolojik bulaşıklık ise kapitalizmin, ideolojik/kültürel hegemonyasını kitle iletişim araçlarıyla toplumun bütün dokularına nüfuz etmesinden, böylece işçi sınıfına içsel olabilecek kimi özellikleri de silikleştirmesinden ileri

gelmektedir. Bu ideolojik ve kültürel belirlenim, işçinin, işyeri dışındaki zamanını ve mekanını küçük burjuvazi dahil, diğer toplum kesimleriyle paylaşması sonucunda daha da ağırlaşmaktadır. Türkiye'de işyeri dışındaki fiziksel mekanı, kültürü, yaşam biçimi dış etkilerden nisbeten korunmuş bir işçi sınıfından söz etmek güçtür. Diğer toplumsal kesimlerle birlikte işçi sınıfının tek bir organizmanın ayrılmaz parçasını oluşturduğu, bu organik bütünlük içinde asıl meselenin "adil pay almak"da odaklandığı yolundaki görüşler, sendikal hareket aracılığıyla sınıfın derinliklerine bulaştırılmıştır (8).

Burada bir ayrıma gitmeye gerek var sanıyorum. İşçi sınıfını kaplayan sanal gerçeklik örtüsünü, toplumun diğer kesimlerini kaplayan küreden ayırmak gerekiyor. İşçi sınıfını çevreleyen örtü, sınıfın üretim ilişkileri içindeki konumu nedeniyle, diğerlerine göre daha fazla çatlaklı ve parçalanmaya daha yatkındır. İşçi sınıfının siyasal bilincinin nüveleri, ekonomik bilincine içkindir. Bu nüvelerin gelişerek siyasal bilinci başat duruma getirmesi ise, eylemi kuşatan genel ve özel siyasal koşullara bağlıdır (9).

Sosyalist hareket, yukarıda sözü edilen çatlaklara nüfuz etmek zorundadır. Bunun için kimi dolayımlara ihtiyaç duyacaktır, bundan çekinmemelidir. Sosyalist hareket, "saflık gider", "ortodoksluk kalmaz" gibi kaygılarla bu tür dolayımlardan öcü gibi korktuğu sürece, işçi sınıfına ve genel olarak topluma sınırlı ölçüde nüfuz edebilme şansını bile yitirecektir (10).

Ülkemizde yaşanan ilginç bir diğer gerçeklik de varolan sosyalist ya da devrimci demokrat hareketlerin çevresinin de başka tür bir sanal gerçeklikle kaplanmış olduğudur. Örneğin hareketler, en gelişkin ve yetkin kadrolara kendilerinin sahip olduğunu savunur; buna karşın sol hareketlerin teorik/ideolojik üretimleri ortadadır. Bazıları da yarattıkları mistik örgütsel hava ile sadece kendi militanlarının psikolojilerine hitap etmektedirler. Bu haliyle sosyalist hareketin işçi sınıfını çevreleyen kabuktaki çatlakları genişletip parçalaması mümkün görünmemektedir.

Sosyalist hareket önce 'kendi evini' düzene sokmak zorundadır (11). Bunun da yolu siyasallaşmaktan geçer. Hareketler ve kadrolar siyasallaştıkları ölçüde çevrelerindeki sanal gerçeklik duvarlarını dağıtabileceklerdir. Toplumu sarmalayan yabancılaşma olgusunu parçalayacak olan, sosyalistlerin öncülüğünde siyasallaşmış işçi sınıfının eylemliliğidir. Ancak böyle bir süreç, toplumu sarsıp kendine getirebilir ve artık mızraklar çuvallara sığmaz olur. Sosyalizm mücadelesi, Türkiye'de silkiniş yaşamanın koşullarını yakalamak üzeredir. Bu fırsatın değerlendirilmesi hepimizin görevidir (12).

NOTLAR

1. Auguste CORNU. **Ekonomi Politik ve Felsefe Elyazmaları**. Sol y., 1993. İstanbul. s. 260.

2. Cem GÜNHAN. *Virtüel Realite*. **Yeni İnsan**. Ekim 1995. sayı:27. s. 17.

3. Cem GÜNHAN. a.g.e.. s. 17.

4. Max HORKHEIMER. **Akıl Tutulması**. Metis Y., 1994. İstanbul. s.15.

5. *Sosyalist Politika Tezleri*. **Sosyalist Politika**. Sayı: 5. Mayıs 1995. s.15.

6. Tülin ÖNGEN. *Genel Oy: Madalyonun Öteki Yüzü*. **Demokrasi** Gazetesi. Aralık 1995.

7. Temel DEMİRER. *Krizin Panzehiri "Eşitlikçi Özgürlük" Paradigmasıdır* **Siyah Beyaz** Gazetesi.

8. Alain MINC. **Yeni Ortaçağ**. İmge Y.. 1995. Ankara. s. 78.

9. *Sosyalist Politikada Açılım İçin Saptamalar. Yönelimler: Sosyalist Politika/Bildirge*. Nisan 1994. s. 29.

10. *Sosyalist Politikada Açılım İçin...*. a.g.e.. s.31.

11. a.g.e.. s. 32.

12. *Sınıf. Parti. Sosyalizm: Sol Blok/Bildirge*. Ocak 1996. s. 20.

UMUTSUZLUĞUN SON ÇIĞLIĞI

A.İLKER EGE

Soyutlama, bilme sürecinin zorunlu bir aşamasıdır; gerçekte ayrılmaz olanı geçici bir süre için düşüncede ayırmak, özle doğrudan ilgili olmayan öğeleri gene geçici bir süre kenara bırakmak anlamına gelir. Soyutlama, karmaşık olgular bütününü bilmemize yarayacak kavramları üretmek için gereklidir. Soyutlamadan sonra yeniden somut bütüne dönülür ve bütün ilişkiler içinde yer alınır.

Soyutlamanın açımlanmasıyla yapılan bu kısa girişten sonra yazının asıl muradına gelmek istiyorum. "Türkiye Bir Sosyal Patlamaya Doğru, Bir Anarşist Değerlendirme " (1) adlı kitap, bu çalışmanın/eleştirinin nesnesini yani anarşizmi irdelemek için bir araç işlevi görecektir. Kitabı ilk kez okuduğumda yazarların psikolojik olarak, artık, çok rahat bir konumda olduklarını düşündüm. Gerçi Gün Zileli daha önce günah çıkartma işini bitirmişti ama bu kitap, 'günaha son çağrı' değilse de geri dönülmez bir biçimde "günahtan kaçış"ı belgeliyor. Açıklamaya gerek var mı bilmiyorum ama, o büyük günah "marksizm" ve hala dünyayı "marksist bir gözlükle" değerlendirmek ve daha da kötüsü "sosyalist devrimi" savunmak.

Yaşadığımız süreçte sosyalizme saldırı sadece ideolojik olarak karşıt cepheden gelmemekte. Sosyalizm ve yeni sosyalist söylem adına sosyalist ideolojinin içine anarşizan, liberter anlayışlar sızdırılmıştır. "İşçi sınıfının siyasallaşma ve kendi koşullarına baş kaldırma anlamında özgürleşme alanının fiili emek süreci olduğu yolundaki görüşler, sosyalizmin içine zaman zaman sızan ütopyacı, küçük burjuva, anarşist eğilimlerin uzantısıdır." (2). Böyle bir süreçte belki de biraz kaba ve köşeli olarak ya da tarihin herhangi bir sürecinde herhangi bir sosyalistin, anarşist bakışa karşı söyleyeceklerini, şimdi, altını çizerek tekrar hatırlatma gerekliliği vardır.

Başından sonuna kadar marksizmin değil, yazarların ya da içlerinden birinin uzun düşünsel serüvenleri ve okuma süreçleri sonunda algılayabildikleri kadarıyla ve üstüne üstlük o kadar 'klasik devirdikleri' halde (3) tek bir yazar ve onun açımlamaları üzerinden cımbızlama yöntemiyle yapılan ve ister istemez insana art niyet olduğunu düşündüren bir tarzda eleştiri ve tahlil denemesidir adı geçen çalışma. Bir bütün olarak

yaklaşmanın ve eleştirmenin, kendi özleri dolayısıyla mümkün olmadığı bu değerlendir(eme)me'ye özellikle marksizm üzerine söylenenleri baz alarak, temelde bir yöntem sorunu -yazarlar içinse yöntemsizliğin fetişizmi- olarak anlayıp, bazı temel kavramlardan faydalanarak açıklama getirmeye çalışacağım.

Yapılan çalışmanın bir soyutlama çabalaması olduğu ortadadır. Türkiye göz önüne alınarak , somut durumun somut tahliline yönelik kaotik bir çabalama. Soyutlama konusundaki girişten sonra, doğaları gereği "devlet" üzerine yaptıkları eleştirileri yanıtlamakla devam etmek gerekiyor:

"Devlet, topluma dışarıdan dayatılmış bir erk değildir. Hegel'in ileri sürdüğü gibi ' ahlak düşünün gerçekliği', 'aklın imgesi ve gerçekliği' de değildir. Devlet daha çok, toplumun, gelişmesinin belli bir aşamasındaki ürünüdür ve bu toplumun önlemekte yetersiz olduğu uzlaşmaz karşıtlıklar (antagonizma) biçiminde bölündüğünün, bir çelişki içine girdiğinin itirafıdır. Ama karşıtlıkların yani karşıt ekonomik çıkarlara sahip sınıfların kendilerini ve toplumun kısır bir savaşım içinde eritip bitirmemeleri için *görünüşte toplumun üzerinde yer alan* (abç. A.İ.E), çatışmayı hafifletmesi, 'düzen' sınırları içinde tutması gereken bir erklik gereksinimi kendini kabul ettirir; toplumdan doğan ama -görünüşte- onun üstünde yer alan ve ona gitgide yabancılaşan bu erklik, devlettir." (F. Engels, Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni).

"Nerede sınıflar arasındaki çelişmelerin uzlaşması nesnel olarak olanaklı değilse, oradan devlet ortaya çıkar. Ve tersine; devletin varlığı da sınıf çelişkilerinin *uzlaşmaz* (abç. A.İ.E) olduğunu tanıtlar." (V.I. Lenin, Devlet ve Devrim).

Devletin klasiklerdeki en bilinen açımlamalarını hatırladıktan sonra kitabımızdaki devlet nitelemelerine göz atalım;

"... kurulduğu söylenen devlet, ne kadar yeni olursa olsun hatta eski devlet gerçekten de devrimin darbeleriyle ne kadar paramparça edilmiş olursa olsun, yeni devlet kurulduğu an eski devlet yeniden doğar ve 'yeni' devleti ele geçirir, ona ruhunu verir, bu boyuttaki merkezi bir yapı, ne kadar 'iyi niyet' içinde görünürse de insanların kendi kaderlerini yönetmeye yönelik iradelerini yabancılaştırır, bastırır."(4).

Öncelikle devrim sonrasında kurulacak olan devletin 'iyi niyetli' vs. olması söz konusu bile olamaz. Tanımı ve yapısı gereği en organize zor aygıtı olan devlet el değiştirmiştir, azınlığın değil çoğunluğun yani proleteryanın ve sömürülen diğer kesimlerin devleti olmuştur. Ve yine doğası gereği bir zor aygıtı olarak, burjuvaziye ve onun uşaklarına karşı en

sert ve acımasız yüzünü gösterecektir. Evet 'devrim, devletin değil kitlelerin işidir' , ama devrimci bir önderliğin açılımlarıyla bilinçli ve örgütlü saldırıyla/saldırılarla iktidarı ele geçirecektir proletarya. Evet her türlü yönetme ve yönetilme ilişkisine karşı olan bizler, devlete de karşıyız ama siyasal naifliğin ötesinde ancak ahmaklıkla açıklanabilecek bir 'iyi niyeti' de içimizde barındırmıyoruz. Devrim sonrasında bilgili (!) ve bilinçli kitlelerin, hemen bir üst aşamaya atlayıp, özyönetim organlarını oluşturabileceğini, yüzyılların birikimi olan değerlerden ve/veya davranış kalıplarından bir gecede kurtulup 'yeni insan'a dönüşebileceğine elbette inanmıyoruz.

Devlet, proleteryanın elinde de bir baskı mekanizmasıdır; burjuvaziye ve onun uşaklarına karşı kendi sistemini ve hegemonyasını kurmasının ve hedeflenen sınıfsız topluma doğru yeniden kuruluşun, sönümlenecek olan aracıdır. Ama ütopyacılığın ötesinde aptalca bir tavırla; devrimi anlık bir isyan olarak algılayıp, bu anlık isyan sonrasında da bunca zamandır savaşan iki sınıftan birinin "tamam siz devrimi yaptınız , kazandınız" diyerek biat edeceğini zannetmek bilgisizliğin, iktidarsızlığın - tabii ki siyasal olarak - hümanizmin, iyi niyetin ötesinde tanımlamalar gerektirmektedir.

Burada en temel kavramlara başvurmak gerekiyor: süreklilik/ kopuş (ma). Süreklilik, eski olan ile yeni olan arasındaki zorunlu bağlantıyı anlatır. Ancak eski ile yeni arasındaki bu zorunlu bağlantı, gelişme sürecindeki kopuş ve sıçramaları dışlamaz. Kopuşmaya ve sıçramaya rağmen eski, tümüyle yok edilemez. Eski'deki kimi ögeler, yeni hareket biçimi içinde bu kez başka dinamiklere tabi olarak yerlerini alırlar. Devlet ve devrime bakışın yanında siyasal-ideolojik hat söz konusu olduğunda, yadsımanın yadsımasını ya da eski değerlerin bir başka bütünlük içinde yeniden üretimini büsbütün dışlayan bir mutlak kopuştan söz etmek olanaklı değildir.

Parçalı ve naifçe bir bakış açısıyla herşeyin bir gecede değişebileceği yalnızca 'umut edilebilir' ama hiç de gerçekçi değildir. Devrim, iktidarın bir sınıftan bir başka sınıfa geçişidir. Siyasal iktidarı fetheden proleterya, bunun için her yolu mübah görmekten öte, iktidarı ele geçirmek için farklı yöntemleri konjonktürel koşullara göre uygular. Burada problematik, burjuvazinin kurduğu -siyasal, ideolojik, kültürel- hegemonyanın kırılması ve bunun yerine proleteryanın hegemonyasının kurulmasıdır. Devlet üzerine yazılanlara Marx'tan bir alıntıyla son verilebilir: "Devlet, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletarya".

Sınıf savaşımlarının ya da insanlık tarihini algılamanın ve değiştirebilmek için yorumlamanın en önemli koşullarından birisi,

tarihselci ve bütünselci bakıştır. Eğer tarihsellikten ve bütünsellikten yoksun bir tarza sahipseniz, önermelerinizin, zamanın herhangi bir anında ve bütünden kopuk bir biçimde gerçekleşebilir olduğu sanısına kapılmanız kaçınılmazdır. Özellikle 'tarihselciliğin' ve 'sürecin' kavranamamasının doğal sonucu olarak, gökten yağan bilgilerle yaşadıklarının farkında olmanın ötesinde, dünyayı yorumlayan, isyanın kendiliğinden örgütleneceğini ve yıkılanın 'yok edilmeden' -burası önemli- bu isyan ve yıkım ile 'yok olacağını ' varsaymak, kitle/kütle'ye tapmanın, onu fetişleştirmenin bir başka ucudur.

Tarihselciliğin en çok bilinen tanımında, nesnelerin ve olayların gelişimlerinin, tarihsel koşullarıyla bağlantılı olarak çözümlenmesi gerektiği vurgulanır. Bu doğrudur, ancak, tarihselcilik bu yaklaşımla sınırlı değildir. Tarihselciliğin özünde, güncel gerçekliğin çözümlenmesinde bile tarihsel gelişme ve süreçlere atıfta bulunulması yer alır. Süreç ise, içsel hareket dinamiğine sahip herhangi bir olgunun, koşullar bütünlüğü içinde ardarda değişimlere uğramasını, başka olgulara dönüşmesini anlatır. Sürecin başka oluşumlardan farkı, gelişmenin dış koşullarla etkileşim halinde gerçekleşmesi ve bir süreklilik/kopuş diyalektiği içinde yeni olgular doğurmasıdır.

"Marksistler için toplum, hangi coğrafyada, hangi kültürde, akla gelebilecek hangi koşulda olursa olsun, fizik yasaları gibi yasalara tabi, tek tip organizasyondur. Onlara göre bu organizasyon, belli aşamalardan ve süreçlerden geçerek ilerlemektedir. Marksistlerin, toplumu bu şekilde kavramsallaştırmaları, toplumları genel bir bütün olarak ele alan standartlaştıran batı düşüncesinin bir uzantısıdır. Devrim bu bütünsel yapının temelini oluşturan üretici güçlerin 'ilerlemesi' ile 'ileri' bir toplumsal formasyona geçiş olduğuna göre bu değişimi kolaylaştıracak, gittikçe merkezileşen ve merkezileştiği ölçüde daha da etkili olan devlet ve iktidar yapısı gerekli olmaktadır. *Marx ve Lenin'in, yukarıda söylediklerimize zıt yönde pek çok tespiti olmasına ve onlar da zaman zaman böyle bir merkezi yapıdan şikayet etmiş olmalarına rağmen* (abç. A.İ.E) toplumu Newton yasaları gibi ve önceden projesi yapılarak değiştirilebilecek bir organizma olarak görmelerinin doğal sonucu olarak, devletin, aslında sayısız ve değişik karakterlerdeki topluluklardan oluşan toplumu manipüle etmesini olumlu bir eylem olarak almaları kaçınılmaz olmuştur."(5)

Daha önce açımlanan kavramlar ışığında yukarıdaki alıntı bir bakıma yanıtlanmış oluyor. Zaten yazarlar da marksizm-lenininizmin temellerinde kendi 'ön kabullerinin' geçersizleştirildiğini ifade ediyorlar. Özellikle altının çizilmesi gereken birkaç nokta var; öncelikle marksizmin bir mihenk taşı,

bir turnusol kağıdı gibi değerlendirilmesi gereklidir -bu konu, derginin daha önceki sayılarında açıklanmıştır- Üstüne üstlük marksizmin ya da yorumlarının, toplumları, tamamen çerçevesi çizilmiş ve mutlaklaştırılmış yasalarla tanımladığı da yoktur. Her yerelliğin kendine özgü koşullarında yeniden örülecek ve sosyalizmden komünizme gidecek yolu açan bir rehberdir marksizm. Şöyle örnekleyebiliriz; marksizmin, Lenin'in de katkılarıyla marksizm-leninizmin Rusya özgülündeki yansıması bolşevizimdir. Türkiye'ye bolşevizmin gömleğini giydirmek yerine, marksizmin bütünselliği içinde leninizmin yeniden yeşertilip, Türkiye özgülünde devrim teorisini, politika ve stratejisini, kısacası sosyalist devrimi örgütlemek gereklidir. Tabii burada yazarların kendilerince -Sabah gazetesi köşe yazarlarının diliyle- yöneltikleri eleştirilerinin, kendi psikolojik süreçleri içinde ve doğruluklarını kanıtlama çabasına yönelik çarpıtmalarla ve yalan silsilesi üzerinden paranoidce politika yapmayla ilişkilendirmek ve onları anlamak gerekiyor. Şu da unutulmamalı, 'en' bireyci söylem ya da 'bireyci anarşizm' özünde liberalizmden farklı bir şey değildir.

Bu bakışın son saçmalaması ise, işçi sınıfının artık 'sistem içi bir sınıf' haline geldiği saptamasını yapıp, artık devrim yapma olanağının bulunmadığından yola çıkarak; "Devrimci umut bugün, sistemle şu ya da bu şekilde bağlantıyı reddeden ya da bugünkü koşullarda, *kapitalizmin içselleştirmeye yanaşmadığı güçlerde ve ideolojilerdedir.* (abç.A.İ.E)" (6). Bu saçmalığın en ilginç yanı, bir yandan devrime ve geleceğe talip olabilirken, diğer yandan da bu işi 'kapitalizmin içselleştirmeye yanaşmadığı güçlere ve ideolojiler'e havale etmesidir. Tarih göstermiştir ki kapitalizmin omurgası yoktur ve kendisine tehdit olabilecek en küçük yapı ya da anlayışı bile kendi içinde eritmeye yönelmektedir. Sınıfın yerine başka 'bir şeyleri' ikame etme çabası, sınıfın yerine kendilerini çevreciler/yeşiller, feministler ya da bunlara benzer yeni toplumsal hareketleri hedeflemekte.

Marksizmi batı/aydınlanmacılık anlayışının devamı olmakla eleştirirken -acaba Proudhon ve Bakunin Patagonya'da mı yoksa Madagaskar'da mı 'yetiştiler' ?- sınırsızlık adına, Türkiye özgülüne yönelik, belki de yurt dışında oldukları için, dört duvar arasında, masa başında ya da üzerinde wild-cat'in olduğu sırt çantası ve bisikletiyle Hayd Park'ta turalarken (7) "İşçi sınıfı öldü, yaşasın anti-...ler" çığlıkları arasında varsanılar yaşanmakta. Kapitalist sistemde yaşarken/yaşayarak kirlenmemiş, saf, temiz, anti-kapitalist müttefikler bulmak ya da geçmişteki maoculuklarının da etkisiyle lümpen-proleteryanın 'delikanlı', 'kavgacı' yanından 'devrimci umut' çıkartmak/çıkartmaya çabalamak beyinsel masturbasyondan başka bir şey değildir. Şunu da bilmelerinde

fayda var, kendileri açıktan saldırıyorlar ama, aynı işi, aynı söylemi, hem de sosyalist/devrimci olduklarını söyleyen kimileri de farklı yollardan kuruyorlar. Yaşanılacak süreçlerin beni yanıltmasını da dileyerek, bir süre sonra bu iki anlayışın aynı kulvarda buluşacaklarını söylemek hiç de zor değil.

Sonuç Olarak

Öz ve biçim, birlikte varlığın iki yanını oluştururlar, biri ancak ötekiyle var olabilir. Biçim özün görünüşü ise öz de biçimin gerçeğidir. Kısacası biçimsel olarak bu anlayış ve temsilcileri her ne kadar devrimcilik, devrimci romantizm, anti-kapitalizm gibi yansımalar/yanılsamalar üretseler de özünde ve sonuç olarak liberalizmin kucağındadırlar, tam da kapitalizmin kapsayıcılığında bir duruş sergilemekteler ve kendileri de bunun farkında olacaklar ki, ruhlarını kurtarmak uğruna, şu anda bütünsel olarak aşılamamış ve yakın süreçte aşılabilecekmiş gibi görünmeyen; kapitalizimden, zincirlerimizden kurtulmanın tek yolu olan, marksizme ve sosyalist ideolojiye küfretmekten başka bir yol görememişlerdir. (8)

NOTLAR

1- Gün Zileli, İlhan Tekin, **Türkiye: Bir Sosyal Patlamaya Doğru, Bir Anarşist Değerlendirme.**

2- Sosyalist Politika Tezleri, **Sosyalist Politika**, sayı: 5, s. 18.

3- G. Zileli, *Otuz Yıllık Düşünsel Serüvenim . Kemalizmden Marksizme , Marksizmden Anarşizme.* **Sosyalizmin Sorunları** Kitap Dizisi, sayı: 1, s. 104-112.

4- G.Zileli,İ.Tekin, a.g.e., s. 29.

5- A.g.e, s. 18.

6- A.g.e, s. 36.

7-G. Zileli, a.g.e.

8- Soyutlama, Süreklilik/Kopuş(ma), Tarihselcilik, Süreç ve Öz/Biçim kavramlarının açımlanmasında Metin Çulhaoğlu'nun yayımlanmamış çalışmalarından faydalanılmıştır.

SINIF, PARTİ, SOSYALİZM*

Türkiye'de düzenin içinde bulunduğu çok yönlü bunalım ve başta işçi sınıfı olmak üzere emekçileri, sosyalistleri ve Kürt dinamiğini hedef alabilecek yeni saldırılar, sosyalist hareketin bir silkiniş yaşamasını zorunlu kılmaktadır. Böyle bir silkiniş, ancak, sosyalist kadroların derlenip toparlanmalarıyla, kitle bağlarını yaygınlaştırıp güçlendirerek etkin bir muhalefet ve mücadele çizgisi oluşturmalarıyla gerçekleşebilecektir.

24 Aralık seçimleri, uygulanagelen devlet odaklı ve medya-siyasal parti destekli baskıların, toplumu özellikle son dört yılda daha da sağa ittiğini göstermiştir. Bu sağ yönelişe karşın, henüz oluşum evresinde de olsa, sosyalistlerin, barış-demokrasi yanlısı güçlerin ve Kürt dinamiğinin ciddi bir muhalefet odağı oluşturabileceği ortaya çıkmıştır. Bu odağın gelişip güçlenmesi, herşeyden önce, sosyalizmin bir alternatif olarak toplumun gündemine sokulmasını gerektirmektedir. Çünkü sosyalizm, düzene yönelik farklı tepkileri içerip belirli bir siyasal hedef doğrultusunda yönlendirebilecek tek çerçevedir.

Sosyalizmin yeni bir silkiniş yaşaması ve muhalefet hareketinin eksenini oluşturması gibi gereklilikler açısından bakıldığında, farklı kökenlerden ve geleneklerden gelen sosyalist kesimlerin tek bir parti çatısı altında toplanmaları olumlu bir gelişmedir. Önce BSA , ardından BSP ve nihayet GBK ile yol alan birlik süreçlerinin, sözü edilen muhalefet hareketi içinde sosyalizmin daha etkin bir konum kazanmasına katkıda bulunması mümkündür.

Yaşanan birlik süreçlerinin genel anlamdaki olumluluğu, ne yazık ki, birlik için atılan her yeni adımın sosyalizmi daha geri planlara itmesi yüzünden gölgelenmektedir. Duyarlılık gösterilmesi gereken konu, hiç kuş-

---

(*) BSP'de başlayıp ÖDP'de süregelen Sol Blok'a ait bu bildirge, ÖDP'nin adı ve programı belli olmadan kaleme alınıp sınırlı sayıda dağıtıldı. Sol Blok'u yeni kurulan partiye taşıyan metni değiştirmeden yayımlıyoruz. Metinde sözü edilen yeni parti, açıktır ki, Özgürlük ve Dayanışma Partisi'dir.

kusuz, bir sözcük olarak sosyalizmin hangi sıklıkta kullanıldığı değildir. Endişelendirici olan, marksist eksenin ve bilimsel sosyalizmin dışında oluşturulan zeminlerin, sosyalistlerin birlik süreçlerinde neredeyse başat duruma gelmesidir. Daha açık bir deyişle, birlik süreçlerinin geldiği son nokta;

- işçi sınıfının özel toplumsal konumunu ve tarihsel misyonunu gözardı eden, dolayısıyla anti-kapitalizmi sınıf temelinden kopartılmış apolitik bir özgürlükçülük tasarımına indirgeyen;

- siyasal iktidar mücadelesi ve siyasal devrim kavramlarını silikleştiren, dolayısıyla partiyi bir mücadele aracından çok bir tür özgürleşme alanı olarak gören;

- emek-sermaye çelişkisine oturtulmamış bir "devlet-toplum" çelişkisini vurgulayan, dolayısıyla marksist sivil toplum tanımına uzak bir "sivil toplumculuğa" yönelen;

- leninizmin örgüt, öncülük, bilinçlenme ve siyasal devrim konularındaki katkılarını görmezden gelen, dolayısıyla zaman zaman kendiliğindenci ve giderek anarko-sendikalist eğilimler üreten;

- kadro-kitle karşılıklı ilişkilerini boşlayıp kadrolaşma dinamiklerini küçümseyen, dolayısıyla "hareketçi" bir güncelciliğe ve dar pragmatizme saplanabilen bir ideolojik yapılanmanyn nüfuzu altındadır.

Küçük ve etkisiz kimi örnekler dışında, kendi tarihinde en azından teorik-ideolojik planda "sol" ve "radikal" kalabilen, leninizmi sahiplenen Türkiye sosyalist hareketinde böyle bir ideolojik yapılanmanın ortaya çıkıp şekillenmesi, 5-6 yıl önce yaşanan evrensel sağ dalganın ve Avrupa'da uzun yıllar geçiren kimi sosyalistlerin içeriye taşıdıkları tortularla mümkün olabilmiştir. Evrensel sağ dalga ve "Avrupalılık", sosyalizmin dışına sürükledikleriyle kalmamış, ayakta durmasını becerebilenlerde bile "sol liberal" izler bırakmıştır. Bugün bu sol liberal eğilim, Avrupa entelektüel çevrelerinde son dönemde özellikle yoğunlaşan anti-leninist, anti-partici ve anti-siyasal iktidarcı yeni sol teori eskizleriyle bütünleşip Türkiye solunun önüne çıkmaktadır.

Marksizmin ve bilimsel sosyalizmin, saf öğreti olarak değil, özgül koşullarda yeniden üretilerek, bu arada çeşitli ideolojik ve siyasal dolayımlar aracılığıyla alternatif bir hareket olabileceği elbette doğrudur. Ne var ki, bu dolayımları, temel alınan marksist bir eksenden ve marksist ilkelerden türetmekle, marksist ekseni ve ilkeleri yok sayan soyut "halkçı", "demokrasici", "özyönetimci" ve "özgürlükçü" açılımlardan hareketle sos-

yalizme varmaya çalışmak birbirinden farklı şeylerdir. Bugünkü birlik sürecine egemen olan yönelim, bunlardan ikincisidir. Anlaşıldığı kadarıyla, Kürt hareketi dışında, bu ülkede sosyalist hareketin uzanabileceği, kendi özgün kaynaklarına sahip, halkçı, demokrasici ve özgürlükçü hareketlerin tarihsel eksikliğini farkeden bazı sosyalistler, bu boşluğu kendi kimliklerini değiştirerek doldurmaya karar vermişlerdir. Böylece, çok büyük bir çoğunluğu sosyalistlerden oluşan bir topluluk, sosyalist olmadığı gibi aslında parti de olmaması arzulanan bir parti kurmaya ya da "kurma" fiilinin fazla formalist çağrışımlar yaptırabileceğinden çekinerek "parti yapmaya" karar vermiştir.

Bu girişe ve az sonra sıralanacak temel duruş farklılıklarına karşın, böyle bir partileşme sürecinin Türkiye sosyalist hareketinin yeni bir dinamizme kavuşmasına katkıda bulunabileceğine inanıyyoruz. Bugün Türkiye sosyalist hareketinin bütününün bir paradigma yenilenmesine gereksinimi vardır. Sınıfa ulaşma, kitleselleşme, güncel koşulları ve belirlenimleri gözeten yeni ve yaratıcı söylemler kurma, geleneksel çerçeveleri pratikte arama yerine bu çerçeveleri somut mücadele içinde sınama ve gerekirse yenileme, bu yeni paradigmanın başlıca ögeleri olmalıdır. Bu konuda bir anlaşmazlık olacağını sanmıyoruz. Ancak bir anlaşmazlık vardır ve o da şuradadır: Biz, söz konusu paradigma yenilenmesinin, marksist bir eksenden, işçi sınıfını temel alan bir zeminden, öncü siyasal kadroların yaratacakları dinamiklerden ve nihayet işçi sınıfının siyasal iktidarını gözeten bir perspektiften hareketle hem daha gerçekçi hem de daha yaratıcı biçimde başarılabileceğini düşünüyoruz. Diğerleri ise, görülebildiği kadarıyla, böyle bir önsel eksene ya da zemine gerek olmadığını düşünmektedirler.

Bu temel farklılıklara karşın, ortak parti çatısı altında verilecek mücadelenin ve bu mücadele sürecinde ülkenin toplumsal ve siyasal dinamiklerine yapılacak daha büyük ölçekte bir müdahalenin, Türkiye sosyalist hareketinin geneline katkıda bulunacağına ve yola çıkıştaki farklılıkların daha nesnel ölçütlerle sınanmasına olanak tanıyacağına inanıyoruz. Bize sunulan program taslağını da, içerdiği liberal tonlara, marksist eksenden ve işçi sınıfı vurgusundan uzaklığına karşın, böyle bir parti çatısı altında yer almamak için kendi başına belirleyici gerekçe saymıyoruz.

Sonuçta, yeni parti içinde, az önce kısaca özetlenen ve aşağıda açımlanan duruşu temsil eden bir **Sol Blok** olacaktır.

Bu Blok, Türkiye sosyalist hareketinin derlenip toparlanmasına kat-

kıda bulunacak, sınıfla ve giderek daha geniş emekçi kesimlerle bağları güçlendirip pekiştirecek, sosyalizmin ülkenin gündemine yerleştirilmesine imkan verecek, genç kuşaklara militanlık ve mücadele ruhu aşılayacak her parti adımında, eyleminde ve kararında partiye sahip çıkacak, partinin gelişip güçlenmesi için var gücüyle çalışacaktır. Buna karşılık, aynı Blok, bilimsel sosyalizmi yeni sol ve liberal ideolojik konumlarla bulandıracak, geri plana itecek her adımın, eylemin, kararın ve yönelişin de eleştiricisi ve muhalifi olacaktır.

Sol Blok, bugünkü partileşme sürecinin çeşitli bileşenleri tarafından benimsenen ya da yakınlık duyulan, zaman zaman açık, zaman zaman da örtük biçimde dillendirilen ideolojik konumlanışla olan temel farklılıklarını aşağıdaki başlıklar altında özetlemektedir.

Teorik ve İdeolojik Duruş

- Dünyamızda yaşanan ve "küreselleşme" olarak tanımlanan süreç, sosyalistleri bir ikilem içinde bırakmıştır. Bir kesim sosyalist, küreselleşmenin, ulus devlet sınırlarını ortadan kaldırarak enternasyonalist dayanışma zeminini olgunlaştıracağını düşünmekte, küreselleşmenin zorunlu olarak demokratikleşmeyi getireceğine inanmakta, ulus ölçeğinde verilecek siyasal iktidar mücadelesinin ise büsbütün anlamsızlaştığını sanmaktadır.

Buna karşılık, "milliyetçi" denilebilecek, 1930'ların ve 1960'ların nostaljisiyle yaşayan bir başka sol kesim , küreselleşme süreçlerinin sermaye birikimi temelli nesnel dinamiklerini büsbütün görmezden gelerek, gerçekleşmesi mümkün olmayan otarşik ve kapalı bir modeli "bağımsızlıkçılık" adyna savunabilmektedir.

Yaşanan bu ikilem, 1890'ların sonunda Rus ilerici hareketinde yaşanan bir ikilemi andırmaktadır. Bir yanda kapitalizmin gelişiminin oturduğu nesnelliği görüp bu sürece dirençsiz boyun eğmeyi öneren "legal marksizm", öte yanda ise nesnel süreçlere göz kapayıp eskiyi özleyen halkçı hareket... Lenin, bu ikilemi aşıp üçüncü bir yol önermiştir: Nesnel süreci, yani kapitalistleşmeyi veri alıp bu veriden ve onun işaret ettiği temel toplumsal güçlerden hareketle yeni ve özgün bir mücadele çizgisi türetmek.

Benzer bir görev, günümüz Türkiye'si ve sosyalizmi için de geçerlidir. Yeni oluşacak partide içe kapanmacı, milliyetçi sol eğilimler yoktur kuşkusuz. Ancak, küreselleşmeyi , bu arada daha somut olarak Gümrük ve

Avrupa Birliklerini, içinden yeni bir mücadele çizgisi çıkartılacak süreçler olarak değerlendirmek dururken, bunları, olabilecek mücadele çizgilerini bize dayatacak ve bizi bu anlamda belirleyecek süreçler olarak değerlendirenler de vardır. Giderek, bugünkü küreselleşme süreçlerinin, ulus ölçekli siyasal iktidar mücadelesini anlamsızlaştırdığını düşünenler de vardır ve böyleleri aynı kümenin en apolitik temsilcileri durumundadırlar.

Sol Blok, küreselleşme süreçlerinin nesnel dinamiklerini görmekte, ancak bu süreçlerin beklenti içindeki gözlemcisi olmak yerine, aynı süreçlerin içinden, siyasal iktidarı hedefleyen ve temelde ulus-devlet ölçekli bir mücadele çizgisi çykartılması gerektiğini savunmaktadır. Sol Blok, bu anlamda, klasik "tek ülkede sosyalizm" tartışmalarının dışında, siyasal iktidarın fethi anlamındaki sosyalist kopuşların ancak ulusal, en çok da bölgesel ölçekte olabileceğini düşünmektedir.

- Sol Blok, marksist eksen önerileri gündeme geldiğinde, "herkesin marksizm anlayışının farklı olduğu", dolayısıyla "ortak bir marksist eksende buluşulmasının mümkün olamayacağı" türü gerekçelerle bu önerilere karşı çıkan anlayışa hiç katılmamaktadır.

Marksizmin, tartışmalı, herkesin aynı noktada buluşmasını olanaksız kılan yorumları olduğu doğrudur. Ancak,

- kapitalist üretim tarzındaki temel sömürü biçiminin artı değer sömürüsü olduğu;

- kapitalist üretim tarzına son verecek temel toplumsal gücün de bu nedenle işçi sınıfı dışında başka bir sınıf olamayacağı;

- işçi sınıfının ise sınıfsız ve sömürüsüz bir toplum yaratmak için önce siyasal iktidarı fethedip kendini egemen sınıf olarak örgütlemesi gerektiği, marksizmin tartışma götürmeyen temelleridir.

Sol blok, parti içindeki marksist duruşunu bu temellerden üretmektedir. Bu temellerin de "tartışmalı" olduğunu söyleyenleri ise, Parti içindeki varlıklarına herhangi bir itiraz yöneltmeksizin, "marksist olmayan solcu" saymaktadır ve bundan sonra da öyle sayacaktır.

- Sol Blok, marksizmle, örneğin Proudhon ya da Bakunin anarşizmi arasındaki temel farklılıkların kimi sol kesimlerce bulanıklaştırıldığını düşünmektedir. Şöyle ki,

-siyasal iktidar fikrinin açık ya da örtük biçimde reddi;

-bilimsel öngörüler ve saptamalarla siyasal sezgilerin birlikte belirlediği planlı bir mücadele hattı yerine bilimin ve gelecek perspektifinin büs-

bütün boşlandığı bir "güncel hayat"çılık;

- süreçlere örgütlü iradi müdahaleyi yadsıyan bir kendiliğindencilik;

- ve nihayet "öncülük", "yönetme", "yol gösterme" gibi nosyonlara özünde karşı çıkan utopik bir "tabancılık", solun bir kesiminde moda söylemler haline gelmiştir.

Sol Blok bu kof modaya karşı,

- kendi doğal evrimi ve devinimi içinde sosyalizmin ideolojik, kültürel ve etik öncüllerine yaklaşmak şöyle dursun giderek uzaklaşan bugünkü toplumsal yaşamda, bu belirlenimlerin paramparça edilip sosyalizmin kuruculuğuna öyle yol açılması ve yapıcılığı önceleyen yıkıcılık görevinin tamamlanması anlamında *siyasal iktidarın fethinin;*

- henüz toplumsal muhalefet konumuna gelememiş, parçalı alt kimliklere dayanan, birbirinden büsbütün kopuk, hatta birbirine düşman olabilen muhalif çıkışların egemen olduğu bir dünyada ve ülkede, *kaynaştırıcı bir sosyalist kimliəin ve planlı bir mücadele hattının;*

- mevcut kitle hareketliliklerinin giderek soluksuz kaldığı, ciddi bir birikim sağlayamadan saman alevi gibi sönebildiği koşullarda bu hareketlilikleri ileriye taşıyıp stabilize edecek *örgütlü iradi müdahalelerin;*

- hayatın içinde üretilen/edinilen bilgilerin geleceğin önünü açan bir bütünlüğe oturmayıp kendi başlarına yalıtık ve ilişkisiz kaldıkları bir ortamda da *öncülüğün* her zamankinden daha gerekli olduğunu düşünmektedir.

Sol Blok, bu anlamda leninizmi sahiplenmekte, leninizmin özünün güncel koşullarda yeniden üretilmesi gerektiğini savunmaktadır.

- Sol blok, kendi kimliğini, anti-kapitalizmden değil, marksizmden başlayarak kurmaktadır.

Her marksist, tanım gereği anti-kapitalisttir. Ama her anti-kapitalist tanım gereği marksist değildir. Yeni partinin kapitalizme karşı olan, ancak marksist olmayan insanları da barındırması doğaldır. Ne var ki, marksist temelli bir anti-kapitalizmden bütünlüklü bir siyasal perspektif türetilmesi mümkünken, ayrı ayrı anti-kapitalist kimliklerden kendi içinde tutarlı ve bütünlüklü bir siyasal hat ve perspektif türetilmesi mümkün deəildir. Dolayısıyla, partinin genel politikalarının belirlenmesinde, eğer bu politikaların bir iç tutarlılığa ve hedef yönelimine sahip olması isteniyorsa, marksist eksenin ikirciksiz biçimde benimsenmesinden başka bir yol bu-

lunamayacaktır.

Bu bağlamda Sol Blok,

- işçi sınıfı ile anti-kapitalist yönelimli başka toplumsal hareketleri siyasal olarak eşitleyen;

-yeni toplumsal hareketlere içsel olabilen siyasal iktidar hedefi karşıtlığını partiye taşımaya çalışan;

-"sermaye güçlerinin" değil doğrudan *sermayenin kendisinin* egemenliğine son verilmesi önkoşulunu gözetmeyen soyut bir özgürlük anlayışını savunan parti içi eğilimlere karşı ideolojik mücadele verecektir.

- Sol Blok, emek-sermaye çelişkisini, başka her tür çelişkiyi üstbelirleyen ana dinamik olarak görmektedir. Oysa, Türkiye solunun bir kesimi, örneğin devlet-toplum çelişkisini ya da gerilimini başka her şeyin önüne koyabilmektedir. Devlet ile toplum arasındaki çelişkinin, temeldeki emek-sermaye çelişkisini, kimi özel konjonktürlerde ancak kırarak ve çok karmaşık eklemlenmelerle yansıtabileceği bir gerçektir. Ancak, kapitalist bir ülkede, devlet-toplum geriliminin, emek-sermaye çelişkisinden ayrı ve bağımsız bir çelişki alanı olarak tanımlanması doğru değildir. Bu tür tanımlar, doğrudan doğruya, sivil toplumcu sol liberalizmin ideolojik etkileriyle ortaya çıkmaktadır.

Konunun özüne inilecek olursa, sivil toplumun, aynı anda hem devletin hem de kapitalist üretim tarzının ve bu tarzın ürünü olan ilişkilerin *dışında*, ayrı ve üçüncü bir alan olarak tanımlanması, doğrudan doğruya marksizm dışı bir konumu yansıtır. Bu bağlamda, örneğin TÜSİAD, MÜSİAD, Ticaret Odaları ve Borsaları da o kadar "sivil toplum kuruluşu"dur. Bu kuruluşların hepsinin, emek-sermaye çelişkisini aşarak "devlet-toplum çelişkisi" ekseninde biraraya getirilebileceğini düşünmek ise gerçekten "Batı taklitçisi" kof bir utopyacılık olacaktır.

Siyasal Duruşumuz

- Sol Blok, "partili gelenek" ile "hareket geleneği"nin, bugün benimsenen Batı Avrupa ve yeni sol kaynaklı şablonlar ne olursa olsun, Türkiye sosyalist hareketinin özgün ve değerli iki kolu olduğuna içtenlikle inanmakta, bu iki kolun bugünkü buluşmasını anlamlı bulmaktadır. Bu buluşmayı, şu ya da bu geleneğin "nihai zaferi" sayıp diğerinin ise "kaybettiğini" düşünmek, son de-

rece sığ ve sakıncalı bir yaklaşımdır. Yeni parti, toplumsal dinamiklerle ilişkiye geçebildiği oranda partili gelenek hareket boyutuyla içselleşecek, yeni parti bir kadro politikası izleyip kadrolarının sürekliliğini sağlayabildiği ölçüde de hareket geleneği partililik nosyonunu özümseyecektir.

Buna karşılık, partili gelenek, parti dışındaki canlılıkları ve hareketlenmeleri kendine yabancı ve ürkütücü bulup içine kapandığı takdirde eski hatalarını yinelemiş olacak; hareket geleneği de, örgütleme, süreklilik kazandırma, yeni evrelere taşıma, yönlendirme ve kazanılan insanlara somut çalışma kanalları gösterme gibi görevlerin zorunlu kıldığı dışsal iradi müdahaleleri boşlayıp "hareketin içine gömüldüğü" takdirde yeni konumunun hakkını verememiş olacaktır.

- Sol Blok, siyasal devrim/toplumsal devrim ilişkileri ve ayırımları konusunda, partinin yeni solcu kesimlerinden oldukça farklı bir konuma sahiptir. Esasen, partinin yeni solcu kesimlerinin şu an için en fazla ayırdına varabildikleri teorik/pratik farklılık da budur.

Özetlemek gerekirse, Sol Blok, siyasal iktidarın fethi anlamına gelmek üzere siyasal devrimi, toplumsal devrimin *başlıca* ön koşulu saymaktadır. Başka bir deyişle, siyasal iktidar, esasen varolan ve süren bir toplumsal devrimin yan destekcisi ya da formel eki de∂il, toplumsal devrimin önünü açacak, bu devrimin sonuna dek gitmesi için yıkılması gereken kurumları yıkacak, yokedilmesi gerekenleri yokedecek, özetle "ekim öncesi tarlayı temizleyecek" bir egemenlik biçimidir. Kapitalist sömürü tarzı, tüm nesnelliğine ve toplumsallığına karşın nasıl siyasallık ve siyasal iktidar düğümlü bir olguysa, onun yokedilmesi de gene siyasallıktan ve siyasal iktidardan başlamak zorundadır.

Yukarıda sözü edilen , salt geleceğe yönelik, bu anlamda "afaki'" bir ayırım değildir. Çünkü, bu ayırım, *bugünkü örgütlenme biçimini, partili insanların eğitimini ve şekillenmesini, giderek özel mücadele tarzlarından ittifaklara dek pek çok siyasal adımı belirleyecek bir ayırımdır.*

Yeni partinin, iktidara yürüyen bir örgüt olmanın berisinde, çok daha farklı ve özel misyonlara sahip olduğunun elbette bilincindeyiz. Ayrıca, bu partinin, yukarıda anlatılan bağlamda bir siyasal devrim taliplisi olmadığını ve olamayacağını da biliyoruz. Ancak, yeni parti, başka ve daha güncel görevlerinin yanısıra, en azından yukarıda dile getirilen ayırıma ilişkin bilincin yeşerip gelişebileceği bir *mayalanma ve harmanlanma alanı* olarak işlev görmelidir. Zaman zaman akılsızca ileri sürüldüğü gibi, bu

partiyi "leninist öz örgüt" yapma iddiasını taşıyan kimse yoktur. Eğer böyleyse, bu partiyi özellikle ve bilinçli olarak anti-leninist mevzilere konumlandıracak bir iddia ve misyon da olmamalıdır. Sol Blok, parti içindeki konumunu ve mücadele çizgisini belirlerken, bu gerekliliği dikkate alacaktır.

- Yeni parti içindeki kimi kesimlerin açık anti-leninist konumları, yukarıda belirtilenlerle sınırlı değildir. Örneğin bugün, Lenin'i ve özellikle de *Ne Yapmalı*'nın "dışardan bilinç" temasını hedef alan karşıt görüşler, çeşitli platformlarda açıkça dile getirilebilmektedir. Bu görüşlere göre, dyşarıdan verilmesi gereken, en fazla "bilgi"dir, bilinç ise, kitlenin kendi doðal hareketliliği içinde edinilebilecektir...

Herşeyden önce bilinmelidir ki, *bilgi* parçalı olabilirken, *bilinç* bir bütünselliği, parça bilgilerin belirli bir bütünlük ilişkisi içinde ve harekete geçirici tarzda içselleştirilmesini temsil eder. Bilginin asıl kökeni yaşam ve deneyimdir. Örneğin bir işçinin, işvereni tarafından sömürüldüğünü bilmesi, bilinç değil, deneyimden kazanılabilecek bir bilgidir. Buna karşılık, bilinç bir bütünsellik olduğu için, işyeri ve üretim bazındaki sömürü olgusunun *dış bağlantılarını*, siyasal iktidarla ve giderek *devletle* olan ilintilerini de kapsar. Esasen, sömürülenleri herhangi bir dar hedef ötesinde siyasal iktidar mücadelesine yöneltebilecek olan da böyle bir bilinçtir ve bu bilince işçi sınıfının kendi başına ulaşabildiğini gösteren tek bir tarihsel örnek yoktur. Daha da somutlayacak olursak, bugün Türkiye'de örneğin özelleştirme politikalarından sendikasızlaştırmaya ve "esnek istihdam" modellerine; IMF'nin dayattığı politikalardan Kürt halkına karşı uygulanan baskılara kadar çeşitli olguların iç bağlantılarını ve bütünselliğini, "dışardan" hiçbir şeye ihtiyaç duymadan kendi başına kurup ondan sonra harekete geçecek bir sınıf ya da kitle düşünmek, tam bir siyasal aymazlık olacaktır.

- Sol Blok, Türkiye sosyalist hareketinin, çeşitli güçlükleri barındırsa bile Kürt hareketi ile ortak eylemlilikleri, giderek blok/cephe vb. tür oluşumları gerekli görmektedir.

Yeni parti içinde yer alan kimi kesimlerin, Kürt hareketiyle ilişkiler söz konusu olduğunda uzak ve ürkek bir konumda yer aldıkları açıktır. Sol Blok, "sosyalizm" sözcüğünden ve kimliğinden, bu sözcüğün "kirlenmiş" olduğu, "dışlayıcı" sınırlar çizdiği ya da "önek" siz kullanılamayacağı türü gerekçelerle bucak bucak kaçanların, Kürt hareketi ile ilişki gündeme geldiğinde bu kez "onlar milliyetçi biz sosyalistiz" ayırımına başvurmalarını,

tam bir ikiyüzlülük saymaktadır. Kürt hareketinin temelde emekten yana, sosyalizme açık özünü özellikle vurgulayan Sol Blok, yeni parti içinde, Kürt hareketi ile, salt dış destekçilik ve dayanışmacılığın ötesine geçen cephe, blok vb. tür girişimlerin önericisi ve savunucusu olacaktır.

- Yeni parti içinde yer alan bir kesim, özellikle Latin Amerika ülkelerinde öne çıkan, marksist kökenli ve proletarya temelli olmayan, ama özgürlükçü, devrimci, eşitlikçi, halkçı ve demokrat hareketlerin özlemini duymakta, siyasal projelerini bu yönde temellendirmeye ve biçimlendirmeye çalışmaktadır.

Bir yanda sosyal demokrasinin, diğer yanda ise marksist kimlikli sınıf hareketinin dışında kalan bu tür bir özgürlükçü, eşitlikçi, halkçı ve demokrat hareketi, Türkiye toplumu ve tarihi özgün olarak üretememiştir. Çünkü,

- böyle bir devrimci demokrat hareket, ortaya çıktığı her yerde kırsal kesim çelişkilerinden ve bu çelişkilerin yarattığı mücadele dinamiklerinden özel bir güç almıştır; Türkiye'de ise bu tür bir özgün dinamikten söz etmek olanaksızdır;

- varolduğu yerlerde devrimci demokrat hareketlilik, köklü bir antisömürgeci mücadele geleneğinden kaynaklanmış, sonuçta bu geleneğin sürdürücüsü olmuştur; Türkiye'nin tarihsel koşullarında ise böyle bir gelenekten söz etmek mümkün değildir;

- gene varolduğu yerlerde devrimci demokrat hareket, marksizmden kadro ve önder devşirmemiş, *kendi özgün kadrolarını, devrimci-demokrat aydınlarını ve halk önderlerini* yetiştirmiştir. Türkiye'de ise, Kürt dinamiği dışında, böyle bir kaynak ve gelenek ortaya çıkmamıştır.

Sonuçta, çok istense bile, eksikliği duyulan bir geleneğin, sosyalistlerin ve marksistlerin kimlik ve kılık değiştirmeleriyle yaratılabileceğini sanmak, "sahicilik"ten büsbütün uzaklaşmak anlamına gelecektir. Sol Blok, kitle hareketinin içinden, bilimsel anlamıyla sosyalizme bağlanmamış, ama özgürlükçü, eşitlikçi, devrimci ve demokrat yönelimlerin filizlenebileceğini kabul etmekte, ama bu filizlenmelerin ayrı bir "devrimci demokrasi" kategorisi içinde tutulmasını ve buradan ayrı bir kanal türetilmesini mümkün görmemektedir.

Örgüte İlişkin Duruşumuz

- Sol Blok, partileşme ve birleşme süreçlerinde "kitle partisi-kadro

partisi" ayırımlarının bir ikilem biçiminde ortaya konulmasını doğru bulmamaktadır.

Konu ister burjuva partileri olsun ister sosyalist partiler, partileşme süreci her zaman ve her yerde *önce* bir kadro hareketi ya da dinamiği olarak başlar. Görelice daha "kitlesel" gibi görünen partileşme süreçleri bile, her zaman ve her yerde, özel bir kadro formasyonunun damgasını taşımıştır. Bundan sonrası ise, kadro temelinde oluşturulan partinin genişleme konusundaki siyasal tercihleriyle ilgilidir. Temelde, geniş anlamda kitle temeline oturan ya da böyle bir hedefi öngören partilerin de bir kadro omurgası olacak, tercihini temelde "kadro partisi" olarak kalmaktan yana yapanlar da şu ya da bu biçimde belirli bir genişlemenin, kitleselleşmenin yollarını arayacaklardır. Dolayısıyla, partileşme süreçlerinde "kadrocu"lukla "kitlecilik" birbirini mutlaka dıştalayan tercihler değildir.

Ancak, bu netliğe karşın ortada gene bir sorun vardır ve Sol Blok bu konuda net bir tutum alarak bugünkü partiye damga vuran kimi eğilimlerden kendini ayrıştırmaktadır. Sol Blok, yeni partinin gerçekten bir kitle partisi olmasını istemekte, ama kucaklanacak "kitle"yi bugünkü düzene yönelik özel bağlamlı tepkiselliklerin kendi kimlikleriyle toplamı olarak değil, emek ve emekçiler olarak görmektedir. Başka deyişle, eğer "kitle partisi" dendiğinde kastedilen, emek-sermaye çelişkisi dışındaki kimi çelişkileri başat sayan, işçi sınıfının siyasal iktidarı ve sosyalizm hedeflerine bilinçli tercihlerle uzak duran hareket ve yönelimlerin de *kendi özel grupsal kimlikleriyle ve eşit katılımcılar olarak partide yer almaları* ise, Sol Blok böyle bir anlayışa temelden karşıdır.

Yukarıda söylenen, örneğin feministlerin, çevrecilerin, eşcinsellerin vb. partide bireyler olarak yer almalarına yönelik bir karşı çıkış değildir. Söylenen, bu tür grupsal kimliklerin ve oluşumların, sosyalistlerle aynı *siyasal parti* çatısı altında *kendi grupsal kimlikleriyle ve eşit bileşenler olarak* yer almalarının olanaksızlığıdır. Sosyalist bir partinin, bu tür toplumsal "hareketler"le çeşitli platformlarda buluşmaları ise hem doğal hem de mümkündür. Ancak siyasal parti, böyle bir platform olamaz; eğer yeni parti bir platform olacaksa, bu platform en çok kendilerini sosyalist olarak tanımlayan grupların platformu olarak kalmalıdır.

- Herhangi bir sosyalist partinin temel örgütsel görevi, ideolojik ve siyasal alanlardaki hamlelerle elde edilecek ürünlerin kalıcılaştırılmasıdır. Böyle bir görev, *yaygınlaşma, kurumsallaşma ve kadrolaşma* ayaklarının oluşturulmasıyla yerine getirilebilecektir. Özetleyecek olursak,

- *Yaygınlaşma*, başlarda sözü edilen paradigma yenilenmesini destekleyecek şekilde, sosyalizmin ve partinin yeni kaynaklara, toplum kesimlerine, coğrafyalara ve örgütlenmelere uzanması anlamına gelmektedir. Yeni Parti, bu anlamda ne dar yerelliklere sıkışmalı ne de ilkesiz bir coğrafi-toplumsal yayılmayı hedeflemeli, bunların yerine, özellikle dinamik coğrafi havzalara ve toplum kesimlerine öncelik tanıyan bir çizgi izlemelidir.

- *Kurumsallaşma*, parti etkinliklerinin, parti birimleri tarafından, hem aşırı ve mutlak merkezi belirlenimlerden hem de kendiliğindencilik ve başıboşluktan uzakta, belirli ilkeler doğrultusunda *örgütlenebilmesi, sürdürülebilmesi ve yeniden üretilebilmesi* anlamına gelir.

Kurumsallaşma, sanıldığı gibi bürokratik-formalist yapıların egemenliği anlamına gelmez; tersine, belirli parti birimlerinin neyi, nasıl, nerede ve neye göre yapacaklarına ilişkin kararları diğer parti birimlerine ters düşmeyecek biçimde ve kendi başlarına alabilmeleri, kurumsallaşmanın gerçek içeriği ve anlamıdır.

- *Kadrolaşma*, bir yanıyla parti etkinliklerinin sürekliliğini ve kendi içindeki tutarlılığını, diğer yanda ise partililerin iş, meslek, cinsiyet ve kuşak farklılıklarının ötesinde ortak bir kimliği sahiplenmelerini sağlayacak asli süreçtir. Parti içinde, bilinç, özveri, çalışkanlık, sahiplenme vb. alanlarında eşitsizliklerin bulunması doğaldır; hele hele "kitle partisi" söz konusu olduğunda bu eşitsizlikler daha da belirginleşecektir. Bu eşitsizliklerin, tepede komitetçik, tabanda aparatçik yaratmasını engellemenin yolu ise, farklılaşmaları yapay bir eşitlik zemininde yok saymak değil, bilinçli bir kadro politikası izlemekten geçecektir.

Sol Blok, yukarıdaki gerekliliklerin, ancak "parti olan bir parti"de yerine getirilebileceğini bilmektedir. Ne var ki, "parti olmayan parti" türü söylemlerin yaygınlığının da farkındadır. İşin ilginç ve belki de gülünç olan yanı, "parti olmayan parti" fikrinin salt bir retorikten ibaret kalmasıdır. Açıkçası, "parti olmayan parti" fikrinin ve bürokratik parti yapılanmalarına karşıtlığın alabildiğine yaygın biçimde dillendirildiği bir ortamda, bir çok iş, gerçekten "merkezi ve bürokratik" denilebilecek birçok yapıdan bile daha fazla "tepeden" kotarılmaktadır. Bugüne kadarki deneyimler ve olgular ışığında bakıldığında, "parti olmayan parti" fikrinin, merkeziyetçi ve tepedenci yapılanmalara giden en kestirme yol olduğunu söylemek bile mümkündür.

Özetle Sol Blok, merkeziyetçi ve bürokratik uzantılarına karşı özel önlemler alınacak bir kurumsallaşma ve kadrolaşma politikasını, böyle ön-

lemleri doğası gereği olanaksızlaştırıp hemen her uğrakta tepedencilik üreten ikiyüzlü bir "tabancılık" retoriğine yeğlemektedir.

Partinin Önündeki Görevler

Parti ve İşçi Sınıfı

Yeni Parti, politika üretimi ve etkinlik alanlarının belirlenmesinde, işçi sınıfını temel almalı, en başta işçi sınıfına yönelmelidir. Bu gereklilik, birkaç nedene dayanmaktadır,

- Birincisi, işçi sınıfı, anti-kapitalist tepkilerle "sermaye egemenliğini aşmakla" yetinmeyip, sınıfsız, sömürüsüz bir topluma ulaşmanın temel ve alternatifsiz toplumsal gücüdür. Kapitalist toplumda "kendisini kurtararak tüm insanlığı kurtaracak" başka hiçbir sınıf, toplumsal kesim vb. yoktur. Bu anlamda "sermaye güçlerinin egemenliği"ne siyasal, etik vb. gerekçelerle karşı çıkan başka toplumsal kesimler olsa bile, bizatihi *sermaye egemenliğine* siyasal ve etik gerekçelerin ötesinde, hem toplumsal zeminde hem de bir gelecek tasarımı bağlamında son verebilecek tek güç işçi sınıfıdır.

- İşçi sınıfının kapitalist düzene karşıtlığının bu nesnel temeli ve soyut bir özgürlükçülüğün değil de sınıfsız-sömürüsüz bir gelecek projesinin maddi gücü oluşu, onu, farklı muhalif kimliklerin çevresinde toplanacakları ana eksen konumuna getirmektedir.

- Günümüzün küreselleşme ve özelleştirme gibi süreçleriyle "sosyal devlet" anlayışının terkini dayatan yeni sağ dalga, doğrudan doğruya işçi sınıfını, giderek onun ekonomik örgütlenmeleri olan sendikaları hedef almaktadır. Bu süreçler sonuç olarak daha yaygın bir işsizlik getirecek, işçi sınıfının bir bölümünü uysallaştırırken diğer bölümünü radikalleştirecektir. Sosyalist alternatifin sınıfa ulaşmaması, sınıf dinamiğinin dar güncel taleplerin ötesine taşınmaması durumunda ise, sınıfın radikalleşen kesimleri dinci ya da milliyetçi sağın kucağına itilecektir.

Bütün bu olguları dikkate alan Yeni Parti, en başta sınıf hareketi ve sendikalar konusunda somut politikalar geliştirmelidir. Sol Blok, bu politikaların aşağıdaki özel vurgularla geliştirilmesi için ısrarlı olacaktır:

- İşçi sınıfının, sermaye birikimi ve üretim koşullarına göre kendi içinde ayrışıp yeniden yapılanması bir gerçek olmakla birlikte, bu yeniden yapılanma sonucunda geleneksel "mavi yakalı" proletaryanın tarihe karıştığı yolundaki tezlerin özellikle Türkiye için hiçbir geçerliliği yoktur. Dolayısıyla Yeni Parti, sözgelimi kamu

çalışanları sendikaları içindeki olası etkinliğini, geleneksel sanayi proletaryasyna yönelik çalışmaları gereksizleştirici bir konum saymamalı, tersine bu kesime yönelik daha özgün ve inceltilmiş politikalar geliştirmelidir.

- Türkiye'de, bir tür korporatizme dayanan ve zaman zaman "ücret sendikacılığı" olarak da tanımlanan geleneksel sendikacılık hattı tıkanmıştır. Bu durumda, kamu çalışanları sendikaları da dahil bütün sendikalar yeni açılımlar, yeni mücadele kanalları aramak zorunda kalacaklardır. Bu aranışların bir yanda apolitik bir anarko-sendikalizme, diğer yanda ise reformist reel politikalarla sonuçlanmaması, ancak, sosyalist hareketin sendikalar üzerindeki etkisiyle sağlanabilecektir. Bu bağlamda, doğrudan parti olmasa bile partili işçiler, sendikacılar, işyeri temsilcileri vb. ne partiye ne de varolan sendikalara *alternatif olmayan*, ama bunların dışında özel örgütlenme ve mücadele kurumları, birimleri vb. oluşturulmasına öncülük etmelidirler.
- Önümüzdeki dönemde, sendikaların, tüm ücretli kesimin daha düşük bir oranını temsil edebilecek bir daralma yaşamaları olasıdır. Böyle bir gelişme, işçi sınıfını sınıf kimliğinin daha fazla dışına, apolitizme, özel alt-kimliklerin sözde şemsiyesi altına itecektir. Yeni Parti, bu anlamdaki sendikasızlaşma ve sendikasızlaştırma süreçlerine karşı geliştirilebilecek politikaları ve önlemleri kendi üyeleriyle birlikte saptamalı, sendikaların bu alandaki mücadelelerine yardımcı olmalıdır.
- Partinin yetkili organları, parti üyesi sendika yöneticileri, şube başkanları, işyeri temsilcileriyle yukarıdaki gündemlerde politika üretilmesine yönelik düzenli toplantılar yapmalıdır

Parti ve Gençlik

Bugün gençlik, 60'lardan ve 70'lerden farklı olarak, sosyalizmin daha uzağına itilmiş durumdadır. Sola yönelik gençlik dinamizmi, 1985-90 arasındaki göreli canlanışının ardından bir inişe geçmiş, bugün ise yeni bir yükselişin ilk işaretlerini vermeye başlamıştır.

Ancak, kabul edilmesi gereken gerçek, gerek 1.5 yıllık BSP'nin, gerekse bugünkü konumuyla Yeni Parti'nin, gençlik içindeki göreli güçsüzlüğü ve etkisizliğidir. Açıkçası, gençlik kesiminde bugün varolduğu kadarıyla sol

dinamizm, daha çok başka sol-sosyalist kanallara akmaktadır. Türkiye'nin bugünkü koşullarında, özerk ve kitlesel bir gençlik hareketinin yükselme şansı sınırlıdır. Gene de, gençlik, egemen kültürel belirlenimlerin kıyasıya sorgulandığı bir alan olma özelliğini bugün de sürdürmektedir. Bu durumda Yeni Parti,

- en başta kapsamlı bir karşıt ideolojik-kültürel hamle ile gençleri *siyasal bağlanma* kanallarına yöneltemediği;

- gençleri genel *teorik-ideolojik tartışma* süreçlerinin içine çekemediği;

- *militanlık ruhunu* peşinen yadsıyan ya da demode sayan bir serbestiyi ve amorfluğu geçerli saydığı; ve

- gençler için süreklilik esasına dayalı çalışma alanları oluşturamadığı sürece, bu kadro kaynağını en azından bir süre için yitirmiş olacaktır.

Parti ve Kent Yoksulları

Kent yoksulları, gerek büyük kentlerdeki nicelikleri gerekse patlamaya hazır barut fıçısı olma özellikleriyle dikkate değer bir toplumsal kesim oluşturmaktadırlar. Ne var ki, kent yoksulları, genel olarak, ne "somut projelere" ne de somut politikalara dayanak oluşturabilecek bir ekonomik-sosyolojik birim durumunda değillerdir. Başka deyişle, sosyalist bir partinin, kent yoksullarını, içerdikleri çeşitlilikler, farklı konumlar, yönelimler ve özlemlerle hep birlikte kavrayan, özel olarak bu kesime yönelik projeler ve politikalar üretmesi olanaksızdır. Çünkü, bu kesimi, en başta ve doğrudan doğruya, bir ülkedeki genel sermaye birikim süreçleri ile, onun uzantısı olan sanayileşme, istihdam ve kentleşme örüntüleri belirlemektedir.

Ayrıca, kent yoksullarının cemaatçi bağlanmaları, sosyolojik ve siyasal modelleri parçalayıcı bir etki de yaratmaktadır. Yeni Parti, bütün bu açmazlar ve kısıtlılıklar içinde, kent yoksullarını, cemaat yapılarını aşan, yerelliklere ve taban dinamiklerine dayanan yapılanmalarda ve kültürel yanı ağır basan derneklerde örgütlemeye çalışmaladır. Bugün egemen olan kitle kültürünün karşısına halk kültürünün çıkartılması, eşitlikçilik, paylaşımcılık gibi motiflerin işlenmesi ve partiye kazanılan kent yoksullarının disiplin ve kolektivite anlayışı kazandırılarak bir "parti militanı" tipolojisinin yaratılması, bu kesim söz konusu olduğunda özellikle gündeme alınabilecek çıkış yollarını oluşturmaktadır.

Son Söz

Yukarıda dile getirilen bütün görüşler ve öneriler, bir temel saptamadan kaynaklanmaktadır. Sol Blok'u nitelendiren bu temel saptala şudur: Bugün, Türkiye sosyalist hareketinin yeni bir hamle yapabilmesi, solun farklı kesimlerini biraraya getiren ve birarada tutan, dolayısıyla klasik leninist "öncü örgüt" fikriyle tam örtüşmeyen; buna karşılık marksizmi temel eksen, işçi sınıfını da temel güç sayarak sosyalizmi hedefleyen bir partileşmeyi dayatmaktadır. Sol Blok, Yeni Partiyi bu gereksinmeyi karşılayabilecek bir oluşum saymakta, bu nedenle de bu oluşumun içinde yer almaktadır. Özetle Sol Blok, Yeni Parti'yi, mevcut sosyalist birikimin, partili mücadele biçimlerini öğreneceği, sınıfla ilişkileri ve örgütçülük yeteneklerini geliştireceği bir kanal saymaktadır. Bu kanaldaki etkinlikler, dışa dönük yanıyla topluma daha geniş ölçekli ve daha sarsıcı bir müdahaleyi öngörmeli; içe dönük yanıyla ise sosyalistlerin yeni bir paradigma çevresinde *harmanlanma koşullarını* barındırmalıdır. Bu gereksinimlerden hareket eden Sol Blok, Parti içindeki duyarlılıklarını şöyle dile getirmektedir:

- Sol Blok, Yeni Parti içinde, sosyalist olmayan ya da sosyalist olup da kendini marksist ve/ya da leninist saymayan unsurların yer alabileceklerini kabul etmekte, ancak partinin temel çizgisine ve politikalarına sosyalizm ve marksizm dışı bir solculuğun damga vurmasına karşı çıkmaktadır;

- Bir partinin temel ilkelerinin leninist olmaması, o partinin tanım gereği "anti-leninist" olmasını dayatmaz. Dolayısıyla, Sol Blok, Yeni Partinin kendi temellerini örneğin "öncülük", "öncü örgüt", "dışardan bilinç" ve "siyasal devrim" gibi temaları doğrudan hedef alacak tarzda tanımlamasına karşy çıkmaktadır;

- Sosyalist bir partide ideolojik tartışma olursa iş yapılamayacağı, iş yapılırsa da ideolojik tartışmalara gerek kalmayacağı, son dönemde moda olan tipik bir sol mediokr söylemidir. Sol Blok, somut parti etkinliklerine katılmanın ötesinde, Türkiye'nin somut koşulları ve bu koşulların gerektirdiği açılımlarla ilgili teorik-ideolojik tartışmaların parti birliğine zarar vermeyecek biçimde yapılabileceğine inanmakta, giderek bu tür tartışmaların öncüsü olacağını ilan etmektedir;

- Sol Blok, Yeni Parti içinde eski bürokratik hastalıkların, kariyerizmin, buyurgan merkeziyetçiliğin yeşermemesi için gerekli önlemlerin alınmasına, özel yapılanmaların oluşturmasına hazırdır. Ancak, bürokratizmin ve merkeziyetçiliğin, hiyerarşisiz, organsyz, birimsiz, disiplinsiz, yönetimsiz, sorumluluksuz bir "yapı"da, geleneksel sosyalist parti

normlarının tümden reddiyle önlenebileceğine de hiç inanmamaktadır. Sol Blok, bu konuda, *demokratik merkeziyetçilik* kavramını sahiplenmekte, bu kavramın bugünün koşullarında açımlanıp somutlanması gerektiğini düşünmektedir.

- Sol Blok, Avrupa'da "yeni toplumsal hareketler" adı verilen, Türkiye'de ise hareket kimliği taşymadıkları için "yeni toplumsal tepkiler" denmesi daha doðru olan oluşumların kendi ayrı kanallarında yürümelerinin, Yeni Parti'nin ise eğer gerekiyorsa, bu kanallarla başka platformlarda buluşmasının daha doğru olduğunu düşünmektedir. Daha açığı, Sol Blok, Yeni Parti'nin, sosyalistlerle feministlerin, çevrecilerin, farklı cinsel tercihleri olanların, vb. oluşturacakları bir *konfederasyon* biçiminde düşünülmesine şiddetle karşıdır.

- Sol Blok, 24 Aralık seçimleri dolayısıyla oluşturulan "Emek, Barış, Özgürlük Bloku"nun aynı ad altında ya da başka adlar ve biçimlerle sürdürülmesinden, Yeni Parti'nin de bu süreçlerde yer almasından yanadır.

Sol Blok, bu görüşlerini ve duruşunu Yeni Parti içinde çekincesiz ve açık biçimde savunacak, aynı görüşleri ve duruşu paylaşan başka sosyalistlerle buluşarak varlığını ve etkinliğini sürdürecektir.

Sosyalizm, Türkiye'de en azından bir silkiniş yaşama koşullarını yakalamak üzeredir. Bu fırsatın kaçırılmaması hepimizin görevidir.

Türkiye solu, Yeni Parti ile yeni bir derleniş ve harmanlanma dinamiklerini yakalayabilecektir. Bu olanağın hakkının verilmesi hepimizin görevidir.

Sosyalizm, 21. yüzyıl dönemecini, yaratıcı bir formasyonla ve söylemle, daha fazla kitleselleşmiş olarak, çalışma ve örgütlenme tarzlarını geliştirerek dönme potansiyeline sahiptir. Bu potansiyelin gerçekliğe dönüştürülmesi hepimizin görevidir.

Yaşasın Sosyalizm!

Sol Blok